

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto

Hallitusneuvos Anne Hartoneva

Lainsäädäntöneuvos Juho Martikainen

17.9.2021

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi henkilötietojen käsittelyssä Rikosseuraamuslaitoksessa sekä vankeuslain ja eräiden muiden seuraamusten täytäntöönpanosta annettujen lakien muuttamisesta (HE 246/2020 vp.)

Vastine lakivaliokunnalle annettuihin lausuntoihin

Oikeusministeriön käytettävissä ovat olleet perustuslakivaliokunnan, eduskunnan apulaisoikeusasiamies Pasi Pölösen, puolustusministeriön, sisäministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, valtiovarainministeriön, korkeimman hallinto-oikeuden, Tietosuojavaltuutetun toimiston, Rikosseuraamuslaitoksen, oikeusrekisterikeskuksen, Poliisihallituksen, Maahanmuuttoviraston, Kansaneläkelaitoksen, Tullin, Syyttäjälaitoksen, Valtakunnanvoudin kanslian, Helsingin hallinto-oikeuden, Helsingin vankilan, Tampereen yhdyskuntaseuraamustoimiston, RikHe ry:n, VVL ry:n, Suomen Asianajajaliiton, Kriminaalihuollon tukisäätiön, professori Matti Tolvasen, professori Tomi Voutilaisen ja sosiaalityöntekijä Henna Carlesonin lausunnot sekä apulaisoikeusasiamiehen ja professori Tomi Voutilaisen lisälausunnot.

Oikeusministeriö toteaa, että kaikissa lausunnoissa esityksen tavoitteita ja säädösehdotuksia kannatettiin. Lausunnoissa esitetyt kriittiset huomiot koskivat yksittäisiä säännösehdotuksia. Näitä huomioita käsitellään seuraavassa.

1. Ehdotus laiksi henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa**Erityislainsäädännön tarve**

Eduskunnan perustuslakivaliokunnan mukaan henkilötietojen käsittelyä koskevan erityislainsäädännön tarpeellisuutta tulee arvioida riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiiin ja riskeihin.

Professori Voutilainen toteaa, että tulee olla erityiset perusteet, miksi yleislaissa säädettyä täsmennetään erityislaissa tai miksi erityislaissa poiketaan yleislaissa säädetyistä. Lisäksi yleislakien ja erityislakien välisten suhteiden on oltava selkeitä.

Oikeusministeriö toteaa, että rikosseuraamusten täytäntöönpano ja tutkintavankeuden toimeenpano merkitsevät perustuslain 7 §:n turvaaman henkilökohtaisen vapauden rajoittamista ja sisältävät henkilön asemaan kokonaisvaltaisesti ulottuvia toimia. Näistä kertyy paljon ja hyvin erilaista, myös erittäin arkaluonteista täytäntöönpanotehtävissä tarvittavaa tietoa, jonka käsittelyssä yleisen lainsäädännön säännöspohjaa ei voida pitää riittävänä perustuslain 10 §:n mukaisen yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Kyse on rikoksesta epäiltyjen ja tuomittujen sekä heihin yhteyttä pitävien henkilöiden arkaluonteisten tietojen käsittelystä. Samalla sääntelykontekstia voidaan pitää perusoikeusherkkänä. Riskiperusteisen arvioinnin perusteella oikeusministeriö pitää erityislainsäädäntöä välttämättömänä.

1 §. Lain soveltamisala

Professori Voutilainen toteaa, että ehdotettu pykälä sisältää tarpeellisuusvaatimuksen osalta päällekkäisyyttä yleisen tietosuoja-asetuksen 5 (1) artiklan c-alakohdan ja rikosasioiden tietosuojalain 6 §:n kanssa. Ehdotetun lain 1 §:n säännös tarpeellisuusvaatimuksesta on tarpeeton. Ehdotetun pykälän 2 momentti on tarpeeton, koska kyseinen henkilötietojen käsittely on määritelty tietosuoja-asetuksessa ja rikosasioiden tietosuojalaissa.

Oikeusministeriö pitää professori Voutilaisen esille nostamia huomioita perusteltuina. Oikeusministeriö viittaa ehdotetun 1 §:n 1 momentin osalta yleisen tietosuoja-asetuksen 5 (1) artiklan c-alakohdan ja rikosasioiden tietosuojalain 6 §:n säännöksiin henkilötietojen käsittelyn tarpeellisuusvaatimuksesta. Koska ehdotetussa erityislainsäädännössä ei säädettäisi mitään mainittuja yleissäännöksiä täydentävää, oikeusministeriö ehdottaa, että ehdotetun 1 §:n 1 momentista poistettaisiin tarpeellisuusmaininta tarpeettomana. Samalla momentin sanajärjestys olisi mahdollista muuttaa sujuvammaksi.

Niin ikään ehdotetun 1 §:n 2 momentin mukaiset säännökset ovat yleislainsäädännössä, yleisen tietosuoja-asetuksen 2 (1) artiklassa ja rikosasioiden tietosuojalain 1 §:n 4 momentissa. Koska henkilötietojen käsittelyä koskevasta soveltamisalasta on säädetty yleislainsäädännössä eikä erityislainsäädännössä säädettäisi mitään yleislainsäädäntöä täydentävää, oikeusministeriö ehdottaa, että ehdotetun lain 1 §:n 2 momentti poistettaisiin tarpeettomana.

Edellä olevien perustelujen nojalla 1 §:ää ehdotetaan muutettavaksi seuraavasti:

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään tarpeellisten henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanon, tutkintavankeuden toimeenpanon ja muiden Rikosseuraamuslaitokselle säädettyjen tehtävien suorittamisessa.

~~Tätä lakia sovelletaan vain henkilötietojen käsittelyyn, jos:~~

~~1) käsittely on kokonaan tai osittain automaattista; tai~~

~~2) henkilötiedot muodostavat tai niiden on tarkoitus muodostaa rekisteri tai sen osa.~~

2 §. Suhde muuhun lainsäädäntöön

Perustuslakivaliokunta pitää ehdotettua 2 §:ää epäselvänä. Se huomauttaa, että yleislakeina sovellettaviksi tulevien tietosuojalain 28 §:n ja rikosasioiden tietosuojalain 2 §:n mukaan oikeuteen saada tieto ja muuhun henkilötietojen luovuttamiseen viranomaisen henkilörekisteristä sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta säädetään. Valiokunta pitää välttämättömänä, että lakiehdotuksen 2 §:n 1 momentin 1 kohdan sanamuoto yhtenäistetään näiden yleislakien kanssa.

Niin ikään *professori Voutilainen* pitää ehdotetun 2 §:n 1 momenttia epäselvänä ja suppeana. Hän korostaa sitä, ettei säännöksellä pidä estää yleislakien, kuten julkisuuslain ja tiedonhallintalain jo perustuslain 12 §:n toteuttamisen kannalta tarvittavaa soveltamista Rikosseuraamuslaitoksen henkilötietojen käsittelyyn.

Oikeusministeriö pitää havaintoja ehdotetun 2 §:n epäselvyydestä perusteltuina. Rikosseuraamuslaitoksen henkilötietojen käsittelyssä sovelletaan myös yleislainsäädäntöä. Esimerkiksi julkisuuslain mukaiset julkisuusperiaatteen toteuttamista koskevat säännökset sekä julkisuuslain ja tiedonhallintalain menettelytapasäännökset koskevat myös Rikosseuraamuslaitoksen suorittamaa henkilötietojen käsittelyä, ellei erityislainsäädännössä toisin säädetä. Rikosseuraamuslaitoksen henkilötietojen käsittelyssä sovelletaan myös tiedonhallintalain säännöksiä tietoturvallisuustoimenpiteistä ja asianhallinnasta. Oikeusministeriön mukaan ehdotettua säännöstä tulisi muokata niin, että se olisi selkeämpi eikä se virheellisesti rajoittaisi henkilötietojen käsittelyä koskevan yleislainsäädännön soveltamista. Tämän toteuttamiseksi oikeusministeriö ehdottaa, että säännösehdoituksessa olevat rajaukset poistettaisiin ja soveltamisala säädettäisiin ehdotettua laajemmin koskemaan henkilötietojen käsittelyä, ei ainoastaan tietojen saamista ja luovuttamista. Tämä voitaisiin toteuttaa ehdotetun 2 §:n 1 momentin kolmen kohdan yhdistämisellä niin, ettei henkilötietojen käsittelyn eri osa-alueita pyrittäisi erottamaan toisistaan, vaan säädettäisiin nimenomaan henkilötietojen käsittelystä, johon sovelletaan kutakin säännöksessä todettua lakia sen soveltamisalan mukaisesti. Momentin muutosehdotus esitetään alla. Oikeusministeriö toteaa vielä, että kysymys siitä, sovelletaanko yleislainsäädäntöä vai erityislainsäädäntöä, ratkeaa erityislain kunkin sovellettavan sisällöllisen säännöksen perusteella.

Ehdotuksen 2 § :n 3 momentissa esitetään säädettäväksi tietosuoja rikoksesta koskeva rangaistussäännös. *Professori Voutilainen* pitää ehdotettua 2 §:n 3 momenttia epäselvänä. Hänen mukaansa, jos tarkoituksena on sitoa sääntely rikoslain 38 luvun 9 §:n sääntelyyn, tulisi muotoilu olla selkeä siten, että lakiehdotuksen mukaiseen henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan, mitä rikoslaisissa on säädetty tietosuoja rikoksesta.

Oikeusministeriö pitää professori Voutilaisen havaintoa huomioon otettavana ja toteaa, että ehdotettu sääntely ja siinä viitattu rikoslain 38 luvun 9 § muodostavat blankotyyppisen rangaistussääntelyn. Sille perustuslakivaliokunta on vuonna 1994 perusoikeusuudistuksen yhteydessä muotoillut neljä tavoitetta, jotka koskevat viittausten aukottomuutta, aineellisten käyttötyönormien tarkkarajaisuutta, takaisinviittausta näistä normeista rangaistussäännökseen ja rangaistavan menettelyn ytimestä aineellista luonnehdintaa myös itse rangaistussäännöksessä. Lainkäytössä ei ole edellytetty

kaikkien kriteerien täysimääräistä toteutumista, vaan olennaista on, ilmeneekö rangaistavuus riittävästi sääntelykokonaisuudesta. Oikeusministeriö katsoo, että ehdotetussa laissa rangaistussäännöksen täsmentämistavoite täyttyisi muuttamalla ehdotetun lain 2 §:n 3 momentissa oleva soveltamisalasääntelyyn sisältyvä viittaus omaksi viittausäännökseksi rikoslakiin. Säännös vastaisi sisällöltään ja sijainniltaan laissa esimerkiksi voimassa olevan henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain, henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain ja henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain rangaistussäännöstä.

Edellä olevan perusteella oikeusministeriö ehdottaa, että rangaistussäännös siirretään ehdotetun lain 2 §:n 3 momentista lain 38 §:ksi, ennen voimaantulosäännöstä. Tällöin 8 luvun otsikko muutettaisiin *voimaantulo*-otsikon sijasta *erinäiset säännökset* –otsikoksi. Muutos siirtäisi voimaantulopykälän 39 §:ksi ja siirtymäsäännöksiä koskevan pykälän 40 §:ksi. Muutosehdotus esitetään alla.

Perustuslakivaliokunta toteaa, että vaikka rikosasioiden tietosuojalaissa ja tietosuojasetuksessa säädetään yksityiskohtaisesti henkilötietojen käsittelyn yleisistä edellytyksistä ja periaatteista, rekisteröidyn oikeuksista, valvonnasta ja esimerkiksi tietoturvasta, myös nyt käsiteltävänä olevassa erityislaissa tulisi säätää yleisestä syrjintäkiellosta. Kiellon on vastattava perustuslain 6 §:n 2 momentin syrjintäkieltoa myös siten, että siinä lueteltujen kiellettyjen syrjintäperusteiden luettelo ei ole tyhjentävä. Tämä täydennys on edellytyksenä sille, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Oikeusministeriö pitää syrjintäkieltosäännöksen lisäämistä lakiehdotukseen perusteltuna. Oikeusministeriö ehdottaa, että syrjintäkieltosäännös lisättäisiin ehdotetun 2 §:n 3 momentiksi. Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa syrjintäkieltosäännös on suhdetta muuhun lainsäädäntöön koskevan 2 §:n 4 momentissa eli ratkaisu on sama kuin oikeusministeriön ehdotus. Henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa ja henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetussa laissa syrjintäkieltosäännös on henkilötietojen käsittelyssä noudatettavia periaatteita koskevan pykälän yhteydessä omana momenttinaan. Ehdotetussa laissa ei ole henkilötietojen käsittelyssä noudatettavia periaatteita koskevaa erityissäännöstä, koska yleissääntelyn on todettu kattavan myös henkilötietojen käsittelyn Rikosseuraamuslaitoksessa. Oikeusministeriö pitää mahdollisena ja jättää lakivaliokunnan harkintaan, että syrjintäkiellosta säädetään omassa pykälässään.

Edellä olevan perusteella oikeusministeriö ehdottaa 2 §:n muuttamista ja uuden 38 §:n säätämistä seuraavasti:

2 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Jollei tässä laissa toisin säädetä henkilötietojen ~~salassapitoon ja luovuttamiseen~~ käsittelyyn sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettua lakia (1054/2018), jäljempänä rikosasioiden tietosuojalaki, sekä julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annettua lakia (906/2019).
~~2) henkilötietojen luovuttamiseen teknisten rajapintojen ja katseluyhteyksien välityksellä sovelletaan julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annettua lakia (906/2019);~~
~~3) muuhun kuin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuun henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan rikosasioiden tietosuojalakiä.~~

Henkilötietojen käsittely ei saa ilman hyväksyttävää perustetta perustua henkilöiden ikään, sukupuoleen, alkuperään, kansalaisuuteen, asuinpaikkaan, kieleen, uskontoon, vakaumukseen, mielipiteeseen, poliittiseen toimintaan, ammattiyhdistystoimintaan, perhesuhteisiin, terveydentilaan, vammaisuuteen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai muuhun henkilöön liittyvään syyhyn.

~~Rangaistus tietosuojarikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 38 luvun 9 §:ssä.~~

8 luku

Voimaantulo Erinäiset säännökset

38 §

Rangaistussäännös

Rangaistus tietosuojarikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 38 luvun 9 §:ssä.

4 §. Rikosseuraamuslaitoksen tietojärjestelmän henkilörekisterit

Valtiovarainministeriön mukaan lakiehdotuksen 4 §:ssä ehdotettu käsitteistö ei ole yhteensopiva tiedonhallintalain ja rikosasioiden tietosuojalain käsitteistön kanssa. Henkilörekisterin käsitettä ei enää käytetä tietosuojalainsäädännössä. Kyse olisi tiedonhallintalain 2 §:n 5 kohdassa tarkoitetusta tietoineistosta. Lisäksi tietojärjestelmän käsite olisi pikemminkin tiedonhallintalain 2 §:n 6 kohdassa tarkoitettu tietovaranto.

Professori Voutilainen toteaa, että yleislainsäädännössä on määritelty rekisterin käsite mutta ei henkilörekisterin käsitettä. Myös ehdotetun lain 1 §:ssä lain soveltamisala on sidottu rekisterin käsitteeseen.

Oikeusministeriö päätyi valmistelussaan ehdotettuihin käsitteisiin niitä harkittuaan. Oikeusministeriö toteaa ensinnäkin, että se, että EU:n yleisesti sovellettavassa tietosuojalainsäädännössä ei käytetä henkilörekisterin käsitettä, liittyy sääntelyn laajaan soveltamisalaan ja tarkoitukseen. Lainsäädäntö koskee kuitenkin myös laajemmin kaikkia rekistereitä, joissa käsitellään henkilötietoja joko automatisoidusti tai manuaalisesti, sekä kaikenlaista automatisoitua henkilötietojen käsittelyä, kuten myös rikosasioiden tietosuojalaki (rikosasioiden tietosuojalain 1 § 4 mom.). EU:n tietosuoja sääntely on kuitenkin jo aiemmin koskenut kaikkea henkilötietojen automatisoitua käsittelyä (direktiivi 95/46/EY, 3 artiklan 1 kohta). Tämä ei lähtökohtaisesti estä sitä, että erityislainsäädännössä säädettäisiin pelkistä henkilörekistereistä siinä tapauksessa, että kyseessä ei olisi laajemman sisältöinen rekisteri. EU:n erityislainsäädännössä säädetään myös muun muassa tietojärjestelmistä ja EU-tason tietojärjestelmäsääntely on lisääntynyt viime vuosien aikana.

Oikeusministeriö pitää kuitenkin Rikosseuraamuslaitosta koskevassa lainsäädännössä käytettyjen käsitteiden selkeyttä ja johdonmukaisuutta tärkeänä. Oikeusministeriö toteaa, että Rikosseuraamuslaitoksen rekisterit sisältävät muutakin kuin henkilötietoja. Henkilörekisterin käsite ei ole siitä syystä

ehkä tarkoituksenmukainen Rikosseuraamuslaitoksen henkilötietojen käsittelyä koskevassa laissa. Oikeusministeriö pitää perusteltuna henkilörekisterin käsitteen korvaamista rekisterin käsitteellä, joka vastaa paremmin tietosisällön laajuutta. Oikeusministeriö ehdottaa, että edellä kuvatulla perusteella lakiehdotuksen 2 luvun otsikkoa, 4 §:n otsikkoa ja 1 momenttia, 14 §:n 1 momenttia, 6 luvun otsikkoa, 31 §:n otsikkoa ja 1 momenttia ja 39 §:ää (edellä 2 §:ssä todetun muutosehdotuksen perusteella 40 §:ää) muutettaisiin tältä osin seuraavasti:

2 luku

Rikosseuraamuslaitoksen ~~henkilö~~rekisterit

4 §

Rikosseuraamuslaitoksen tietojärjestelmän ~~henkilö~~rekisterit

Tässä laissa tarkoitettujen tietojen käsittelemiseksi Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö pitää Rikosseuraamuslaitoksen tietojärjestelmää ja siihen kuuluvia ~~henkilö~~rekistereitä.

14 §

Tietojen käsittelyyn oikeutetut

Rikosseuraamuslaitoksen ~~henkilö~~rekistereissä olevien tietojen käsittelyyn ovat oikeutettuja Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehet siltä osin kuin se on tarpeen heidän virkatehtäviensä suorittamiseksi.

6 luku

Rikosseuraamuslaitoksen ~~henkilö~~rekistereiden tietojen poistaminen ja arkistointi

31 §

Tietojen tarkistaminen ja poistaminen ~~henkilö~~rekistereistä

Henkilöä koskeva tieto poistetaan Rikosseuraamuslaitoksen ~~henkilö~~rekisteristä, kun se ei ole enää tarpeellinen rekisterin käyttötarkoituksen kannalta. Tiedot poistetaan kuitenkin viimeistään seuraavasti:

39 § (40 §)

Tietojen poistamista koskeva siirtymäsäännös

Tämän lain 31 §:n 1 momentissa tarkoitettuun tietojen poistamiseen ~~henkilö~~rekistereistä sovelletaan yhden vuoden ajan tämän lain voimaan tulosta vanhan lain 34 §:n 1 momenttia.

*Tietosuoja*valtuutetun toimiston mukaan olisi syytä arvioida, onko tarkoituksenmukaista, että tapaa-jien, muiden vankiin tai tutkintavankiin yhteyttä pitävien sekä asioijien tiedot sisältyvät rikosseuraamusrekisteriin. Näihin tietoihin kuitenkin sovelletaan eri yleissäädöstä eli yleistä tietosuoja-asetusta. Lisäksi rekisteröidyn oikeudet ovat osin erilaisia. Olisi syytä arvioida, miten esimerkiksi yleisen tietosuoja-asetuksen 18 artiklan mukainen oikeus käsittelyn rajoittamiseen toteutettaisiin.

Oikeusministeriö toteaa, että koska tapaajat, muut vankiin tai tutkintavankiin yhteyttä pitävät ja asioijat eivät ole Rikosseuraamuslaitoksen toimeenpano- eivätkä täytäntöönpanotoimien kohteina, heidän henkilötietojensa käsittelyyn sovelletaan ensisijaisesti tietosuoja-asetusta ja tietosuojalakia. Rikosseuraamuslaitoksen toiminnassa erityisesti tapaajia ja muita vankiin tai tutkintavankiin yhteyttä pitäviä henkilöitä, mutta myös asioijia koskeviin henkilötietoihin voi kuitenkin liittyä sellaista arkaluonteisten tietojen käsittelyä, joka saattaa sisältää erityisiä riskejä henkilötietojen suojan kannalta. Olennaista on myös se, että kyse on viranomaisen rekisteristä ja että kyseisten tietojen käsittely on Rikosseuraamuslaitokselle säädettyjen tehtävien hoitamisen kannalta välttämätöntä. Tässä tietojen käsittelyn perustana on vankilan turvallisuuden ja järjestyksen ylläpito. Edellä todetuista syistä tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain säännöksiä yksinään ei ole pidetty riittävinä turvaamaan Rikosseuraamuslaitoksen toimintaan liittyvää nyt puheena olevien henkilöiden henkilötietojen asianmukaista käsittelyä.

5 §. Yksilöintitiedot

Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että lakiehdotuksen sääntelyä on syytä täsmentää yksilöimällä käsiteltäväksi tarkoitettuja arkaluonteisia tietoja.

Professori Voutilainen toteaa, että ehdotetussa laissa säädetään käsiteltävistä tiedoista varsin yksityiskohtaisesti. Näin tarkasti olisi tarpeellista säätää ainoastaan tiedoista, jotka ovat rikosasioiden tietosuojalaissa tai tietosuoja-asetuksessa tarkoitettuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja sekä valtiosääntöisesti arvioiden arkaluonteisia tietoja. Ehdotetun 5 §:n mukaisesti yksilöintitietoihin kuuluisi muun muassa valokuva. Professori Voutilainen toteaa, että henkilön identiteetin suojaamiseksi arkaluonteisten tietojen käsittely tulee rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään. Ehdotettua valokuvan käsittelyä yksilöintitietona voidaan pitää hyväksyttävänä, kunhan tietojen käsittelyssä noudatetaan rikosasioiden tietosuojalain ja tiedonhallintalain tietoturvaluusvaatimuksia yksilöiviä säännöksiä. Tiedonhallintalain soveltamista koskevaa sääntelyä tulisi täsmentää tältä osin lakiehdotuksen 2 §:ään, koska esitetystä muodosta suhde tiedonhallintalakiin vaikuttaisi rajaavan sen soveltamista.

Tietosuoja-valtuutetun toimisto toteaa, että ehdotetun 5 §:n 1 momentin 7 kohdassa tulee yksilöidä, mitä tietoja käsiteltäviin erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluu. *Professori Voutilainen* mukaan arkaluonteisten henkilötuntemerkkitietojen yksilöinti tulisi tapahtua lakiehdotuksen säädöksessä joko siten, että nämä henkilötuntemerkkitiedot luetellaan mainitussa laissa tai se sisältää viittauksen pakkokeinolain 9 luvun 3 §:ään, jossa käsiteltävät henkilötuntemerkkitiedot yksilöidään.

Oikeusministeriö pitää perustuslakivaliokunnan, tietosuoja-valtuutetun toimiston ja professori Voutilaisen edellä todettuja huomioita perusteltuina. Oikeusministeriö kiinnittää aluksi huomiota siihen, että perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukaan erityislainsäädännön tarpeellisuutta on arvioitava kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin ja riskeihin. Mitä korkeampi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa on yksityiskohtaisempi sääntely (ks. erit. PeVL 14/2018 vp, s. 5). Perustuslakivaliokunta on katsonut arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyn ohella, että henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on myös perusoikeusherkissä sääntelykonteksteissa edelleen arvioitava valiokunnan aiemman sääntelyn laillisuutta, täsmällisyyttä ja kattavuutta korostaneen käytännön pohjalta. Valiokunta on toisaalta

kiinnittänyt huomiota myös henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn raskauteen ja monimutkaisuuteen. (ks. erit. PeVL 14/2018 vp, s. 6-7) Oikeusministeriö pitää rekisterin tietosisältöjen yksityiskohdista sääntelyä Rikosseuraamuslaitoksen osalta edelleen tärkeänä, jotta voidaan varmistaa lainmukainen tietojen käsittely erityisen perusoikeusherkässä sääntelykontekstissa, johon liittyy merkittäviä riskejä rekisteröidyn kannalta.

Oikeusministeriö ehdottaa, että ehdotetun 5 §:n 1 momentin 7 kohdan säännöstä täsmennettäisiin, koska hallituksen esityksen mukainen *mahdolliset henkilötuntemerkit* –muotoilu ei ole tietosuojasääntelyltä edellytetyin tavoin riittävän täsmällinen ja tarkkarajainen. Oikeusministeriö ja Rikosseuraamuslaitos ovat selvittäneet, mitä pakkokeinolain 9 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuja henkilötuntemerkitietoja Rikosseuraamuslaitoksen on tehtäviään hoitaessaan välttämätöntä käsitellä. Nämä henkilön yksilöimiseen tarvittavat välttämättömät tiedot olisivat pituus, paino, silmien väri, hiusten oma väri, vartalon rakenne, mahdolliset arvet ja tatuoinnit sekä mahdolliset muut vastaavat tuntemerkitiedot. Lainkohdan muutosehdotus esitetään alla.

Oikeusministeriö toteaa, että sääntelyn täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden edellytyksen täyttämiseksi olisi tarpeellista täsmentää myös 5 §:n 2 momenttia siten, että yksilöintitietoihin kuuluva valokuva olisi nimenomaan kasvokuva. Säännöksessä todettaisiin täsmällisesti, että kyse on biometrisestä kasvokuvasta. Lisäksi olisi välttämätöntä, että tietojärjestelmään voidaan henkilöllisyyden toteuttamiseksi tallentaa tieto vangin, tutkintavangin, valvontarangaistusta suorittavan, valvotussa koevapaudessa olevan tai yhdistelmärankaistuksen valvonta-aikaa suorittavan henkilön sormenjäljistä. Hallituksen esityksessä sormenjälkitieto on todettu ainoastaan perustelutekstissä, mutta sääntelyn täsmällisyysvaatimuksen täyttämiseksi olisi asiasta säädettävä laissa. Momentin muutosehdotus on alla.

Oikeusministeriö toteaa vielä, että edellä on ehdotettu 2 §:n muotoilua, jolla pyritään varmistamaan, että tiedonhallintalakia sovellettaisiin tässä tarkoitettussa henkilötietojen käsittelyssä kaikilta tarvittavilta osin.

Edellä olevan perusteella oikeusministeriö ehdottaa, että lakiehdotuksen 5 §:n 1 momentin 7 kohtaa ja 2 momenttia muutettaisiin seuraavasti:

5 §

Yksilöintitiedot

Tuomitun, vangin, tutkintavangin ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavan yksilöimiseen tarvittavina tietoina Rikosseuraamuslaitos saa käsitellä seuraavia, rikosseuraamusrekisteriin ja turvallisuustietorekisteriin tallennettavia tietoja:

7) ~~mahdolliset henkilötuntemerkit~~ pituus, paino, silmien väri, hiusten oma väri, vartalon rakenne, mahdolliset arvet ja tatuoinnit sekä mahdolliset muut vastaavat tuntemerkitiedot.

Rikosseuraamuslaitoksen tietojärjestelmään rekisteröidystä vangista, tutkintavangista, valvontarangaistusta suorittavasta, valvotussa koevapaudessa olevasta tai yhdistelmärankaistuksen valvonta-aikaa suorittavasta henkilöstä voidaan ottaa ~~valokuva~~ biometrinen kasvokuva ja sormenjäljet ja tallentaa ~~se ne~~ hänen yksilöintitietoihinsa.

Tulli pitää hankalana sitä, jos *Tullin* virkamies käy vankilassa hoitamassa virka-asiaa ja hänet rekisteröidään asioijana rikosseuraamusrekisteriin, erityisesti sitä, että hänen yksilöintitietonaan käytetään henkilötunnusta. Ensisijainen yksilöintitapa voisi olla esimerkiksi virkakortin numero. Lisäksi *Tulli* pitää ehdotettua asioijien tietoja koskevaa vuoden säilytysaikaa liian pitkänä ainakin siltä osin kuin on kyse edellä tarkoitetusta virkatehtävien hoitamisesta aiheutuvasta henkilötietojen käsittelystä.

Oikeusministeriö ei näe henkilötunnuksen käytössä ongelmaa vankilassa asioivien virkamiesten yksilöintitietona. Ehdotetun säännöksen nojalla Rikosseuraamuslaitos voi tallentaa virkamiehen yksilöimiseen tarvittavana tietona muunkin tiedon kuin henkilötunnuksen, esimerkiksi virkakortin numeron. Tietojärjestelmä on tietoturvallinen, joten jos Rikosseuraamuslaitos päätyisi virkamiehen henkilötunnuksen tallentamiseen, henkilötunnus ei ole vaarassa. Vangeilla ei ole tarkastusoikeutta näihin tietoihin eikä muutenkaan asiaan liity järjestelyjä, joissa asioijan henkilötunnus voisi päätyä vangen tietoon. Asianmukaisia menettelytapoja painotetaan Rikosseuraamuslaitoksen ohjeistuksessa ja koulutuksessa. Asioijien tietojen poistamisen ehdotettu takaraja on yksi vuosi. Ennen poistoajan täyttymistä tulee poistaa muun muassa tarpeettomat ja vanhentuneet tiedot. Virkatehtävien hoitamiseen perustuvia asiointeja koskevat tiedot eivät olisi tarpeellisia kuin erittäin lyhyen ajan. Näiden tietojen tarpeellisuus voitaisiin ohjeistaa tarkistettavaksi esimerkiksi kuukauden kuluessa. Jos kyseiset tiedot todettaisiin tarpeettomiksi, ne pitää poistaa.

6 §. Henkilötietojen käsittely muodollisen täytäntöönpanon tehtävissä

Professori Voutilainen toteaa edellä ehdotetun 1 §:n osuudessa tarpeellisuusvaatimuksesta säätämisen päällekkäisyyden yleisen tietosuoja-asetuksen ja rikosasioiden tietosuojalain kanssa. Tämä päällekkäisyys koskee myös ehdotetun 6 §:n 1 momenttia.

Oikeusministeriö pitää professori Voutilaisen kannanottoa perusteltuna. Koska henkilötietojen käsittelyn tarpeellisuudesta on edellä 1 §:n käsittelyssä todettu tavoin säädetty yleisessä tietosuoja-asetuksessa ja rikosasioiden tietosuojalaissa, oikeusministeriö ehdottaa, että myös lakiehdotuksen 6 §:stä poistettaisiin tarpeellisuus-maininta tarpeettomana. Tätä koskeva 6 §:n johtolauseen muutosehdotus esitetään alla. Oikeusministeriö toteaa vielä, että ehdotettu säännös koskisi myös valtiosääntöisesti arkaluonteisia tietoja, joiden käsittelyn tulisi olla välttämätöntä. Tarpeellisuusedellytyksen poistaminen korjaisi tämän ongelman, kun vielä alla ehdotetuista tavoin säännöksen käsiteltäviä tietoja koskeva luettelo olisi tyhjentävä. Myös perustuslakivaliokunta eri yhteyksissä edellyttää tietojen käsittelyn siirtämistä välttämättömyyteen.

Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että lakiehdotuksen sääntelyä on syytä täsmentää yksilöimällä käsiteltäväksi tarkoitettuja arkaluonteisia tietoja. *Tietosuojavaltuutetun toimisto* pitää liian yleispiirteisenä ehdotetun 6 §:n 2 momentin säännöstä, jonka mukaan Rikosseuraamuslaitos saisi rikosseuraamusten täytäntöönpanemiseksi sekä tutkintavankeuden ja sen vaihtoehtojen toimeenpanemiseksi käsitellä välttämättömiä muita tietoja.

Oikeusministeriö pitää perustuslakivaliokunnan ja tietosuojavaltuutetun toimiston kannanottoja perusteltuina. Oikeusministeriö on selvittänyt asiaa Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksiköltä,

jonka mukaan käytännön täytäntöönpanotyössä on todettu laissa yksityiskohtaisesti lueteltujen tarpeellisten tietojen luettelon olevan riittävä. Muodollisen täytäntöönpanon toteutuksessa kuitenkin korostuu viivyttyksettömyys. Jos lainmukaisen täytäntöönpanon järjestämiseksi tarvittaisiin tietoa, josta ei ole laissa yksityiskohtaisesti säädetty, muodollisen täytäntöönpanon toimet tulee kuitenkin voida toteuttaa. Tämän perusteella voimassa olevassa laissa olevaa ja lakiehdotuksen 6 §:n 2 momenttiin ehdotettua säännöstä näiden välttämättömien muiden tietojen käsittelemiseksi on pidetty tarpeellisenä. Oikeusministeriö kuitenkin pitää säännöksen täsmentämistä mahdollisena niin, että 1 momentin säännöstä täsmennettäisiin ja yleispiirteisen säännöksen sisältävä 2 momentti kumottaisiin.

Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikön mukaan se henkilötietojen käsittely, jota ehdotetun 2 momentin on arvioitu koskevan, tulisi säännellyksi 1 momenttiin tehtävillä seuraavilla lisäyksillä: 1 kohtaan lisättäisiin rikosten ja tuomioiden lisäksi tiedot seuraamuksista ja 3 kohtaan lisättäisiin yksilöityjen vapaudenmenetyksen muotojen lisäksi muu vapaudenmenetykset. Ehdotetulla 1 kohdan lisäyksellä täsmennettäisiin sitä, että muodollisen täytäntöönpanon tehtävissä saadaan tiedot rangaistusai- kalaskelmaan vaikuttavista päätöksistä, jotka eivät ole tuomioita. Kyse olisi esimerkiksi sakon muun- torangaistuspäätöksestä sekä valvottua koevapautta, yhdistelmä-rangaistuksen valvonta-aikaa ja yh- dyskuntaseuraamuksia koskevista päätöksistä, jotka vaikuttavat rangaistusaikaan. Ehdotetussa 3 koh- dan lisäyksessä täsmennettäisiin sitä, että rangaistusaikaan voivat vaikuttaa myös muut kuin ehdotuk- sessa jo olevat vapaudenmenetysajat. Kyse olisi erityisesti kiinniottamisen ja pidätyksen alkamisesta ja päättymisestä. Näillä lisäyksillä arvioidaan voitavan varmistaa muodollisen täytäntöönpanon tehtä- vissä tarvittava tietojen käsittely, jos päädytään poistamaan ehdotettu 6 §:n 2 momentti. Oikeusmi- nisteriö pitää mahdollisena, että lakiehdotuksen 6 §:ää muutetaan alla olevan ehdotuksen mukaisesti.

Oikeusministeriö ehdottaa lisäksi, että lakiehdotuksen 6 §:n otsikko muutettaisiin muotoon *tietojen käsittely muodollisen täytäntöönpanon tehtävissä*. Lain 292/2021 mukaisesti kyse on tiedoista, ei hen- kilötiedoista.

Edellä olevan perusteella oikeusministeriö ehdottaa 6 §:n otsikon muuttamista lain 292/2021 mu- kaiseksi ja ehdottaa lakivaliokunnan harkittavaksi lakiehdotuksen 6 §:n 1 momentin muuttamista ja 2 momentin kumoamista seuraavasti:

6 §

~~Henkilötietojen~~ Tietojen käsittely muodollisen täytäntöönpanon tehtävissä

Rikosseuraamuslaitos saa käsitellä tuomitun, vangin, tutkintavangin ja yhdyskuntaseuraamusta suo- rittavan rangaistuksen täytäntöönpanemiseksi, tutkintavankeuden ja tutkinta-arestin toimeenpane- miseksi sekä tehostetun matkustuskiellon tekniseksi valvomiseksi ~~tarpeellisia~~ tietoja:

- 1) rikoksista ja, tuomioista ja seuraamuksista;
- 2) rangaistusaikalaskelmista;
- 3) rangaistuksen täytäntöönpanon, tutkintavankeuden, tutkinta-arestin toimeenpanon tai tehostetun matkustuskiellon teknisen valvonnan taikka muun vapaudenmenetyksen alkamisesta ja päättymi- sestä;
- 4) täytäntöönpanon lykkäämisestä ja keskeytyksestä;
- 5) etsintäkuulutuksista.

~~Lisäksi Rikosseuraamuslaitos saa käsitellä yhdyskuntaseuraamuksen ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpanemiseksi, tutkintavankeuden ja tutkinta-arestin toimeenpanemiseksi sekä tehostetun matkustuskiellon teknisen valvonnan suorittamiseksi välttämättömiä muita tietoja.~~

7 §. Henkilötietojen käsittely yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon tehtävissä

Perustuslakivaliokunnan mukaan lakiehdotuksen 7 §:n 5 momentin säännöstä lähiomaisen tai muun henkilön tietojen käsittelemisestä tulee täsmentää yksilöimällä ehdotettua tarkemmin, mitä lähiomaista tai muuta henkilöä koskevia tietoja voidaan käsitellä. Säännöksestä tulisi selvitä, että kyse voi olla esimerkiksi valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvällä kotikäynnillä välttämättä tarvittavasta lähiomaisen tilaa koskevasta tiedosta.

Oikeusministeriö pitää perusteltuna perustuslakivaliokunnan kannanottoa ehdotetun 7 §:n 5 momentin täsmentämisestä rikoksesta epäillyn tai yhdyskuntaseuraamusta suorittavan henkilön lähiomaista tai muuta henkilöä koskevien tietojen osalta. Kyse olisi erityisesti henkilön tilaa tai olosuhdetta koskevista tiedoista, jotka voivat koskea muun muassa erityisiä valvonnallisia tarpeita tai lähiomaisen ikää, jos nämä tiedot ovat välttämättömiä esimerkiksi suoritettaessa valvontarangaistukseen kuuluva valvontakäynti tuomitun ja hänen perheenjäsenensä asunnossa. Kyse olisi tiedoista, jotka ovat merkityksellisiä seuraamuksen täytäntöönpanoa valmisteltaessa ja sitä täytäntöönpanossa. Näitä tietoja koskeva 7 §:n 5 momentin täsmennysehdotus esitetään alla.

Lisäksi oikeusministeriö esittää, että 7 §:n otsikko muutettaisiin lain 292/2021 mukaisesti muotoon *tietojen käsittely*, ei henkilötietojen käsittely.

Edellä olevan perusteella oikeusministeriö ehdottaa lakiehdotuksen 7 §:n otsikon ja 5 momentin muuttamista seuraavasti:

7 §.

~~Henkilö~~Tietojen käsittely yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon tehtävissä

Rikoksesta epäillyn ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavan tietoihin saadaan sisällyttää 1–3 momentissa tarkoitettujen asioiden käsittelemisen vuoksi välttämättömät tiedot rikoksesta epäillyn tai yhdyskuntaseuraamusta suorittavan lähiomaisen tai muun henkilön nimestä, yhteystiedoista, ~~ja~~ asioiden käsittelemiseen liittyvästä asemasta ja seuraamuksen täytäntöönpanon valmistelun tai suorittamisen kannalta tärkeästä henkilön tilaa taikka olosuhdetta koskevasta tiedosta sekä muista välttämättömistä seikoista.

8 §. Henkilötietojen käsittely vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon ja tutkintavankeuden toimeenpanon tehtävissä

Kuten edellä 1 §:n käsittelyssä on todettu, *professori Voutilainen* pitää henkilötietojen käsittelyn tarpeellisuudesta säätämistä erityislaissa tarpeettomana, koska siitä on säädetty yleislainsäädännössä.

Tarpeellisuus-vaatimuksesta on esitetty säädettävän myös nyt käsiteltävän lakiesityksen 8 §:n 2 momentissa.

Oikeusministeriö pitää professori Voutilaisen kannanottoa huomioon otettavana. Oikeusministeriö toteaa, että henkilötietojen käsittelyn tarpeellisuudesta on edellä 1 §:n käsittelyssä todettu tavoin säädetty yleisessä tietosuoja-asetuksessa ja rikosasioiden tietosuojalaissa. Nyt käsiteltävänä olevassa erityislaissa ei säädettäisi tältä osin yleissääntelystä poikkeavaa. Edellä 1 §:n kohdalla esitetyin perusteluin oikeusministeriö ehdottaa, että myös ehdotetusta 8 §:n 2 momentista poistettaisiin tarpeellisuus-maininta tarpeettomana. Momentin muutosehdotus esitetään alla.

Kuten edellä 7 §:n käsittelyssä on todettu, *perustuslakivaliokunta* on edellyttänyt yhdyskuntaseuraimusten täytäntöönpanoon liittyvien, rikoksesta epäillyn tai yhdyskuntaseuraamusta suorittavan lähiomaista tai muuta henkilöä koskevien tietojen täsmentämistä.

Oikeusministeriö toteaa, että vastaava perustuslakivaliokunnan edellyttämä täsmennys olisi syytä tehdä myös vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon ja tutkintavankeuden toimeenpanon tehtäviä koskevaan henkilötietojen käsittelyä sääntelevään lakiehdotuksen 8 §:n 3 momenttiin. Vankeusrangaistuksen täytäntöönpanossa henkilön tilaa tai olosuhdetta koskeva tieto voisi liittyä muun muassa erityisiin valvonnallisiin tarpeisiin tapaamisia vankilassa järjestettäessä. Momentin muutosehdotus esitetään alla.

Oikeusministeriö toteaa vielä, että lakiehdotuksen 8 §:n 4 momenttia vastaava säännös oli kevädistuntokaudella 2021 eduskunnan käsiteltävänä (HE 6/2020 vp, LaVM 1/2021 vp, EV 18/2021 vp). Nyt käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen säännösehdotus vastaa hallituksen esityksessä 6/2020 vp ollut muotoilu. Eduskunta muutti säännöksen sisältöä, joten toukokuussa 2021 voimaan tullessa laissa 292/2021 säännös jossakin määrin poikkeaa hallituksen esityksessä ehdotetusta. Näin ollen tässä vaiheessa lakivaliokuntaa pyydetään sovittamaan yhteen nämä muutokset siten, että nyt käsiteltävänä olevan esityksen pohjaksi otetaan toukokuussa 2021 voimaan tullut säännös. Tämä on otettu huomioon alla olevassa muutosehdotuksessa.

Tietosuojavaltuutetun toimisto pitää ehdotetun lain 8 §:n 4 momentin säännöstä havaintotietojen kaltaisten epävarmojen tietojen tallentamisesta rikosseuraamusrekisteriin ongelmallisena, koska näiden tietojen käsittelyn tarkoituksena on turvata laitosturvallisuuden ja laitosturvallisuuden ylläpitäminen. Tämä on myös turvallisuustietorekisterin käyttötarkoitus. Tietosuojavaltuutetun toimisto on nostanut tämän kysymyksen esiin myös hallituksen esityksen 6/2020 vp:n käsittelyssä.

Oikeusministeriö viittaa eduskunnan maaliskuussa 2021 hyväksymään ja toukokuussa 2021 voimaan tulleen lakiin henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muuttamisesta (292/2021) ja siinä olevaan vastaavan säännöksen sisältöön. Oikeusministeriö toteaa vielä, että vaikka ehdotetun lain 8 §:n 4 momentissa tarkoitettut havaintotiedot ja turvallisuusrekisterin tiedot koskevat muun muassa laitosturvallisuuden ja laitosturvallisuuden ylläpitämistä, ensiksi mainituissa tiedoissa ei ole kyse sillä tavoin poikkeuksellisia tilanteita koskevista tiedoista kuin jälkimmäisissä tiedoissa. Käsitellessään edellä todetun lain 292/2021 hallituksen esitystä (HE 6/2020 vp) lakivaliokunta totesi miehinnössään 1/2021 vp, että vaikka havaintotietojen käyttötarkoitus osittain eli laitosturvallisuuden ylläpitämisen tarkoituksessa kattaa myös turvallisuustietorekisterin käyttötarkoituksen, niin säännösten

käsittelykynnykset poikkeavat. Oikeusministeriön käsityksen mukaan vastikään hyväksytyssä laissa kyseiset käsittelytarkoitukset ja käsittelykynnykset ovat selkeät ja riittävästi erillään toisistaan eikä ole esitetty perusteita muuttaa siinä säädettyä.

Oikeusministeriö esittää myös, että 8 §:n otsikko muutettaisiin lain 292/2021 mukaisesti muotoon *tietojen käsittely*, ei henkilötietojen käsittely.

Edellä olevan perusteella oikeusministeriö ehdottaa 8 §:n otsikon sekä 2–4 momentin muuttamista seuraavasti:

8 §

~~Henkilö~~Tietojen käsittely vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon ja tutkintavankeuden toimeenpanon tehtävissä

Rikosseuraamuslaitos saa käsitellä myös rekisterin käyttötarkoituksen ~~kannalta tarpeellisia~~ mukaisia tietoja vankeja tai tutkintavankeja koskevista, vankeuslain tai tutkintavankeuslain nojalla tehdyistä päätöksistä, jotka koskevat sijoittamista vankilaan ja vankilassa, siirtämistä vankilasta toiseen, toimintaan osallistumista, vapaa-ajan toimintoihin osallistumisen epäämistä, kirjeenvaihtoa, puheluja, tapaamisia ja muita yhteyksiä vankilan ulkopuolelle, poistumislupaa, kurinpitoa, tarkastamista sekä turvaamistoimenpiteitä ja voimakeinojen käyttöä. Rikosseuraamuslaitos saa käsitellä rekisterin käyttötarkoituksen ~~kannalta tarpeellisia~~ mukaisia tietoja myös henkilökuntaan kohdistuvista uhkailmoituksista ja muista poikkeuksellisten tilanteiden ilmoituksista.

Vangin tai tutkintavangin tietoihin saadaan sisällyttää 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen asioiden käsittelemisen sekä laitospöytäkirjojen ja turvallisuuden ylläpitämisen vuoksi välttämättömät tiedot muun vankiin tai tutkintavankiin yhteyttä pitävän henkilön, vangin tai tutkintavangin lähiomaisen taikka muun henkilön nimestä, yhteystiedoista, ja asioiden käsittelemiseen liittyvästä asemasta ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon valmistelun tai suorittamisen taikka tutkintavankeuden toimeenpanon kannalta tärkeästä henkilön tilaa tai olosuhdetta koskevasta tiedosta sekä muista välttämättömistä seikoista.

Rikosseuraamuslaitos saa käsitellä myös sellaisia tietoja tapahtumista tai henkilöistä, joiden voidaan olosuhteiden taikka henkilön käyttäytymisen vuoksi perustellusti arvioida olevan laitospöytäkirjojen ja laitosturvallisuuden ylläpitämisen kannalta merkityksellisiä. Tietoihin voi sisältyä myös vankeuslain 16 luvun 1 a §:ssä tarkoitettuun valvontaan liittyviä tallenteita, jos ne ovat välttämättömiä laitospöytäkirjojen ja laitosturvallisuuden ylläpitämiseksi. Tietoja tallennettaessa niihin on liitettävä arvio tietojen luotettavuudesta ja oikeellisuudesta, jos se on mahdollista.

9 §. Sosiaalihuollon tietojen käsittely

Perustuslakivaliokunta korostaa sitä, että arkaluonteisten tietojen käsittely on rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä välttämättömään.

Kuten edellä 1 §:n käsittelyssä on todettu, *professori Voutilainen* pitää henkilötietojen käsittelyn tarpeellisuudesta säätämistä erityislaissa tarpeettomana, koska siitä on säädetty yleislainsäädännössä.

Tarpeellisuus-vaatimuksesta on esitetty säädettävän myös nyt käsiteltävän lakiesityksen 9 §:n 1 momentissa.

Oikeusministeriö pitää edellä todettuja kannanottoja huomioon otettavina. Sosiaalihuollon tiedot ovat valtiosääntöisesti arkaluonteisia. Ehdotettua säännöstä voidaan pitää tarkkarajaisena. Oikeusministeriö ehdottaa, että ehdotetun säännöksen tarpeellisuusvaatimus muutetaan välttämättömyysvaatimukseksi alla olevin tavoin. Oikeusministeriö toteaa vielä, että myös sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 17 ja 18 §:ssä ilman asiakkaan suostumusta, lain säännöksen nojalla tapahtuvalle tietojen luovuttamiselle on asetettu välttämättömyyskynnys.

9 §

Sosiaalihuollon tietojen käsittely

Rikosseuraamuslaitos saa käsitellä seuraamusselvityksen laatimisessa sekä rangaistusajan suunnitelman laatimisessa, täsmäntämisessä, muuttamisessa ja toteuttamisessa ~~tarpeellisia~~, välttämättömiä, 7 ja 8 §:ssä tarkoitettuihin tietoihin liittyviä sosiaalihuollon tietoja, jotka koskevat rikoksesta epäillyn, tuomitun, vangin, tutkintavangin ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavan sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaista sosiaalihuollon tarvetta ja hänen saamiaan sosiaalipalveluita, tukitoimia ja muita sosiaalietuuksia (*sosiaalihuollon tiedot*). Sosiaalihuollon tietoja koskevasta salassapitovelvollisuudesta ja muusta käsittelystä säädetään sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000), sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetussa laissa (159/2007) sekä sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista annetussa laissa (254/2015).

11 ja 30 §. Turvallisuustietorekisterin käyttötarkoitus ja tietosisältö sekä henkilötietojen luovuttaminen turvallisuustietorekisteristä

Perustuslakivaliokunta toteaa, että ehdotetun 11 §:n 3 momentin 1 kohdassa säännelty maksukortin valvontaa koskevat maksuliikennetiedot ilmaisevat tietoja henkilön yksityiselämästä, mahdollisesti myös arkaluonteista tietoa. Kyse on luonnollisen henkilön yksityiselämän suojan ydinalueelle kuuluvista arkaluonteisista tiedoista. Valiokunta pitää säätämisyjärjestyskysymyksenä sitä, että kyseinen säännös täyttää välttämättömyyden, täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimukset.

Oikeusministeriö toteaa, että vankeuslain muutoksella 290/2021 ja tutkintavankeuslain muutoksella 291/2021 säädetään maksukortin käytön valvonnasta seuraavalla tavalla (tässä vankeuslain säännös):

Vangille annetun Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymän maksukortin käyttöä voidaan valvoa tavanomaisesti maksuliikenteestä poikkeavien maksutapahtumien havainnoimiseksi, siten että valvonta kohdistetaan yksinomaan maksutapahtumien lukumäärään ja rahamäärään.

*Jos 1 momentin mukaisessa valvonnassa havaitaan tavanomaisesta maksuliikenteestä poikkeavia maksutapahtumia tai jos se on Rikosseuraamuslaitoksen muun toiminnan yhteydessä ilmenneestä syystä taikka muulta viranomaiselta tulleen tiedon johdosta **välttämätöntä**, maksukortin käyttöä voidaan ta-pauskohtaisen päätöksen perusteella valvoa, siten että valvonta kohdistetaan vangin maksukortin tilitietoihin. Edellytyksenä on lisäksi, että valvonta on **välttämätöntä** rikoksen estämiseksi, vankilan järjestystä*

uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Päätös voidaan tehdä enintään kuukauden määräajaksi kerrallaan.

Ehdotetun lain 11 §:n 3 momentin 1 kohdan täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksesta oikeusministeriö toteaa, että säännöksessä viitataan maksukortin käytön valvontaa koskeviin vankeuslain 9 luvun 3 a §:ään ja tutkintavankeuslain 5 luvun 3 a §:ään, joissa nimenomaisesti säädetään, että valvonta voi kohdistua ainoastaan maksutapahtumien lukumäärään ja rahamäärään. Näiden säännösten voidaan tulkita tekevän maksukortin käytön valvontaa koskevien tietojen käsittelystä täsmällistä ja tarkkarajaista.

Oikeusministeriö toteaa, että perustuslakivaliokunnan edellyttämät täsmällisyyttä ja tarkkarajaisuutta koskevat sääntämisjärjestykseen liittyvät huomautukset olisivat toteutettavissa lisäämällä ehdotetun lain 11 §:n 3 momentin 1 kohtaan täsmennys, että kyse olisi maksutapahtumien lukumäärää ja rahamäärää koskevista tiedoista. Vankeuslain 9 luvun 3 a §:n ja tutkintavankeuslain 5 luvun 3 a §:n mukaan maksukortin valvontatoimet eivät voi koskea muita asioita. Ehdotetun lain 11 §:n 3 momentin 1 kohdan välttämättömyysedellytyksestä oikeusministeriö toteaa, että jo maksukortin käytön valvontaan ryhtyminen edellyttää välttämättömyysvaatimuksen täyttymistä. Oikeusministeriön mukaan ehdotettuun säännökseen on mahdollista lisätä myös välttämättömyysedellytys. Koska kaikki turvallisuustietorekisterin tiedot ovat arkaluonteisia, oikeusministeriö ehdottaa välttämättömyysedellytyksen lisäämistä ehdotetun lain 11 §:n 3 momentin johtolauseeseen. Näitä lisäyksiä koskeva muutosehdotus on alla.

Oikeusministeriö toteaa vielä, että nyt käsiteltävänä olevan lakiehdotuksen 11 ja 30 §:ää vastaavat säännökset olivat kevätistuntokaudella 2021 eduskunnan käsiteltävinä (HE 6/2020 vp, LaVM 1/2021 vp, EV 18/2021 vp). Nyt käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä nämä säännösehdotukset vastaavat hallituksen esityksessä 6/2020 vp olleita muotoiluja. Eduskunta muutti säännösten sisältöä, joten laissa 292/2021 säännökset joissakin määrin poikkeavat hallituksen esityksessä ehdotetusta. Näin ollen oikeusministeriö pyytää lakivaliokuntaa sovittamaan yhteen nämä muutokset siten, että nyt käsiteltävinä olevat säännökset vastaisivat lain 292/2021 säännöksiä.

Edellä olevan perusteella oikeusministeriö ehdottaa lakiehdotuksen 11 §:n otsikon ja 1, 3 ja 4 momenttien sekä 30 §:n 1 momentin muuttamista seuraavasti:

11 §

~~Turvallisuustietorekisterin käyttötarkoitus ja tietosisältö~~

Turvallisuustietorekisteri sisältää vankeusrangaistuksen aikaisten rikosten estämiseen tai laitosturvallisuuden ylläpitämiseen liittyviä tietoja vangeista ja tutkintavangeista, joiden voidaan perustellusti olettaa epäillä syyllistyvän rikokseen, josta laissa säädetty ankarin rangaistus on vankeutta.

Turvallisuustietorekisteri voi sisältää 5 §:ssä tarkoitettujen henkilön yksilöintitietojen lisäksi tämän pykälän 1 momentissa tarkoitettuun epäilyyn sekä 2 momentissa tarkoitettuun tapahtumaan liittyviä välttämättömiä:

1) ~~vankeuslaissa ja tutkintavankeuslaissa~~ vankeuslain 9 luvun 3 a §:ssä sekä tutkintavankeuslain 5 luvun 3 a §:ssä säädettyyn maksukortin käytön valvontaan liittyviä maksutapahtumien lukumäärää ja rahamäärää koskevia tietoja;

- 2) vankeuslain 12 ja 13 luvussa sekä tutkintavankeuslain 8 ja 9 luvussa säädettyihin kirjeenvaihtoon sekä tapaamisiin, puheluihin, internetin käyttöön ja muihin teleyhteyksiin liittyviä tietoja;
- 3) vankeuslain 16 ja 17 luvussa sekä tutkintavankeuslain 11 ja 12 luvussa tarkoitettuihin tarkastuksiin liittyviä tietoja;
- 4) vankeuslain 16 luvun 1 ja 1 a §:ssä tarkoitettua valvonnassa saatuja tietoja;
- 5) Rikosseuraamuslaitoksen muiden viranomaisten rekistereistä saamia rekisteröityyn liitettävissä olevia tietoja;
- 6) ~~Rikosseuraamuslaitoksen~~ muulta viranomaiselta tai yksityiseltä henkilöltä saatuja vihjetietoja.

Rikosseuraamuslaitos saa käsitellä ulkopuolista henkilöä koskevaa, rekisterin käyttötarkoituksen kannalta välttämätöntä 1, 2 ja 5 kohdassa tarkoitettua tietoa, jos ~~tämän~~ henkilön voidaan perustellusti epäillä syyllistyvän rikokseen, josta laissa säädetty ankarin rangaistus on vankeutta tai vaarantavan vankilan turvallisuutta.

30 §

HenkilöTietojen luovuttaminen turvallisuustietorekisteristä

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa ja muualla laissa säädetään, Rikosseuraamuslaitos voi salassapitosäännösten estämättä pyynnöstä ja myös oma-aloitteisesti luovuttaa poliisille, pääesikunnalle, Tullille ja Rajavartiolaitokselle turvallisuustietorekisterin tietoja, jotka ovat välttämättömiä turvallisuustietorekisterin mukaisiin käyttötarkoituksiin. Tietoa luovutettaessa on ilmoitettava, kuinka luotettava tieto on.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies kiinnittää huomiotaan turvallisuustietorekisterin tietojen käsittelykynnykseen. Jos käsittelykynnystä madalletaan, rekisteriin tallennettavien tietojen ala laajenisi. Tämä merkitsisi sitä, että yhä useampi vankia koskeva päätös todennäköisesti perustuisi vangilta salassa pidettävään tietoon.

Tietosuoja-valtuutetun toimisto esittää pohdittavaksi, olisiko 11 §:n 4 momentissa ehdotetun ulkopuolista henkilöä koskevan turvallisuustietorekisteriin rekisteröimisen kynnyksen syytä olla esitutkinnan käynnistämiskynnyksen kanssa yhdenmukainen syytä epäillä –tasoa, kun kyse on vasta suunnitteilla tai tekeillä olevasta rikoksesta. Esitutkinnan käynnistämiskynnyksen ylittämisen arvioinnin tekee kuitenkin aina esitutkintaviranomainen.

Sisäministeriö esittää, että turvallisuustietorekisterin tietoja tulisi voida luovuttaa myös kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

Poliisihallitus esittää, että poliisille säädettäisiin erikseen määritettävien käyttöoikeuksien mukainen katseluoikeus turvallisuustietorekisteriin poliisin tehtävien suorittamisessa välttämättömien tietojen saamiseksi.

Maahanmuuttovirasto toteaa, että myös sillä olisi tietyissä tilanteissa tarve saada turvallisuustietorekisterin tietoja, joskaan ei turvallisuustietorekisterin käyttötarkoituksessa. Kyse olisi esimerkiksi vankilassa järjestettävän suullisen kuulemisen turvallisuuteen sekä suojeleusaseman lakkauttamis- tai peruuttamisasian taikka karkottamispäätöksen päätösharkintaan liittyvistä tiedoista.

Vankilavirkailijain Liitto VVL ry. toteaa, että turvallisuustietorekisterin tietosisältöihin tulisi lisätä yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavat seikat, ei ainoastaan vankila-aikaisen rikollisuuden ehkäiseminen. Lisäksi VVL ry. kantaa huolta vangin tarkastusoikeuden toteuttamisesta, jotta vangin tarkastusoikeuden käyttämisen perusteella ei selviä, ketkä virkamiehet ovat oikeutettuja käsittelemään turvallisuustietorekisteriä. Tämä tieto voi saattaa virkamiehet vaaraan.

Oikeusministeriö viittaa eduskunnan maaliskuussa 2021 hyväksymään lakiin henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muuttamisesta ja siinä olevaan vastaavan säännöksen sisältöön (292/2021). Näin ollen lainsäätäjällä on vastikään käsitelty myös edellä todettuja asiantuntijakuulemisessa esiin nousseita muutosehdotuksia.

Erikseen oikeusministeriö toteaa vielä, että turvallisuustietorekisterin käsittelyoikeudet on rekisterin erityisen arkaluonteisuuden vuoksi rajattu hyvin tarkasti, myös Rikosseuraamuslaitoksen sisällä. Tätä on pidetty välttämättömänä yleiseen ja yksityiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä. Poliisin mahdollisuuksiin saada turvallisuustietorekisterin tietoja vaikuttaa merkittävästi se, että Rikosseuraamuslaitos voi myös oma-aloitteisesti luovuttaa turvallisuustietorekisterin tietoja poliisille. Oikeusministeriö toteaa vielä, että asiasta säädetään tiedonhallintalaissa ja päätösvalta asiassa on Rikosseuraamuslaitoksella.

Maahanmuuttoviraston lausumasta tarpeesta saada turvallisuustietorekisterin tietoja oikeusministeriö toteaa, että tietojen luovuttaminen hyvin poikkeuksellisia ja osin varmentamattomiakin tietoja sisältävästä turvallisuustietorekisteristä on pidetty erittäin rajattuna. Lisäksi turvallisuustietorekisterin tietojen luovuttamista muuhun kuin turvallisuustietorekisterin käyttötarkoitukseen ei pidetä mahdollisena. Ehdotetun 21 §:n mukaan Rikosseuraamuslaitoksella on mahdollisuus varmistaa Maahanmuuttoviraston tarkoittamaa tietojensaantia muulla, myös Rikosseuraamuslaitoksen oma-aloitteisella tietojen luovuttamisella.

Oikeusministeriö toteaa Vankilavirkailijain Liitto VVL ry:n lausunnosta, että rekisteröidyn tarkastusoikeuden käyttämistä voidaan rajoittaa rikosasioiden tietosuojalain 24 §:n nojalla muun muassa muiden henkilöiden oikeuksien suojelemiseksi. Rikosasioiden tietosuojalain 29 §:n mukaan rekisteröidyllä on oikeus pyytää tietosuojavaltuutettua tarkastamaan henkilötietojen ja niiden käsittelyn lainmukaisuus muun muassa, jos tämän tai muun lain nojalla rekisteröidyn tarkastusoikeutta on lykätty, rajoitettu tai evätty. Lisäksi ehdotetun lain 37 §:ssä olisi erityissäännökset tarkastusoikeuden toteuttamisesta rikosseuraamusta suoritettaessa. Oikeusministeriön käsityksen mukaan säännökset antavat Rikosseuraamuslaitokselle riittävät mahdollisuudet varmistaa yhtäältä turvallisuustietorekisterin käsittelijöiden turvallisuus, toisaalta rekisteröidyn oikeuksien toteutuminen.

13 §. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely

Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että lakiehdotuksen sääntelyä on syytä täsmentää yksilöimällä käsiteltäväksi tarkoitettuja arkaluonteisia tietoja.

Professori Voutilaisen mukaan 5 §:n yksilöintitietoihin kuuluvan valokuvan lisäksi erityisiin henkilötietoryhmiin tai arkaluonteisiin tietoihin kuuluvat esimerkiksi maksukortin tiedot ja sosiaalihuollon tiedot. Lakiehdotuksen 13 § ei kata kaikkia lakiehdotuksessa olevia käsittelytarpeita, jotka kohdistuvat arkaluonteisiin tietoihin. Välttämättömyysedellytystä ei lakiehdotuksessa ole sidottu esimerkiksi maksukortin tietojen käsittelyyn. Välttämättömyysedellytys jää yleiselle tasolle. Ehdotetuissa 5–8 §:ssä ei ole täsmällisiä säännöksiä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien rikosseuraamusrekisterin tietojen käsittelystä lukuun ottamatta henkilötuntemerkkien rekisteröintiä. Voutilaisen mukaan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen tietosisältöä koskevia säännöksiä rikosseuraamusrekisterissä tulisi täsmentää. Lisäksi välttämättömyysedellytys tulisi sitoa myös muihin arkaluonteisiksi katsottavien henkilötietojen käsittelyyn eikä pelkästään erityisiin henkilötietoryhmiin.

Tietosuojavaltuutetun toimiston mukaan ehdotetussa 13 §:ssä pitäisi riittävän tarkkarajaisesti määritellä, mitä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja Rikosseuraamuslaitoksella on oikeus käsitellä.

Oikeusministeriö pitää edellä todettuja kannanottoja perusteltuina. Professori Voutilaisen esittämiä henkilötuntemerkkitietojen käsittelyyn liittyviä havaintoja on käsitelty edellä lakiehdotuksen 5 §:n kohdalla. Maksukortin tietojen käsittelyn välttämättömyysedellytyksen osalta oikeusministeriö toteaa, että välttämättömyysvaatimus säädettiin henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muuttamisesta annetussa laissa 292/2021. Nämä säännökset ehdotetaan tässä vastineessa yhteen sovitettaviksi nyt käsittelyssä olevan lakiehdotuksen kanssa. Kyse on turvallisuustietorekisteriä koskevasta 11 §:stä ja oikeutta saada tietoja maksukortin myöntäjältä tai maksun välittäjänä toimivalta koskevasta 18 §:stä. Maksukortin valvontaa koskevaa sääntelyä on edellä ehdotettu täsmennettäväksi 11 §:n 3 momentin 1 kohtaan tehtävin muutoksin. Maksukortin käytön valvontaa var-ten tarvittavien tietojen saantia koskevaa täsmennystä käsitellään myöhemmin, ehdotetun 18 §:n yhteydessä.

Oikeusministeriö toteaa, että edellä todettujen muutosehdotusten lisäksi 13 §:ää olisi syytä täsmentää, jotta säännös olisi riittävän täsmällinen ja tarkkarajainen. Oikeusministeriö on yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa selvittänyt, mikä olisi säännöksen sisältö, jotta Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan kannalta välttämätön erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely on mahdollista. Kyse olisi 5 §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettuja henkilötuntemerkkejä, uskonnollista tai filosofista vakaumusta, terveyttä sekä seksuaalista käyttäytymistä ja seksuaalista suuntautumista koskevista tiedoista.

Ehdotetun 5 §:n mukaisesti käsiteltäviä henkilötuntemerkkejä olisivat biometrinen kasvokuva, sormenjäljet sekä pituus, paino, silmien väri, hiusten oma väri, vartalon rakenne, mahdolliset arvet ja tatuoinnit sekä mahdolliset muut vastaavat tuntemerkkitiedot. Sormenjälkien lisäksi kasvokuva ja fyysisiä ominaisuuksia koskevat tuntemerkkitiedot katsotaan kuuluvaksi siinä tapauksessa, että ne ovat biometrisiä tietoja. Muita erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja kuin henkilötuntemerkkitietoja ei voisi tallentaa turvallisuustietorekisteriin. Rikosseuraamuslaitoksen toiminnassa näitä muita, rikosseuraamusrekisteriin tallennettuja tietoja olisi välttämätöntä käsitellä esimerkiksi seuraavista syistä. Uskonnollista tai filosofista vakaumusta koskeva tieto voi olla välttämätön esimerkiksi siksi, että henkilölle voidaan järjestää mahdollisuus harjoittaa uskontoaan. Tässä tarkoitettu terveyttä koskeva

tieto ei olisi potilasrekisterin tietoa vaan muu henkilön terveyttä koskeva tieto, joka on välttämätön seuraamusta täytäntöön pantaessa. Kyse olisi esimerkiksi tiedosta, että henkilöllä on tietyn sairauskohtauksen riski tai näkövamma, joka vaikuttaa hänen toimintoihinsa vankilassa. Kyse voi olla myös tiedosta, että henkilö käy viikoittain tietyssä terveydenhuollon toimenpiteessä. Seksuaalista käyttäytymistä ja suuntautumista koskevia tietoja voi olla välttämätöntä käsitellä suunniteltaessa ja toteutettaessa seksuaalirikollisten toimintaohjelmiin osallistumista.

Oikeusministeriö ehdottaa, että sääntelyn täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen mukaisesti säännöksessä todettaisiin myös se, että kyse olisi nimenomaan rikosseuraamusrekisterin ja turvallisuustietorekisterin sisältämistä tiedoista.

Edellä olevan perusteella oikeusministeriö ehdottaa, että lakiehdotuksen 13 §:ää muutetaan seuraavasti:

13 §

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely

Rikosseuraamuslaitos saa käsitellä rikosasioiden tietosuojalain 11 §:ssä tarkoitettuja rikosseuraamusrekisterin ja turvallisuustietorekisterin sisältämiä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja henkilön 5 §:n 1 momentin 7 kohdassa tarkoitettuja henkilötuntemerkkejä, uskonnollista tai filosofista vakaumusta, terveyttä sekä seksuaalista käyttäytymistä ja seksuaalista suuntautumista koskevia tietoja vain, jos käsittely on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä.

14 §. Tietojen käsittelyyn oikeutetut

Tampereen yhdyskuntaseuraamustoimisto toteaa, että seuraamusten valmisteluun ja täytäntöönpanoon liittyviä lausuntoja laativilla virkamiehillä on riittävä pätevyys sosiaalihuollon tietojen käsittelyyn. Jos tietojen käsittelyoikeus rajataan ainoastaan sosiaalihuollon ammattirekisteröidyille virkamiehille, lausuntojen laatimistyön organisointi hankaloituu. Kaikilla lausuntotyötä tekevillä virkamiehillä tulisi olla mahdollisuus käsitellä sosiaalityön tietoja.

Oikeusministeriö toteaa, että ehdotettu sosiaalihuollon tietojen käsittelyä koskeva säännös on valmisteltu yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen ja sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Säännös on sosiaalihuollon tietojen arkaluonteisuuden ja alan henkilötietojen käsittelyn lainsäädännön huomioon otettava. Valmisteluvaiheissa Rikosseuraamuslaitos totesi, että laitoksessa on riittävä määrä sosiaalihuollon ammattihenkilöitä säännöksen mukaisen tietojenkäsittelyn toteuttamiseksi. Osa tästä henkilöstöstä ei ole rekisteröittänyt hankkimaansa ammattipätevyyttä Valvirassa. Sosiaalihuollon tietojen käsittelemiseksi pätevyys tulee rekisteröittää.

Oikeusministeriö pitää kuitenkin huomioon otettavana tätä esiin noussutta huolta sosiaalihuollon tietojen käsittelyyn oikeutettujen virkamiesten riittävydestä ja nykyisin näitä tehtäviä tekevien virkamiesten tehtävänkuvien kapeutumisesta, jos ehdotetun 14 §:n 2 momentin 1 kohdan mukainen säännös tulisi täysimääräisesti voimaan Rikosseuraamuslaitoksen uuden tietojärjestelmän käyttöönoton ja ehdotetun lain voimaantulon yhteydessä.

Rikosseuraamuslaitoksen tekemän kyselyn mukaan sosiaalihuollon tietoja käsittelee nykyisin noin 300 henkilöä, joista noin 220 henkilöllä on sosiaalialan tutkinto. Muilla noin 80 henkilöllä on erilaisia koulutustaustoja, useilla korkeakoulututkinto. Saadun selvityksen mukaan esimerkiksi avoimet ammatti- ja korkeakoulut järjestävät opintopolkuja, jotka mahdollistavat joustavalla tavalla sosiaalialan ammattipätevyyden hankkimisen jo olemassa olevia opintoja täydentäen. Esimerkiksi Laurea-ammattikorkeakoulussa on mahdollista työn ohella opiskella sosionomin opinnot 1 ½ - 2 vuodessa aikaisemmasta tutkinnosta riippuen. Lisäksi tarjolla on monimuotokoulutuksena järjestettävää muuntokoulutusta, jossa voi suorittaa sosionomin tutkinnon 1 ½ vuodessa. Arvion mukaan tulevaisuudessa sosiaalihuollon tietojen käsittelyn tarve seuraamusten täytäntöönpanotyössä lisääntyy, koska tavoitteena on integroida täytäntöönpanotyö yhä vahvemmin yhteiskunnan normaalipalveluihin. Rikosseuraamuslaitos on ilmoittanut ottavansa tämän huomioon henkilöstöä rekrytoidessaan.

Oikeusministeriö pitää mahdollisena, että edellä arvioidun riskin torjumiseksi lakiin säädettäisiin siirtymäsäännös, jonka mukaan sosiaalihuollon ammattihenkilöpätevyyttä vailla olevat virkamiehet voisivat kahden vuoden kuluessa lain voimaantulosta täydentää opintojaan niin, että he saavat tuon pätevyyden.

Edellä olevan perusteella oikeusministeriö ehdottaa lakivaliokunnan harkittavaksi, olisiko esimerkiksi ehdotetun lain 39 §:n (40 §:n, jos edellä ehdotettu rangaistussäännös säädetään omaksi pykäläkseen) 1 momentiksi lisättävissä edellä tarkoitettua siirtymäaika koskeva alla esitetty säännös. Lakiehdotuksen kyseinen pykälä sisältää ainoastaan tietojen poistamista koskevan siirtymäsäännöksen, joten jos pykälään lisättäisiin nyt puheena oleva siirtymäsäännös, pykälän otsikko muutettaisiin muotoon *siirtymäsäännökset*. Edellä 4 §:n käsittelyssä todetuin syin 39 §:n (40 §:n) mahdollisesti 2 momentiksi siirtyvän säännöksen henkilörekisteri-käsite muutettaisiin rekisterin käsitteeksi.

39 § (40 §)

~~Tietojen poistamista koskeva~~ Siirtymäsäännökset

Tämän lain 14 §:n 2 momentin 1 kohdassa säädettyä tietojen käsittelyyn oikeutettujen rajoitusta sovelletaan kahden vuoden kuluttua lain voimaan tulosta.

Tämän lain 31 §:n 1 momentissa tarkoitettuun tietojen poistamiseen ~~henkilö~~rekistereistä sovelletaan yhden vuoden ajan tämän lain voimaan tulosta vanhan lain 34 §:n 1 momenttia.

15 §. Rikosseuraamusrekisterin tietojen käsittely muuhun kuin niiden keräämis- ja tallentamistarkoitukseen

Perustuslakivaliokunta muistuttaa, että arkaluonteisten tietojen käsittely on rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään. Valiokunta toteaa, että ehdotetun 13 §:n mukaan Rikosseuraamuslaitos saa käsitellä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja vain, jos käsittely on käsittelytarkoituksen kannalta välttämätöntä. Kuitenkin ehdotetun 15 §:n mukaan Rikosseuraamuslaitos saa käsitellä rikosseuraamusrekisterin sisältämiä henkilötietoja muuhun kuin niiden alkuperäiseen keräämis- ja tallentamistarkoitukseen, jos se on tarpeen laillisuusvalvontatehtävässä taikka seuraamusten täytäntöönpanoon liittyvän valvonnan tai toiminnan yleiseksi kehittämiseksi. Valiokunnan mielestä säännöksen suhdetta 13 §:ssä säädettyyn välttämättömyysvaatimukseen on syytä selventää.

Oikeusministeriö pitää perusteltuna sitä, että myös ehdotetun 15 §:n 1 momentin mukaiselle henkilötietojen käsittelylle säädetään välttämättömyysvaatimus. Oikeusministeriö toteaa, että ehdotetussa 15 §:ssä tarkoitetut tiedot eivät ole erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, mutta perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön valossa 15 §:ssä tarkoitettu käsittely olisi perusteltua sitoa muutoinkin tietojen välttämättömyyteen. Ehdotetussa pykälässä ei ole yksilöity tarkemmin käsiteltäviä henkilötietoja. Oikeusministeriö ehdottaa, että lakiehdotuksen 15 §:n 1 momenttia muutetaan seuraavasti:

15 §

Rikosseuraamusrekisterin tietojen käsittely muuhun kuin niiden keräämis- ja tallentamistarkoitukseen

Rikosseuraamuslaitos saa käsitellä rikosseuraamusrekisterin sisältämiä henkilötietoja muuhun kuin niiden alkuperäiseen keräämis- ja tallentamistarkoitukseen, jos se on ~~tarpeen välttämättömyyden~~ tarpeen välttämättömyyden laillisuusvalvontatehtävässä taikka seuraamusten täytäntöönpanoon liittyvän valvonnan tai toiminnan yleiseksi kehittämiseksi.

16 §. Oikeus saada tietoja muilta viranomaisilta ja tiedonantovelvollisilta

Oikeusrekisterikeskus ehdottaa pohdittavaksi, olisiko ehdotetun lain 16 §:n 1 momentin 4 kohtaan syytä lisätä informatiivinen momentti, jonka mukaan Rikosseuraamuslaitoksen oikeudesta saada tietoja rikosrekisteristä säädetään rikosrekisterilaissa.

Oikeusministeriö pitää ehdotettua informatiivista säännöstä tarpeettomana.

Sisäministeriö ja *Maahanmuuttovirasto* toteavat, että ehdotetun 16 §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettu rekisteri on muutettu nimekseen ulkomaalaisasioiden käsittelyjärjestelmästä ulkomaalaisasioiden *asian*käsittelyjärjestelmäksi.

Oikeusministeriö pitää sisäministeriön ja Maahanmuuttoviraston esittämän korjauksen tekemistä perusteltuna. Oikeusministeriö ehdottaa lakiehdotuksen 16 §:n 1 momentin 6 kohdan muuttamista seuraavasti:

16 §

Oikeus saada tietoja muilta viranomaisilta ja tiedonantovelvollisilta

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, Rikosseuraamuslaitoksella on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada toiselta viranomaiselta rikoksesta epäiltyä, tuomittua, vankia, tutkintavankia ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavaa koskevat tiedot, jotka ovat tarpeen rangaistuksen täytäntöönpanoa tai tutkintavankeuden toimeenpanoa koskevan tehtävän taikka muun Rikosseuraamuslaitokselle kuuluvan tehtävän hoitamista varten, seuraavasti:

6) poliisilta, Rajavartiolaitokselta ja Maahanmuuttovirastolta tieto rikoksesta epäillyn, yhdys-kunta-seuraamusta suorittavan tai valvottuun koevapauteen sijoitetun ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään rekisteröidyn ulkomaalaisen maassa oleskelua ja maasta poistamista koskevasta asiasta, maasta poistamista koskevan päätöksen toimeenpanosta sekä maahantulokiellosta ja sen pituudesta;

18 §. Oikeus saada tietoja maksukortin myöntäjältä tai maksun välittäjänä toimivalta

Perustuslakivaliokunnan mukaan lakiehdotuksen käsitteleminen tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä edellyttää 18 §:n täsmentämistä niin, että säännöksestä selviää, mitä maksukortin käytön hallinnoinnilla tarkoitetaan.

Oikeusministeriö toteaa, että perustuslakivaliokunnan edellyttämä täsmennys on toteutettu henkilö-tietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muutoksessa 292/2021. Oikeusministeriö ehdottaa, että lakiehdotuksen 18 § ja voimassa olevan lain 29 a § sovitetaan yhteen seuraavasti:

18 §

Oikeus saada tietoja maksukortin myöntäjältä tai maksun välittäjänä toimivalta

Rikosseuraamuslaitoksella on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä ~~saada~~ maksukortin myöntäneeltä tai maksun välittäjänä toimivalta ~~maksulaitokselta~~ maksupalvelun tarjoajalta välttämättömät tiedot Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymän maksukortin ~~käytön hallinnointia~~ käyttöön liittyviä vankeuslain 9 luvun 3 ja 4 §:ssä ja tutkintavankeuslain 5 luvun 3 ja 4 §:ssä säädettyjä tehtäviä varten sekä maksukortin vankeuslain 9 luvun 3 a §:n ja tutkintavankeuslain 5 luvun 3 a §:n mukaista maksutapahtumien valvontaa varten.

Mitä edellä 1 momentissa on tiedonsaantioikeuden osalta säädetty, sovelletaan myös Suomeen maksupalveluja tarjoaviin ulkomaisiin maksupalvelun tarjoajiin.

19–30 §. Henkilötietojen luovuttaminen

Valtiovarainministeriö toteaa, että lakiehdotuksen tietojen luovuttamista koskevat säännökset eivät oikeuta tietojen luovuttamiseen teknisten rajapintojen tai katseluyhteyksien välityksellä. Tämä edellyttää, että tiedonsaantioikeudesta luovutettaviin tietoihin on säädetty. Tällaista tietojen luovuttamista koskevaa sääntelyä on tarkasteltava kriittisesti, koska yleislakeina sovellettavaksi tulevat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettu laki ja tiedonhallintalaki lähtevät systematiikassaan siitä, että tietojen luovuttaminen on mahdollista, jos luovutuksen saajalla on tiedonsaantioikeus ja käsitteilyoikeus luovutettaville tiedoille. Valtiovarainministeriö pitää tarpeellisena vielä arvioida ehdotettujen tietojen luovuttamista tarkoittavien säännösten yhteensopivuutta suhteessa yleislakeihin. Huomattavaa on, ettei tietoja voi luovuttaa rajapintojen ja katseluyhteyksien välityksellä oma-aloitteisesti. Oma-aloitteinen tietojen luovuttaminen mainituilla sähköisillä tietojen luovutustavoilla edellyttää erikseen säätämistä erityislaissa. Tällainen oma-aloitteinen tietojen luovuttaminen edellyttää tapauskohtaista harkintaa, joten tiedonhallintalaissa tarkoitetut sähköiset luovutustavat eivät ole tällaisissa tilanteissa soveltuviakaan.

Professori Voutilainen puuttuu lakiehdotuksen tiedonsaantioikeutta ja tietojen luovuttamista koskevaan kaksinkertaiseen sääntelyyn. Tästä voi yhtäältä syntyä epäselvyys, kumpaa säännöstä sovelletaan, jos ne rajaavat tiedonsaannin eri tavoin. Toisaalta päällekkäinen sääntely voi johtaa tarpeettomaan sääntelyyn. Sääntelyn pitäisi perustua tiedonsaantioikeuksiin. Julkisuuslain 16 §:n 3 momentin säännöksiä tietojen luovuttamisesta kopiona, tulosteena tai sähköisessä muodossa viranomaisen henkilökisteristä sovelletaan myös viranomaisten väliseen tietojen luovuttamiseen. Tietojen luovuttamista koskevalle sääntelylle oli aiemmin perusteensa, kun se oli sidottu teknisen käyttöyhteyden avulla tapahtuvaan tietojen luovuttamiseen. Perustuslakivaliokunta ei enää edellytä teknisestä käyttöyhteydestä säätämistä laissa. Tiedonhallintalain mukaan teknisten rajapintojen ja katseluyhteyksien avulla tapahtuvan sähköisten tietojen luovuttamistapojen käyttöedellytyksenä on, että näitä luovutustapoja käyttäen tiedonsaantioikeudesta on säädetty laissa. Lähinnä ehdotetut 19–30 §:t ovat perusteltuja siltä osin kuin kysymys on Rikosseuraamuslaitoksen oma-aloitteisesta tietojen antamisesta toiselle viranomaiselle. Tällainen tietojen oma-aloitteinen antaminen ei voi perustua teknisten rajapintojen tai katseluyhteyksien kautta tapahtuvaan luovuttamiseen, koska edellytyksenä tälle on tiedonsaantioikeuksia koskeva sääntely ja toisaalta oma-aloitteisessa tietojen luovuttamisessa Rikosseuraamuslaitoksen on arvioitava tapauskohtaisesti oma-aloitteisesti luovutettavien tietojen sisältöä. Sähköinen luovuttaminen voi tapahtua oma-aloitteisissa tilanteissa sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetussa laissa (13/2003) tarkoitetun sähköisen tiedonsiirtomenetelmän avulla.

Maahanmuuttoviraston mukaan viranomaisten välisessä tiedonvaihdossa olisi lainsoveltajan näkökulmasta selkeintä, jos tiedonsaantioikeuksista salassa pidettäviin tietoihin säädettäisiin ainoastaan tiedonsaajan lainsäädännössä.

Oikeusministeriö arvioi, että tietojen saannin ja tietojen luovuttamisen yksinkertaisen sääntelyn tavoitteen toteuttaminen edellyttäisi viranomaisten välistä tietojen saamista ja luovuttamista koskevan lainsäädännön kokonaisuuden samanaikaista tarkastelua. Mainitun säätämistavan omaksuminen vain yhden toimijan lainsäädännössä ei välttämättä toimisi niin, ettei viranomaisten väliseen tietojenvaihtoon jäisi sääntelemättömiä osia.

Siltä osin kuin on kyse kannanotosta siihen, että tiedonhallintalain mukaan tietojen luovuttaminen teknisten rajapintojen ja katseluyhteyksien avulla edellyttää nimenomaan tiedonsaantioikeudesta säätämistä, oikeusministeriö toteaa, että pelkästä viranomaisen tiedonsaannista säätäminen ei olisi helposti toteutettavissa. Lainsäädännössä nykyisellään säädetään useimmiten tietojen luovuttamisesta tiettyihin käyttötarkoituksiin. Perustuslain tulkintakäytännöstä ei myöskään suoraan ole johdettavissa tällaista vaatimusta, vaan perustuslakivaliokunnan linjaukset koskevat yleisemmin viranomaisen tiedonluovutus- ja tiedonsaantioikeuksia. Rikosseuraamuslaitos kuitenkin luovuttaa lain säännösten perusteella tietoja myös muilla luovutustavoilla kuin teknisten rajapintojen ja katseluyhteyksien avulla. Lakiehdotuksessa esitetty Rikosseuraamuslaitoksen oma-aloitteinen tietojen luovuttaminen olisi yksittäistapauksellista eikä perustu teknisiin rajapintoihin tai katseluyhteyksiin.

19 §. Henkilötietojen luovuttaminen toiselle rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitetulle toimivaltaiselle viranomaiselle

Professori Voutilainen toteaa, että lakiehdotuksen 19 §:n mukaista tietojen luovuttamista ei ole si-
dottu välttämättömyysedellytykseen eikä ehdotuksessa luetella yksityiskohtaisesti, mitä tietoja kulle-
kin viranomaiselle luovutetaan, joten tarpeellisuusedellytyksestä ei voida säätää. Koska luovutettaviin
tietoihin liittyy myös arkaluonteisiksi katsottavia tietoja (valokuva), tulee ehdotettuun säännökseen
lisätä tietojen luovuttamista rajaava välttämättömyysedellytys. Ehdotus jättää myös epäselväksi, onko
sääntelyllä tarkoitus laajentaa mainittujen viranomaisten tiedonsaantioikeuksia. Ehdotetun pykälän
suhdetta muualla laissa säädettyyn tulisi arvioida uudelleen. Pelkästään poliisille tapahtuvaa tietojen
saantia ja luovuttamista koskeva sääntely muodostaa jo varsin tulkinnanvaraisen kokonaisuuden, jossa
ei ole myöskään eri lakien välille löydettävissä suoraa soveltamisjärjestystä. Vastaavaa rinnakkaista tai
päällekkäistä sääntelyä on myös muiden rikosasioiden tietosuojalain tarkoittamien viranomaisten tie-
donsaantioikeuksia ja luovuttamista koskevissa säännöksissä.

Oikeusministeriö toteaa, että ehdotetussa 19 §:ssä on luovutettavat tiedot rajattu ja yksilöity viittauk-
sin kyseisiin tietosisältöpykäliin 5–8. Tietojen luovuttamista yksittäiselle viranomaiselle rajoittaa myös
rikosasioiden tietosuojalain mukainen viranomaisen tehtävä. Oikeusministeriö pitää näitä tietojen luo-
vuttamisen rajauksia ja säännöksen täsmällisyyttä riittävinä.

Koska ehdotetun 19 §:n perusteella luovutettaviin tietoihin sisältyy arkaluonteisia tietoja, oikeusmi-
nisteriö pitää perusteltuna välttämättömyysedellytyksen lisäämistä ehdotettuun pykälään. Lisäksi oi-
keusministeriö toteaa, että lain 292/2021 muotoilun mukaisesti myös lakiehdotuksen 19 §:ään olisi
syytä lisätä pyynnöstä tapahtuva tietojen luovuttaminen. Myös pykälän otsikko muutettaisiin lain
292/2021 mukaisesti muotoon *tietojen luovuttaminen*, ei henkilötietojen luovuttaminen.

Edellä olevan perusteella oikeusministeriö ehdottaa, että lakiehdotuksen 19 §:ää muutettaisiin seu-
raavasti:

19 §

~~Henkilö~~Tietojen luovuttaminen toiselle rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitetulle toimivaltaiselle vi-
ranomaiselle

Rikosseuraamuslaitos saa salassapitosäännösten estämättä pyynnöstä ja myös oma-aloitteisesti luo-
vuttaa 5 §:n 1 ja 2 momentissa, 6 §:ssä, 7 §:n 2 momentissa ja 8 §:n 1 momentissa tarkoitettuja hen-
kilötietoja poliisille, Tullille, Rajavartiolaitokselle, Puolustusvoimille, syyttäjälle, tuomioistuimelle, Oi-
keusrekisterikeskukselle ja muulle rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitetulle toimivaltaiselle viran-
omaiselle siltä osin kuin se on välttämätöntä mainitun lain 1 §:ssä tarkoitettua viranomaisen laissa
säädettyä tehtävää varten.

Poliisihallitus esittää, että poliisille säädettäisiin rikosasioiden tietosuojalain mukaisten poliisin tehtä-
vien suorittamiseksi tiedonsaantioikeus tapaa- ja muita vankiin tai tutkintavankiin yhteyttä pitäviä ja
asioimia koskeviin tietoihin.

Oikeusministeriö toteaa, ettei kyseisiin tietoihin ole voimassa olevassa lainsäädännössä säädetty po-
liisille tiedonsaantioikeutta, koska kyse on muista kuin rikoksesta epäillyistä tai seuraamusta suoritta-
vista taikka suorittaneista henkilöistä. Näin esitetään toimittavaksi myös ehdotetussa laissa. Siltä osin

kuin kyse olisi turvallisuustietorekisteriin sisältyvästä tiedosta se voitaisiin luovuttaa poliisille kyseisen rekisterin tietojen luovuttamissäännösten mukaisesti.

20 §. Henkilötietojen luovuttaminen poliisille

21 §. Henkilötietojen luovuttaminen Maahanmuuttovirastolle ja vastaanottokeskuksille

Maahanmuuttoviraston mukaan ehdotetussa 21 §:ssä tulisi säätää, että Rikosseuraamuslaitos voi luovuttaa pykälässä tarkoitetut tiedot Maahanmuuttoviraston ja säilöönottokeskusten lisäksi säilöönottoyksiköille, jotta ne voivat asianmukaisesti hoitaa lainmukaiset tehtävänsä. Maahanmuuttovirasto ehdottaa säilöönottoyksiköille luovutettaviin tietoihin lisättäväksi tiedot vankeuslain 15 luvun 3 ja 4 §:ssä tarkoitetuista järjestysrikkomuksesta ja kurinpitorangeistuksesta. Nämä tiedot auttaisivat säilöönottoyksikön suunnitelmassa ja järjestäessä suoraan vankilasta säilöönottoyksikköön tulevan henkilön sijoittamista ja asioita. Tavoitteena olisi välttää esimerkiksi huumausaineiden hallussapitoon syylistyneiden henkilöiden sijoittaminen samalle osastolle.

Oikeusministeriö yhtyy Maahanmuuttoviraston kannanottoon, että lakisääteisiä tehtäviä hoitaessaan maahanmuuttoon liittyviä käytännön tehtäviä hoitavan säilöönottoyksikön voi olla välttämätöntä saada ehdotetussa 21 §:ssä säädettyjä tietoja, kuten tiedon henkilön rikoksista, rangaistuksen täytäntönnäpän alkamisesta ja päättymisestä, koulutuksesta, työkokemuksesta ja vapautumisen valmistelusta. Kyse voi olla henkilön asian hoitamisen tai yksikön järjestyksen säilyttämisen kannalta välttämättömistä tiedoista. Näin ollen oikeusministeriö pitää perusteltuna lisätä 21 §:ään, että Rikosseuraamuslaitos voi luovuttaa pykälässä tarkoitettuja tietoja Maahanmuuttoviraston ja säilöönottokeskusten lisäksi säilöönottoyksiköille. Pykälän muutosehdotus esitetään alla.

Oikeusministeriö ei pidä perusteltuna luovutettavien tietojen laajentamista järjestysrikkomusta ja kurinpitorangeistusta koskeviin tietoihin, koska lähtökohtaisesti kukin viranomainen suunnittelee toimintansa omasta tehtäväkokonaisuudestaan lähtien eivätkä Rikosseuraamuslaitoksen mainitut tiedot välttämättä edesauta maahanmuuttoviranomaisten toiminnan järjestelyjä.

Oikeusministeriö toteaa, että lakiehdotuksen 20 ja 21 §:ssä esitetään säädettäväksi Rikosseuraamuslaitoksen mahdollisuudesta luovuttaa poliisille, Maahanmuuttovirastolle ja vastaanottokeskuksille oma-aloitteisesti tiettyjä tietoja. Eduskunnan hyväksymässä laissa 292/2021 kyseisistä asioista säädetään 14 §:ssä, jossa on siis yhdessä pykälässä säännelty henkilötietojen luovuttaminen poliisille, Maahanmuuttovirastolle ja vastaanottokeskuksille. Ehdotetussa laissa säännösten sisältö muuttuisi siltä osin, että ehdotetussa 19 §:ssä säädettäisiin tietojen luovuttamisesta poliisille rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitettujen viranomaisten välillä. Muu tietojen luovuttaminen poliisille olisi säännelty ehdotetussa 20 §:ssä. Lisäksi 20 ja 21 §:n otsikot muutettaisiin muotoon *tietojen luovuttaminen poliisille* ja *tietojen luovuttaminen Maahanmuuttovirastolle ja vastaanottokeskuksille*, kuten ne ovat laissa 292/2021. Laissa 292/2021 säädetyin tavoin myös nyt käsiteltävän ehdotuksen 20 ja 21 §:n momenttien johtolauseisiin lisättäisiin pyynnöstä-ilmaisu.

Edellä olevan perusteella oikeusministeriö ehdottaa, että lakiehdotuksen 20 §:n ja 21 §:n otsikoita sekä 1 ja 2 momentin johtolauseita muutettaisiin seuraavasti:

~~Henkilö~~Tietojen luovuttaminen poliisille

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa ja muualla laissa säädetään, Rikosseuraamuslaitos voi salassapitosäännösten estämättä pyynnöstä ja myös oma-aloitteisesti luovuttaa poliisille rikoksesta epäiltyä, tuomittua, vankia, tutkintavankia ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavaa koskevat seuraavat rikosseuraamusrekisterin tiedot, jos tiedot ovat tarpeen henkilön luotettavuutta edellyttävää poliisin lupaa tai hyväksyntää varten:

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa ja muualla laissa säädetään, Rikosseuraamuslaitos voi salassapitosäännösten estämättä pyynnöstä ja myös oma-aloitteisesti luovuttaa poliisille rikoksesta epäiltyä, tuomittua, vankia, tutkintavankia ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavaa koskevat rikosseuraamusrekisterissä olevat seuraavat tiedot, jos tiedot ovat tarpeen maassa oleskelua, kansainvälistä suojelua, maasta poistumista, kansalaisuutta, maahantulokieltoon määräämistä tai maahantulokiellon peruuttamista koskevan asian käsittelemiseksi:

21 §

~~Henkilö~~Tietojen luovuttaminen Maahanmuuttovirastolle, ja vastaanottokeskuksille ja säilöönottoyksiköille

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa ja muualla laissa säädetään, Rikosseuraamuslaitos voi salassapitosäännösten estämättä pyynnöstä ja myös oma-aloitteisesti luovuttaa Maahanmuuttovirastolle rikoksesta epäiltyä, tuomittua, vankia, tutkintavankia ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavaa koskevat rikosseuraamusrekisterissä olevat seuraavat tiedot, jos tiedot ovat tarpeen maassa oleskelua, kansainvälistä suojelua, maasta poistamista, kansalaisuutta, maahantulokieltoon määräämistä tai maahantulokiellon peruuttamista koskevan asian käsittelemiseksi:

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa ja muualla laissa säädetään, Rikosseuraamuslaitos voi salassapitosäännösten estämättä pyynnöstä ja myös oma-aloitteisesti luovuttaa vastaanottokeskukselle ja säilöönottoyksikölle vankia ja tutkintavankia koskevat rikosseuraamusrekisterissä olevat seuraavat tiedot, jos tiedot ovat tarpeen vastaanottopalveluiden järjestämiseksi:

22 §. Henkilötietojen luovuttaminen Oikeusrekisterikeskukselle

Oikeusministeriö ehdottaa, että vastaavasti kuin edellä 6 §:n käsittelyssä on todettu, ehdotetun 22 §:n otsikko muutettaisiin muotoon *tietojen luovuttaminen Oikeusrekisterikeskukselle*. Kyse on lain 292/2021 mukaisen muotoilun käytöstä myös ehdotetussa laissa.

22 §

~~Henkilö~~Tietojen luovuttaminen Oikeusrekisterikeskukselle

23 §. Henkilötietojen luovuttaminen ulosottoviranomaisille

Eduskunnan apulaisoikeusmiehen mukaan selvyiden vuoksi olisi syytä täsmentää sitä, että Rikosseuraamuslaitoksella on mahdollisuus luovuttaa ulosottoviranomaiselle tieto myös niistä varoista, joita tulee vangin maksukorttitilille.

Oikeusministeriö toteaa, että Rikosseuraamuslaitoksessa käyttöön otetulle maksukorttitilille tulevat varat ovat ehdotettuun 23 §:n 2 kohtaan sisältyviä varoja, joista Rikosseuraamuslaitos voi luovuttaa tiedon ulosottoviranomaiselle. Selkeyden vuoksi oikeusministeriö ehdottaa säännökseen lisättäväksi, että näihin ulosottoviranomaisille luovutettavissa oleviin tietoihin kuuluvat myös vankilan vangille antaman maksukortin tilille saapuneet varat. Lainkohdan muutosehdotus esitetään alla.

Oikeusministeriö esittää, että pykälän otsikko muutettaisiin lain 292/2021 mukaiseen muotoon *tietojen luovuttaminen*, ei henkilötietojen luovuttaminen. Niin ikään laissa 292/2021 säädetyin tavoin tietojen luovuttamisen säännöstä täsmennettäisiin lisäämällä säännökseen pyynnöstä-ilmaisu.

Edellä olevan perusteella oikeusministeriö ehdottaa, että lakiehdotuksen 23 §:ää muutetaan seuraavasti:

23 §

Henkilötietojen luovuttaminen ulosottoviranomaisille

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa ja muualla laissa säädetään, Rikosseuraamuslaitos voi salassapitosäännösten estämättä pyynnöstä ja myös oma-aloitteisesti luovuttaa ulosottoviranomaiselle tuomittua, vankia, tutkintavankia ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavaa henkilöä koskevat rikosseuraamusrekisterissä olevat seuraavat tiedot, jos tiedot ovat tarpeen ulosottoa varten tai rangaistuksen täytäntöönpanemiseksi:

- 1) tiedot rikoksista ja tuomioista sekä rangaistuksen täytäntöönpanon tai tutkintavankeuden toimeenpanon alkamisesta ja päättymisestä;
- 2) tiedot vangin ja tutkintavangin sijoittamisesta Rikosseuraamuslaitoksessa, osallistumisvelvollisuuden täyttämisestä siviilityöluvalla ja siviilityöpaikasta sekä vangille ja tutkintavangille maksetusta käytörahasta, toimintarahasta ja palkasta sekä siitä tehtävistä pidätyksistä, vankilassa mukana olevista tai sinne toimitetuista varoista ja arvokkaasta omaisuudesta sekä vankilan vangille antaman maksukortin tilille saapuneista varoista.

24 §. Henkilötietojen luovuttaminen haastemiehelle

Oikeusministeriö ehdottaa, että vastaavasti kuin edellä 6 §:n käsittelyssä on todettu, ehdotetun 24 §:n otsikko muutettaisiin muotoon *tietojen luovuttaminen haastemiehelle*. Kyse on lain 292/2021 mukaisen muotoilun käytöstä myös ehdotetussa laissa.

24 §

Henkilötietojen luovuttaminen haastemiehelle

25 §. Henkilötietojen luovuttaminen Rajavartiolaitokselle

Oikeusministeriö ehdottaa, että lakiehdotuksen 25 §:ään tehtäisiin lain 292/2021 mukaiset muotoilut: pykälän otsikossa käytettäisiin muotoilua *tietojen luovuttaminen*, ei henkilötietojen luovuttaminen ja muuta kuin oma-aloitteista tietojen luovuttamista koskevaa säännöstä täsmennettäisiin lisäämällä siihen pyynnöstä-ilmaisu, seuraavasti:

25 §

~~Henkilö~~Tietojen luovuttaminen Rajavartiolaitokselle

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa ja muualla laissa säädetään, Rikosseuraamuslaitos voi salassapitosäännösten estämättä pyynnöstä ja myös oma-aloitteisesti luovuttaa Rajavartiolaitokselle rikoksesta epäiltyä, tuomittua, vankia, tutkintavankia ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavaa koskevat seuraavat rikosseuraamusrekisterin tiedot, jos tiedot ovat tarpeen rajavaltuutusta varten, henkilöiden tavoittamiseksi tai maasta poistamiseksi taikka henkilön luotettavuutta edellyttävää Rajavartiolaitoksen lupaa tai hyväksyntää varten:

26 §. Henkilötietojen luovuttaminen sotilasviranomaisille

27 §. Henkilötietojen luovuttaminen Kansaneläkelaitokselle

Oikeusministeriö ehdottaa, että vastaavasti kuin edellä 6 §:n käsittelyssä on todettu, ehdotetun 26 §:n otsikko muutettaisiin muotoon *tietojen luovuttaminen sotilasviranomaisille* ja ehdotetun 27 §:n otsikko *tietojen luovuttaminen Kansaneläkelaitokselle*. Kyse on lain 292/2021 mukaisen muotoilun käytöstä myös ehdotetussa laissa.

26 §

~~Henkilö~~Tietojen luovuttaminen sotilasviranomaisille

27 §

~~Henkilö~~Tietojen luovuttaminen Kansaneläkelaitokselle

Tietojen luovuttamisesta oma-aloitteisesti sosiaalihuolto- ja lastensuojeluviranomaisille

Turun vankilan sosiaalityöntekijä Henna Carlesonin mukaan verkostoyhteistyön toimivuuden perusteella viranomaisiin, joille Rikosseuraamuslaitos voi salassapitosäännösten estämättä ja myös oma-aloitteisesti luovuttaa henkilötietoja, tulisi lisätä sosiaalihuolto- ja lastensuojeluviranomaiset.

Oikeusministeriö toteaa, että sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 20 §:n 1 momentissa on säädetty muun muassa valtion viranomaisen velvollisuudesta antaa sosiaalihuollon viranomaiselle sen pyynnöstä salassapitosäännösten estämättä hallussaan olevat sosiaalihuollon asiakassuhteeseen olennaisesti vaikuttavat tiedot ja selvitykset, jotka viranomaiselle

laissa säädetyn tehtävän vuoksi ovat välttämättömiä asiakkaan sosiaalihuollon tarpeen selvittämiseksi, sosiaalihuollon järjestämiseksi ja siihen liittyvien toimenpiteiden toteuttamiseksi sekä viranomaiselle annettujen tietojen tarkistamista varten.

Rikosseuraamusten täytäntöönpanosta annetuissa laeissa säädetään Rikosseuraamuslaitoksen ja sosiaaliviranomaisten yhteistyöstä seuraamusten täytäntöönpanon suunnittelussa ja toteutuksessa. Esimerkiksi vankeuslain 4 luvun 7 §:n 2 momentin mukaan rangaistusajan suunnitelmaa ja siihen sisältyvää vapauttamissuunnitelmaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin oltava yhteistyössä tuomitun suostumuksella hänen koti- tai asuinkuntansa sosiaali-, terveys-, asunto- sekä työvoimaviranomaisten, muiden viranomaisten sekä yksityisten yhteisöjen ja henkilöiden kanssa. Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 12 §:n 1 momentin mukaan ryhtyessään rangaistusajan suunnitelman laadintaan Rikosseuraamuslaitoksen tulee tarpeen mukaan yhdessä sosiaali- ja terveystieteiden kanssa kartoittaa rikoksesta epäillyn elinolosuhteita ja tukitoimenpiteiden tarvetta. Yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpano sekä tuomitun elämänhallintaa ja rangaistuksen suorittamista edistävät tukitoimet on sovittava yhteen.

Oikeusministeriö pitää edellä todettuja sosiaaliviranomaisen tiedonsaantimahdollisuuksia riittävinä. Niiden mukaan toimittaessa myös korostuu viranomaisten yhteistyön tekeminen nimenomaan yhteistyössä tuomitun ja vangin kanssa. Tätä lähtökohtaa voidaan pitää erityisen tärkeänä, kun kyse on hyvin arkaluonteisia tietoja sisältävästä sosiaalitoimesta. Oikeusministeriön näkemyksen mukaan ehdotettuun lakiin ei ole tarpeen lisätä säännöstä Rikosseuraamuslaitoksen tietojen luovuttamisesta sosiaaliviranomaisille.

31 §. Tietojen tarkistaminen ja poistaminen henkilörekistereistä

Perustuslakivaliokunta pitää arkaluonteisten tietojen yli viiden vuoden pituista säilytysaikaa pitkänä ja korostaa, että mitä pidemmäksi tietojen säilytysaika muodostuu, sitä olennaisempaa on huolehtia tietoturvasta, tietojen käytön valvonnasta ja rekisteröidyn oikeusturvasta. Valiokunta painottaa erityisesti arkaluonteisten tietojen säilytysajan rajaamista siihen, mikä on välttämättömyys tietojen tallentamisen tavoitteen saavuttamiseksi. Perustuslakivaliokunnan mukaan lakivaliokunnan on syytä tarkastella säilytysaikoja.

Professori Voutilainen toteaa, että henkilötietoja voidaan säilyttää käyttötarkoituksen kannalta tarpeellinen aika suoraan yleislainsäädännön perusteella. Lakiehdotuksen 31 § sisältämä enimmäissäilytysaikasääntely on sinällään asianmukainen, mutta sillä rajoitetaan rekisterinpitäjän ja viranomaisen mahdollisuuksia määritellä säilytysaikoja yleislainsäädännön perusteella. Voutilaisen mukaan enimmäissäilytysaikoja koskevalle erityissääntelylle ei ole valtiosääntöisesti erityisiä syitä, koska yleislakien perusteella rekisterinpitäjä ja viranomainen voivat määritellä säilytysajat itse. Säilytysaikojen määrittely laintasolla olisi valtiosääntöisesti tarpeen lähinnä silloin, kun käsittelyn kohteena ovat erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvat tiedot tai valtiosääntöisesti arvioiden arkaluonteiset tiedot. Voutilainen toteaa vielä, että jos valiokunnan kuulemisissa on nostettu esille perusteita esimerkiksi pidemmistä säilytysajoista, ei säilytysaikojen enimmäisaikojen muuttamiselle ole unionin oikeuteen liittyviä esteitä, jos säilytyksen enimmäisajalle on esitetty relevantit perusteet tarpeellisuusvaatimukseen nähden.

Helsingin vankila pitää laitosturvallisuuden ylläpitämisen kannalta ongelmallisena ehdotusta, että pitkäaikaisvankien tapaajien ja muiden vankiin yhteyttä pitävien henkilöiden tiedot poistettaisiin rikosseuraamusrekisteristä kahden vuoden kuluttua tapaamisajankohdasta tai muusta yhteydenpidosta. Sama koskee turvallisuustietorekisterissä olevien tietojen osalta enimmäissäilytysajaksi esitettyä viittä vuotta viimeisestä merkinnästä. Myös *Vankilavirkailijain Liitto VVL ry.* pitää turvallisuustietorekisterin tietojen poistoajan lyhentämistä ongelmallisena.

Turun vankilan sosiaalityöntekijä Henna Carleson pitää rikosseuraamusrekisterin sisältämien yhdyskuntaseuraamusten ja vankeusrangaistuksen suorittamista koskevien tietojen viiden vuoden poistoaikaa lyhyenä ja ehdottaa nykyisen 10 vuoden poistoaajan säilyttämistä.

Krits toteaa, että lakiehdotuksessa turvallisuustietorekisterin tietojen poistamiselle ei säädettäisi muuta aikaa kuin viisi vuotta viimeisestä merkinnästä. Lisäksi Krits kysyy, kuka arvioi turvallisuustietorekisterin tietojen sisältöä, tietojen välttämättömyyttä ja miten arviointi tehdään.

Oikeusministeriö toteaa, että tutkintavankeuden toimeenpanon ja rangaistusten täytäntöönpanon tehtävissä käsiteltävät henkilötiedot ovat arkaluonteisia, joten tietojen säilytysaikojen enimmäisaikoja koskevalle erityissääntelylle on erityisiä syitä. Siksi oikeusministeriö pitää välttämättömänä, että enimmäissäilytysajoista säädetään nyt käsiteltävänä olevassa laissa.

Oikeusministeriö viittaa yleisen tietosuojalainsäädännön mukaisiin vaatimuksiin poistaa muun muassa tarpeettomat ja vanhentuneet tiedot. Esimerkiksi lakiehdotuksen 31 §:n 1 momentin 2-kohdassa ehdotettu viiden vuoden määräaika alkaisi kuluu siitä, kun henkilö on viimeksi vapautunut Rikosseuraamuslaitoksen yksiköstä tai lopettanut yhdyskuntaseuraamuksen suorittamisen. Mahdollisen uuden seuraamuksen täytäntöönpanon suunnittelemisen ja toteuttamisen kannalta yli viiden vuoden vanhoilla tiedoilla ei ole arvioitu olevan merkitystä, vaan suunnittelu- ja toteutustyöhön ryhdytään rikoksesta epäillyn tai tuomitun senhetkisen elämäntilanteen perusteella. Turvallisuustietorekisterin tiedoissa on kyse hyvin poikkeuksellisista ja osin epävarmoista tiedoista. Siksi niiden säilytysaika on tietosuojasäännösten mukaisesti tarpeen säätää melko lyhyeksi. Siltä osin kuin nämä tiedot muuttuisivat tavanomaisiksi laitosjärjestystä ja –turvallisuutta koskeviksi tiedoiksi, ne siirrettäisiin rikosseuraamusrekisteriin ja niiden säilyttämisessä ja poistamisessa noudatettaisiin sen mukaisia määräaikoja. Oikeusministeriö toteaa vielä, että lakiehdotuksen 31 §:n 3 momentin 3 kohdan mukaan rekisterinpitäjän tai sen määräämän Rikosseuraamuslaitoksen yksikön on tarkistettava turvallisuustietorekisterin sisältämien tietojen tarpeellisuus vähintään kerran vuodessa.

Oikeusministeriö pitäytyy lakiehdotuksen mukaisissa poistoaajoissa. Oikeusministeriö pitää perustuslakivaliokunnan kannanottoja mahdollisimman lyhyistä arkaluonteisten tietojen säilytysajoista sinänsä perusteltuina. Se ei kuitenkaan näe tarvetta lyhentää enimmäissäilytysaikoja siitä, mitä on ehdotettu. Kuitenkin, jos lakivaliokunta katsoo aiheelliseksi perustuslakivaliokunnan kannanottojen perusteella lyhentää näitä aikoja, oikeusministeriö pitää sitä mahdollisena.

Oikeusministeriö ehdottaa, että lakiehdotuksen 31 §:n otsikko muutettaisiin koskemaan tietojen tarkistamista ja poistamista *rekistereistä*, ei henkilörekistereistä. Edellä ehdotettuun yksilöintitietoja koskevan 5 §:n 2 momenttiin on ehdotettu sääntelyn täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vuoksi lisääväksi täsmennykset siitä, että yksilöintitietoihin kuuluva valokuva olisi nimenomaan biometrinen kas-

vokuva ja että tietojärjestelmään voidaan henkilöllisyyden toteamiseksi tallentaa tieto vangin, tutkintavangin, valvontarangaistusta suorittavan, valvotussa koevapaudessa olevan tai yhdistelmärangastuksen valvonta-aikaa suorittavan henkilön sormenjäljistä. Oikeusministeriö ehdottaa, että nämä täsmennykset otettaisiin huomioon myös tietojen tarkistamista ja poistamista rekistereistä koskevan pykälän 2 momentissa. Pykälän otsikkoa ja 2 momenttia koskevat muutosehdotukset esitetään alla.

Säättäessään henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muutosta 292/2021 eduskunta lisäsi tietojen tarkistamista ja poistamista rekistereistä koskevaan pykälään uuden 7 momentin, jossa on kyse vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon ja tutkintavankeuden toimeenpanon tehtävissä käsiteltävien ja turvallisuustietorekisterin tietojen tarkistamisesta ja poistamisesta. Oikeusministeriö ehdottaa lakiehdotuksen ja lain 292/2021 säännösten yhteensovittamista myös tältä osin. Säännös olisi mahdollista lisätä lakiehdotuksen 31 §:n 3 momentiksi eli kasvokuvan ja sormenjälkitiedon poistamista koskevan ehdotetun 2 momentin jälkeen ja ennen tietojen tarkistamista koskevia säännöksiä.

Edellä olevan perusteella oikeusministeriö ehdottaa, että lakiehdotuksen 31 §:n 2 momenttia muutettaisiin ja pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti seuraavasti:

31 §

Tietojen tarkistaminen ja poistaminen ~~henkilö~~rekistereistä

Tietoihin 5 §:n 2 momentin nojalla kuuluvat ~~valokuva~~ biometrinen kasvokuva ja sormenjälkitieto on poistettava rekisteristä kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun rangaistus on suoritettu tai tutkintavankeus taikka muu Rikosseuraamuslaitoksen yksikköön ottamisen peruste on päättynyt.

Teknisen valvonnan tallenteet on hävitettävä viimeistään kuukauden kuluttua tallentamisen päättymisestä, jollei niiden säilyttäminen ole välttämätöntä 8 tai 11 §:ssä säädettyyn tarkoitukseen.

33 §. Tietojen pysyvä säilyttäminen

34 §. Tietojen arkistointi

Perustuslakivaliokunta toteaa, että tietojen pysyvä säilyttäminen ei ole henkilötietojen suojan mukaista, ellei siihen ole tietojärjestelmän luonteeseen tai tarkoitukseen liittyviä perusteita.

Tietosuojavaltuutetun toimisto toteaa, että lakiehdotuksesta on jätetty pois voimassa olevassa laissa oleva säännös siitä, että tietojärjestelmästä poistettujen tietojen pysyvästä säilyttämisestä säädetään erikseen. Ehdotettu säännös jättää epäselväksi sen, milloin tiedot ovat pysyvästi säilytettäviä ja mitä tietoja hakemistossa säilytetään. Jos kyseessä on arkistotarkoituksia varten tehtävä pysyvä säilyttäminen, tulisi selkeyttää, mitä tietoja tällaisessa arkistohakemistossa käsitellään. Lisäksi tulisi arvioida ja ilmaista selkeästi, sovelletaanko tällaiseen arkistotarkoitukseen rikosasioiden tietosuojalakia vai yleistä tietosuojasetusta.

Professori Voutilaisen mukaan ehdotetussa laissa jää epäselväksi, mitä tietokannalla tässä yhteydessä tarkoitetaan. Kyse lienee rikosseuraamusrekisteristä poistettavista tiedoista, joista muodostetaan hakemisto. Säännöksestä ei ilmene tällaisen tietojen säilyttämisen käyttötarkoitusta, koska se ei enää ole alkuperäinen. Kyse ei myöskään olisi pysyvästi vaan 50 vuoden ajan säilytettävistä tiedoista. Professori Voutilainen toteaa, että jos käsittelyn oikeusperusteena hakemiston muodostamiseksi on tieteilisen tutkimuksen mahdollistaminen, tarkoittaa tämä tietosuojasääntelyn ja tiedonhallintalain näkökulmasta tietojen siirtämistä arkistokäyttötarkoitukseen. Tällainen arkistoon siirtäminen on säädetty 34 §:ssä ja perustuu voimassa olevaan arkistolakiin. Koska nyt ehdotettu säännös koskee tietojen säilyttämistä määräajaksi ja ilmeisesti myös arkaluonteisten tietojen säilyttämistä, on 33 §:ää muutettava vastaamaan tosiasiallista sisältöä ja käyttötarkoitusta. Tässä suhteessa 33 ja 34 §:n suhde tulisi tarkentaa tai mahdollisesti yhdistää. Jos säilytettäväksi on tarkoitettu arkaluonteisia henkilötietoja, on syytä huomata, että perustuslakivaliokunta on pitänyt eräissä yhteyksissä arkaluonteisten tietojen viiden vuoden säilytysaikaa pitkänä. Esimerkiksi henkilötuntemerkkitietojen säilyttäminen varsinaisen käsittelytarkoituksen päättymisen jälkeen jopa 50 vuotta ei ole oikeasuhtainen toimenpide biometristen tietojen käsittelylle.

Oikeusministeriö toteaa, että säännös, jonka mukaan tietojärjestelmästä poistettujen tietojen pysyvästä säilyttämisestä säädetään erikseen, jätettiin lakiehdotuksesta pois sen pelkän informatiivisen luonteen vuoksi. Ehdotetun lain 34 §:ssä olisi viittaussäännös arkistolainsäädännön soveltamiseen, sisältäen myös arkistolainsäädännön säännökset tietojen pysyvästä säilyttämisestä.

Oikeusministeriö toteaa, että pykälän otsikko on harhaanjohtava, koska säännöksessä ei ole kyse tietojen pysyvästä vaan 50 vuoden ajan säilyttämisestä. Oikeusministeriö ehdottaa, että pykälän otsikko korjattaisiin tämän mukaisesti. Otsikon muutosehdotus esitetään alla.

Oikeusministeriö pitää kannanottoja 33 §:n täsmentämisen tarpeesta perusteltuina. Oikeusministeriö toteaa, että ehdotetun 33 §:n 1 momentin nojalla muodostetun hakemiston tiedot on tarkoitettu käytettäväksi lähinnä tutkimuskäyttöön. Koska kyse ei olisi enää rikosseuraamusrekisteristä eikä sen käyttötarkoituksesta, 50 vuoden ajan säilytettävien tietojen käsittelyoikeus olisi mahdollista ja selkiinnyttävää rajata koskemaan julkisuuslain 27 §:n 1 momentin mukaista tietojen luovuttamista koskevaa säännöstä, jonka mukaan arkistoon siirretystä salassa pidettävästä asiakirjasta saa antaa tietoja tutkimusta tai muuta hyväksyttävää tarkoitusta varten. Oikeusministeriö ehdottaa tämän rajauksen tekemistä lakiehdotuksen 33 §:n 1 momenttiin. Momentin muutosehdotus esitetään alla.

Oikeusministeriö toteaa, että lakiehdotuksen 33 §:n 1 momentti koskee rikosseuraamusrekisterin tiedoja kokonaisuudessaan. Voidaan arvioida, että seuraamusjärjestelmää koskevassa, esimerkiksi seuraamusten vaikuttavuutta arvioivassa tutkimuksessa kaikki nämä tiedot ovat olennaisia. Oikeusministeriö pitää kuitenkin mahdollisena rajata arkistoon siirrettävien tietojen joukosta pois erityisen arkaluonteisina pidettävät tiedot. Näitä tietoja olisivat ehdotetun 5 §:n 2 momentissa säännelty vangista, tutkintavangista, valvontarangaistusta suorittavasta, valvotussa koevapaudessa olevasta tai yhdistelmärankaistuksen valvonta-aikaa suorittavasta henkilöstä otettu biometrinen kasvokuva ja sormenjälkitieto sekä ehdotetussa 13 §:ssä säännelty erityisiä henkilötuntemerkkejä, uskonnollista tai filosofista vakaumusta, terveyttä sekä seksuaalista käyttäytymistä ja seksuaalista suuntautumista koskevat tiedot. Oikeusministeriö pitää perusteltuna näkemystä, että näiden tietojen luonteen vuoksi niitä ei ole asianmukaista säilyttää näin pitkää aikaa. Oikeusministeriö ehdottaa lakivaliokunnan harkittavaksi,

että lakiehdotuksen 33 §:n 1 momenttia täsmennettäisiin tältä osin alla olevan muutosehdotuksen mukaisesti.

Oikeusministeriö pitää ehdotetun 33 §:n 2 momentin säännöstä siitä, että sosiaalihuollon tietojen pysyvään säilyttämiseen sovelletaan sosiaali- ja terveydenhuollon kyseisiä säännöksiä yksinomaan informatiivisena. Oikeusministeriö ehdottaa momentin poistamista.

Oikeusministeriö ei puolla säännökseen lisättäväksi mainintaa siitä, sovelletaanko arkistoon siirrettyjen tietojen käsittelyyn rikosasioiden tietosuojalakia vai yleistä tietosuojaa-asetusta, koska tällaista näiden säädösten soveltamista koskevaa erityistä säännöstä ei ole muissakaan ehdotetun lain säännöksissä. Tietojen käyttötarkoitus muuttuu olennaisesti siinä vaiheessa, kun ne poistetaan aktiivitetokannasta ja viedään 50 vuotta säilytettävien tietojen hakemistoon. Sen jälkeen tietoja käytetään pääasiassa juuri tutkimuksen tekoa varten, jolloin niitä lähtökohtaisesti käsiteltäisiin tietosuojaa-asetuksen mukaisesti.

Edellä olevien perustelujen nojalla oikeusministeriö ehdottaa, että lakiehdotuksen 33 §:n otsikkoa ja 1 momenttia muutettaisiin seuraavasti ja 2 momentti kumottaisiin seuraavasti.

33 §

Tietojen ~~pysyvä~~ säilyttäminen tutkimusta tai muuta hyväksyttävää tarkoitusta varten

~~Tietokannasta poistetuista Rikosseuraamusrekisteristä poistetuista tiedoista muodostetaan pysyvästi tutkimusta tai muuta hyväksyttävää tarkoitusta varten säilytettävien tietojen hakemisto. Hakemistoon ei siirretä 5 §:n 2 momentissa eikä 13 §:ssä tarkoitettuja tietoja.~~ Tieto poistetaan hakemistosta 50 vuoden kuluttua siitä, kun henkilö on viimeksi vapautunut Rikosseuraamuslaitoksen yksiköstä tai lopettanut yhdyskuntaseuraamuksen suorittamisen.

~~Edellä 9 §:ssä tarkoitettujen sosiaalihuollon tietojen pysyvään säilyttämiseen sovelletaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annettua lakia sekä sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista annettua lakia.~~

37 §. Tarkastusoikeuden toteuttaminen

Professori Voutilainen pitää ongelmallisena ehdotetun 37 §:n muotoilua, jonka mukaan rekisterinpitäjä määrää tietojen tarkastusoikeuden käyttämisestä. Kyse lienee siitä, että viranomainen päättää tarkastusoikeuden käyttämisestä. Koska viranomaisen toiminnalla on rekisteröidyn oikeuksien toteuttamiseen liittyvä vaikutuksensa, tulee oikeussuojakeinona kaiketi sovellettavaksi rikosasioiden tietosuojalaissa säädetty todistuksen antamista koskeva menettely, jonka perusteella rekisteröity voi tehdä toimenpidepyynnön tietosuojavaltuutetulle. Ehdotettu 37 § ei voi johtaa siihen, että rekisteröity ei voisi saattaa asiaa viime kädessä riippumattoman tuomioistuimen käsiteltäväksi. Voutilainen tuo esiin myös sen, että esimerkiksi julkisuuslain 12 §:ssä on säädetty jokaisen oikeudesta saada tieto hänestä itsestään asiakirjoihin sisältyvistä tiedoista, joskin tätä tiedonsaantia voidaan rajoittaa julkisuuslain 11 §:n 2 ja 3 momenttien perusteella. Voutilainen pitää tarpeellisena selkeyttää tiedonsaantiin oikeuttavien säännösten välisiä suhteita.

Oikeusministeriö toteaa, että ehdotetun 37 §:n säännökset ovat erityissäännöksiä suhteessa erityisesti rikosasioiden tietosuojalakiin. Rekisteröidyn tarkastusoikeus perustuu tietosuojalainsäädäntöön. Rikosasioiden tietosuojalaissa säädetään rekisteröidyn tarkastusoikeuden toteuttamisesta, mutta 37 §:n säännöksessä ehdotetaan säädettäväksi voimassa olevan lain kaltaisesti tarkastusoikeuden toteuttamisen yleistä lainsäädäntöä tiukemmista menettelytavoista, jotta Rikosseuraamuslaitoksen rekistereiden arkaluonteisten tietojen päätyminen ulkopuolisille voitaisiin estää mahdollisimman hyvin. Tietosuoja-asetuksen säännökset rekisteröidyn oikeuksista eivät sisällä kansallista sääntelyliikkumavaraa, mutta rikosasioiden tietosuojadirektiivin säännökset pannaan erikseen täytäntöön. Yleislakia täsmen-
täville erityissäännöksille ei ole sinänsä estettä, huomioiden myös rikosasioiden tietosuojalain nimenomaisen poikkeamiseen oikeuttavan säännöksen. Erityislain säännökset ovat kuitenkin samalla direktiivin täytäntöönpanosäännöksiä ja niissä on huomioitava direktiivin asettama henkilötietojen suojan vähimmäistaso. Säännöksessä oleva rajoitus ”sitä kuin rekisterinpitäjä siitä määrää” tarkoittaa esimerkiksi sitä, että rekisterinpitäjällä olisi mahdollisuus olla antamatta tarkastettavista tiedoista tulostetta tai muuta kirjallista dokumenttia. Tätä on pidetty käytännön työssä tärkeänä, koska luovutettavat tulosteet saattavat olla vankilaturvallisuuden kannalta ongelmallisia. Vankia voidaan esimerkiksi painostaa tai kiristää joko tulosteesta ilmenevillä seikoilla tai hankkimaan tuloste asianosaisjulkisuuteensa kuuluvista asioista. Oikeusministeriö pitää ehdotettua 37 §:ää välttämättömänä edellä todetuista syistä. Säännös ei rajoittaisi rekisteröidylle muussa lainsäädännössä säädettyjen oikeusturvan toteuttamisen keinojen käyttöä. Säännöksellä ei myöskään puututtaisi rikosasioiden tietosuojadirektiivin edellyttämään henkilötietojen suojan vähimmäistason.

2. Muut ehdotetut muutokset

2.1 Hallintolain soveltaminen

Kriminaalihuollon tukisäätiön tietoon on tullut tapauksia, joissa hallintolain säädöksiä ei ole noudatettu huolimatta nykyisessä vankeuslaissa olevista viittauksista hallintolakiin. Tällaisia ovat esimerkiksi vangin kuuleminen, päätösten perusteleminen, päätöksen saaminen tai ohjaus esimerkiksi hakemusasiassa. Tähän perustuen säätiö katsoo, että edelleen tulee säilyttää tarkempia viittauksia hallintolakiin.

Myös *apulaisoikeusasiamies* viittaa siihen, että käytännössä hallintolain menettelysäännöksiä ei aina sovelleta ja tästä aiheutuu runsaasti kanteluja.

Oikeusministeriö toteaa, että esityksessä ehdotetaan poistettavaksi seuraamusten täytäntöönpanosta annetuista laeista hallintolain kanssa päällekkäisiä ja ristiriitaisia säännöksiä. Lakeihin myös liittäisiin viittaus hallintolain soveltamiseen. Tällä viittauksella korostettaisiin sitä, että hallintolakia tulee soveltaa seuraamusten täytäntöönpanossa. Näillä muutoksilla on tarkoitus selventää lainsoveltajille hallintolain ja seuraamusten täytäntöönpanosta annettujen lakien suhdetta. Oikeusministeriö ei pidä perusteltuna lisätä lakeihin useampia viittauksia hallintolakiin, koska sääntelystä tulisi sekavaa ja monimutkaista.

Oikeusministeriön tiedossa on, että esimerkiksi laillisuusvalvontakäytännössä joudutaan usein kiinnittämään huomiota hallintolain noudattamiseen tuomittuja koskevassa täytäntöönpanossa. Oikeusministeriön käsityksen mukaan asian korjaamiseksi on kuitenkin ensi sijassa parannettava Rikosseuraamuslaitoksen ohjeistusta ja henkilökunnan hallinnollista osaamista. Rikosseuraamuslaitos onkin jo viime vuonna alkanut järjestää henkilökunnalle koulutusta hallinnolliseen päätöksentekoon ja vankien kuulemisesta on laadittu ohje. Myös oikeusministeriön Rikosseuraamuslaitokseen kohdistamassa laillisuusvalvonnassa on kiinnitetty asiaan huomiota ja näin tullaan tekemään jatkossakin.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies kritisoi sitä esityksen lähtökohtaa, että vankiloissa päätöksentekoon sovelletaan kaikilta osin hallintolakia. Hän katsoo, että vankilan toiminta poikkeaa osin tavanomaisesta hallinnollisesta päätöksenteosta. Konkreettisina asioina hän mainitsee seuraavat seikat:

- Mitkä ovat sellaisia lausuntoja ja selvityksiä, joista vankia tulee hallintolain 34 §:n nojalla kuulla?
- Miten hyvin hallintolain kuulemista koskevat säännökset soveltuvat vankien kuulemiseen, joka tapahtuu usein suullisesti, saavatko vangit tällöin tosiasiaa perehtyä kuulemisen kohteena oleviin asiakirjoihin?
- Miten menetellään, jos vanki siirtyy toiseen vankilaan kesken asian käsittelyn? Raukeaako viireillä oleva hallintoasia?

Oikeusministeriö toteaa, että esitystä valmisteltaessa on arvioitu tarve säätää hallintolaista poikkeavia säännöksiä lähinnä vankeuslakiin ja tutkintavankeuslakiin. Vankilan toiminta poikkeaa apulaisoikeusasiamiehen esittämällä tavalla tavanomaisesta hallinnollisesta päätöksenteosta. Yksinomaan tämän ei kuitenkaan katsottu valmistelussa olevan riittävä peruste poiketa hallintolain säännöksistä. Esitystä valmisteltaessa katsottiin, että hallintolain säännökset antavat riittävästi joustoa myös vankiloiden päätöksentekoon. Kuten edellä on todettu, mahdollisia puutteita säännösten soveltamisessa voidaan korjata Rikosseuraamuslaitoksen ohjeistuksella ja henkilökunnan koulutuksella.

Apulaisoikeusasiamiehen lausunnossa esitettyjen yksittäisten kysymysten osalta oikeusministeriö toteaa seuraavaa.

Oikeusministeriön käsityksen mukaan vankia voidaan kuulla hallintolain 34 §:ssä tarkoitetuista lausunnoista ja selvityksistä. Vankilassa kyse on useimmiten vankilan virkamiesten asian selvittämiseksi antamista kirjallisista lausunnoista, jotka voidaan antaa vangille kuulemistarkoituksessa. Näiden lausuntojen antaminen vangille on mahdollista myös suulliseen kuulemiseen, jolloin hän voi perehtyä niihin asianmukaisesti.

Esitystä valmisteltaessa arvioitiin erityisesti sitä, olisiko vankeuslaissa tarpeen säätää erikseen mahdollisuudesta suulliseen kuulemiseen. Valmistelussa päädyttiin kuitenkin siihen, että vankien suullinen kuuleminen on mahdollista hallintolain 37 §:n nojalla. Kuten apulaisoikeusasiamies lausunnossaan toteaa, suullista kuulemistä on pidetty hyväksyttävänä myös laillisuusvalvontakäytännössä.

Edellä mainituista syistä vankeuslaissa tai tutkintavankeuslaissa ei ole perusteltua säätää hallintolaista poikkeavia säännöksiä kuulemisesta.

Hallintolain nojalla viranomaisella on velvollisuus tehdä vireille tulleessa hallintoasiassa perusteltu päätös. Asiaa ei siten voi esimerkiksi vankilasiirron vuoksi jättää käsittelemättä. Vangin vankilasiirrosta huolimatta vireillä olevassa asiassa tulee tehdä päätös. Jos vankilasiirron vuoksi edellytyksiä esimerkiksi haetun poistumisluvan myöntämiselle ei enää ole, asiassa tulee tehdä perusteltu kielteinen päätös. Yhtä lailla asian käsittelyä voidaan jatkaa ja tehdä myönteinen päätös myös uudessa sijoitusvankilassa, jos vankilasiirto ei vaikuta poistumisluvan myöntämisen edellytyksiin. Oikeusministeriön käsityksen mukaan vankeuslaissa ei ole tarvetta säätää asian käsittelyn raukeamisesta vankilasiirron vuoksi.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää tärkeänä, että tosiasiallisesta toiminnasta, jossa lisäksi käytetään julkista valtaa siten, että rajoitetaan tai puututaan eri tavoin vangin perusoikeuksiin, kirjataan ne tosiseikat, joiden perusteella lain toimenpiteelle asettamien edellytysten on arvioitu olevan olemassa.

Oikeusministeriö toteaa, että esityksessä on pyritty täsmentämään lainsäädännön kirjaamisvelvollisuuksia ja asetuksenantovaltuuksia siten, että apulaisoikeusasiamiehen esille ottamista asioista tehdään tarvittavat kirjaukset. Parhaillaan valmisteltavissa asetusmuutoksissa tullaan yksilöimään esimerkiksi tarkastustoiminnasta tehtävien kirjausten sisällöt.

VVL ry nostaa esille vangin kuulemisen asuttamisen yhteydessä. Vankia pitää nykyisin aina kuulla myös asuttamisen suhteen, mikä on aikaa vievää sekä yhdistyksen mielestä asuttaminen on hallintoa toimintaa eikä mitään päätöksentekoa. Yleensä vangin siirto toiselle osastolle johtuu turvallisuudesta, mutta tämänkaltaisen kuuleminen mahdollistaa vangin valittamisen päätöksestä ja näin myös kuormittaa liikaa eri viranomaisia.

Oikeusministeriö toteaa, että vankeuslain 5 luvussa tarkoitettu osastolle sijoittaminen on asia, josta tulee tehdä päätös ja jonka valmistelussa vankia on kuultava. Asia on luonteeltaan sellainen, että kuuleminen voi useimmiten tapahtua suullisesti hallintolain 37 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Koska vankilan eri osastoille sijoittaminen voi vaikuttaa merkittävästikin esimerkiksi vangin toimintamahdollisuuksiin, ratkaisulla on merkitystä vangin oikeuksien ja velvollisuuksien kannalta. Tästä syystä oikeusministeriö pitää perusteltuna, että asiasta tehdään hallintopäätös eikä voimassa olevaa sääntelyä tältä osin muuteta.

Vankeuslain 20 luvun 2 §:n nojalla päätökseen ei voi hakea muutosta, joten käsittely ei kuormita oikeusvaatimusmenettelyä.

Kyseiset säännökset perustuvat vuonna 2015 voimaan tulleisiin lainmuutoksiin (Hallituksen esitys eduskunnalle vankeutta ja tutkintavankeutta koskevan lainsäädännön muuttamiseksi, HE 45/2014 vp.)

2.2 Sakon maksaminen vankilassa

Suomen Asianajajaliitto pitää tärkeänä, että vankilassa jo olevilla muuntorangaistukseen tuomittavilla olisi edelleen mahdollisuus saada kaksi kuukautta maksuaikaa. Liitto perustelee kantaansa sillä, että vankilassa olevilla on vaikeampaa järjestellä maksuasioitaan ja sillä, että tulee pyrkiä saamaan maksu rahana.

Kriminaalihuollon tukisäätiö kiinnittää huomiota samaan asiaan.

Oikeusministeriö toteaa, että vuonna 2019 sakon täytäntöönpanosta annettua lakia muutettiin siten, että sakon maksuajan saamisesta muuntorangaistuksen tuomioistuinkäsittelyn aikana luovuttiin. Lakiin lisättiin samalla mahdollisuus saada oikeusrekisterikeskukselta enintään kuusi kuukautta maksuaikaa vielä muuntorangaistuksen tuomitsemisen jälkeen. Tuossa yhteydessä ei muutettu vankilassa olevien vankien maksuaikaa koskevia säännöksiä.

Nyt ehdotettu muutos kytkeytyy mainittuihin sakon maksuaikaa koskeviin lainmuutoksiin, mutta Roti-hankkeen aikataulun vuoksi muutosta ei voitu tehdä vielä vuonna 2019. Vankilassa jo olevilla vangeilla on mainittujen lainmuutosten jälkeen ollut mahdollisuus hakea sakolle maksuaikaa kuusi kuukautta muuntorangaistuksen tuomitsemisen jälkeen sakon täytäntöönpanosta annetun lain 14-18 §:ssä säädetyllä tavalla. Tämä maksuaika on pidempi kuin vankilassa täytäntöönpanon jo alettua annettava kahden kuukauden maksuaika, mutta käytännössä vangit ovat edelleen hakeneet maksuaikaa vasta täytäntöönpanon alettua vankilassa, jolloin sitä on voitu myöntää vain kaksi kuukautta.

Vankilassa jo olevilla vangeilla on siten ehdotetun lainmuutoksen jälkeenkin sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa säädettyjen edellytysten täytyessä mahdollisuus saada enintään kuusi kuukautta maksuaikaa muuntorangaistuksen tuomitsemisen jälkeen. Maksuaikaa tulisi hakea ennen muuntorangaistuksen tuloa täytäntöön pantavaksi vankilassa. Lisäksi myös vankilassa olevilla vangeilla säilyisi mahdollisuus maksaa sakko viiden päivän ajan vielä muuntorangaistuksen tultua täytäntöön pantavaksi vankilassa. Näin ollen maksumahdollisuudet olisivat edelleen varsin laajat vielä muuntorangaistuksen tuomitsemisen jälkeen.

Ehdotetussa henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetussa laissa säädettäisiin myös Rikosseuraamuslaitoksen oikeudesta saada oikeusrekisterikeskukselta tietoja vankien maksamattomista sakoista, jolloin maksuaikaa olisi nykyistä paremmin mahdollista selvittää yhdessä vangin kanssa jo ennen muuntorangaistuksen täytäntöönpanoa vankilassa.

Kuten hallituksen esityksessä on todettu, muutoksella voidaan arvioida olevan vain vähäinen vaikutus sakkojen maksamiseen.

2.3 Vankeuslain rangaistusajan suunnitelma

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies kiinnittää huomiota siihen, mitä käsitteitä eri laeissa käytetään rangaistusajan suunnitelmasta. Hän pitää perusteltuna erottaa terminologisesti eri laeissa tarkoitetut suunnitelmat toisistaan, koska niiden oikeusvaikutuksetkin poikkeavat toisistaan. Erityisesti hän viittaa valvotusta koevapaudesta annetun lain 14 §:ssä tarkoitettuun rangaistusajan suunnitelmaan, joka pykälän otsikossa on edelleen sisällöltään sama kuin vankeuslaissa tarkoitettu suunnitelma.

Apulaisoikeusasiamies kiinnittää huomiota myös siihen, että suunnitelman toteutumisesta tehdyt kirjaukset tulisi ilmoittaa vangille. Tämän tulisi näkyä vähintään asetustasolla. Apulaisoikeusasiamies mainitsee myös sen, että voimassa olevan vankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen 16 §:ssä käytetään käsitettä, että suunnitelma on otettava tarkasteltavaksi vangin kanssa vähintään kolmen

kuukauden välein, jolla tarkoitettaneen ehdotetussa laissa tarkoitettua toteutumisen seuranta. Asetuksen terminologiaa olisi tältä osin syytä täsmentää.

Oikeusministeriö toteaa, että eri laeissa tarkoitetut rangaistusajan suunnitelmat eroavat käsitteellisesti toisistaan. Valvotusta koevapaudesta annetun lain 14 §:n otsikossa käytetään käsitettä rangaistusajan suunnitelma. Säännöksen tekstissä käytetään kuitenkin käsitettä koevapauden rangaistusajan suunnitelma. Näin ollen valvotun koevapauden aikainen rangaistusajan suunnitelma on käsitteellisesti eri asia kuin vankeuslaissa tarkoitettu suunnitelma. Vastaavasti myös yhdistelmärangastuksen täytäntöönpanosta annetun lain 8 §:ssä tarkoitettu suunnitelma eroaa käsitteellisesti vankeuslaista. Säännösten otsikoiden muuttaminen ei ole oikeusministeriön käsityksen mukaan välttämätöntä.

Vankilassa rangaistusajan suunnitelman toteutumista käsitellään vangin kanssa kolmen kuukauden välein. Vangilla on myös aina oikeus saada tietoonsa suunnitelmaan tehdyt kirjaukset. Oikeusministeriön käsityksen mukaan näillä keinoin varmistetaan riittävästi vangin oikeus saada tietoonsa suunnitelman täsmentämisen yhteydessä kirjatut tiedot. Asiasta ei ole siten tarpeen säätää laajemmin. Apulaisoikeusasiamiehen huomio asetussäännösten käsitteistä otetaan huomioon asetusvalmistelussa.

Kela ehdottaa, että rangaistusajan suunnitelmaa koskevien säännösten yksityiskohtaisiin perusteluihin lisätään myös kuntoutuspalvelut näkyviin, jotta niiden merkitys ei unohdu vapautuessa tarvittavia tukitoimia suunniteltaessa.

Kriminaalihuollon tukisäätiö ehdottaa, että esityksen yksityiskohtaisiin perusteluihin olisi syytä tarkentaa, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita tarkoitetaan, esimerkiksi kyseeseen tulevat usein päihdehuollon palvelut, koska suurin osa vangeista kärsii päihderiippuvuudesta ja palveluihin pääsyssä on ollut ongelmia.

Oikeusministeriö toteaa, että ehdotetussa vankeuslain 4 luvun 6 §:ssä säädetään rangaistusajan suunnitelman sisällöstä. Säännöksen nojalla suunnitelma sisältää tiedot: 2) toiminnasta ja tuomitun elämänhallintaa edistävästä tukitoimenpiteistä rangaistusaikana sekä 4) vapauttamisesta ja vapautumisvaiheen tukitoimenpiteistä. Säännöksen sanamuoto pitää siten sisällään kaikki tukitoimet, joihin myös Kelan mainitsevat kuntoutuspalvelut ja Kriminaalihuollon tukisäätiön mainitsevat päihdepalvelut kuuluvat. Säännöksiä ei siten ole tältä osin perusteltua täsmentää.

Oikeusministeriön työryhmä on vastikään laatinut suositukset, joilla viranomaisten yhteistyötä rikostaustaisten henkilöiden yhteiskuntaan kiinnittymisessä pyritään parantamaan (Taustalla rikos, edessä muutos, Suositukset viranomaisten saumattomalle yhteistyölle rikostaustaisten yhteiskuntaan kiinnittymisessä, Oikeusministeriön julkaisuja 2021:3 Mietintöjä ja lausuntoja). Myös näiden suositusten avulla pyritään edistämään vankien ja erityisesti vapautuvien vankien pääsyä yhteiskunnan yleisten tukipalvelujen piiriin.

Kriminaalihuollon tukisäätiö kritisoi sitä, ettei pykälästä ilmene, milloin vapautumisvaiheen suunnittelu aloitettaisiin. Olisi kuitenkin perusteltua, että pykälässä olisi maininta vapautumisvaiheen suunnittelun aloittamisesta hyvissä ajoin ennen vapauttamista, jos tarkempaa aikaa ei voida määritellä.

Oikeusministeriö toteaa, että ehdotetuissa säännöksissä vapauttaminen ja vapauttamiseen liittyvät tukitoimet tulisi ainakin yleisellä tasolla sisällyttää rangaistusajan suunnitelmaan jo sitä laadittaessa. Suunnitelman toteuttamista ja toteutumisen seuranta tulisi kuten nykyisinkin tehdä vankilassa säännöllisin väliajoin. Tässä seurannassa tulisi rangaistusajan edetessä huomioida vapautumisvaihe. On myös huomattava, että valvotusta koevapaudesta annetussa laissa on erikseen säädetty siitä, että valvotun koevapauden edellytykset tulee selvittää hyvissä ajoin ennen vapautumista.

Näistä syistä oikeusministeriö katsoo, että ehdotetut säännökset ovat riittävän selvät sen suhteen, että vapautumiseen liittyvät seikat huomioidaan ajoissa. Rikosseuraamuslaitoksen ohjeistuksella voidaan tarkemmin ohjata suunnitelmien laatimisen yksityiskohtia.

Kriminaalihuollon tukisäätiö kysyy, otetaanko suunnitelma edelleen kolme kertaa vuodessa tarkasteltavaksi. Asiasta säädetään nyt vankeudesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa.

Oikeusministeriö toteaa, että asetuksessa on tarkoitus edelleen säätää suunnitelman toteutumisen seurannasta yhdessä vangin kanssa vähintään kolme kertaa vuodessa.

Kriminaalihuollon tukisäätiö kysyy, mikä olisi suunnitelman täsmentämisen ja seuraamisen välinen suhde? Tehtäisiinkö täsmentäminen vankeusrangaistuksen alussa ja vapautumisen suunnittelussa ja täsmennettäisiinkö suunnitelmaa jokaisessa vankilassa, johon vanki siirtyy? Suunnitelmaa voitaisiin muuttaa esim. vangin olosuhteiden muuttuessa. Tehtävää on tähän saakka hoitanut arviointikeskus. Onko näin jatkossakin?

Oikeusministeriö toteaa, että edelleen arviointikeskus laatii rangaistusajan suunnitelman ja muuttaa sitä. Näistä asioista tehdään hallintopäätös.

Suunnitelman täsmentämisellä tarkoitetaan ehdotetuissa säännöksissä kahta asiaa: suunnitelman toteuttamisen kirjaamista vankilassa sekä suunnitelman toteutumisen seuraamista säännöllisin väliajoin yhdessä vangin kanssa. Täsmentäminen tarkoittaa siis sen kirjaamista ja seuraamista, että suunnitelmaan kirjatut tavoitteet etenevät rangaistusaikana. Kysymys on esimerkiksi sen kirjaamisesta, että vanki osallistuu tavoitteiden mukaiseen päihdekuntoutukseen. Suunnitelman täsmennyksiä tehdään vangin sijoitusvankiloissa rangaistusajan edetessä. Jos suunnitelman yleisiä tavoitteita on tarpeen muuttaa, vankilan on tehtävä esitys suunnitelman muuttamisesta arviointikeskukselle.

2.4 Ehdollisen vankeuden valvonnan alkamisajankohta

Perustuslakivaliokunta viittaa lausunnossaan ehdotettuun säännökseen siitä, että ehdollisen vankeuden valvonnan alkamisajankohta määräytyisi täsmennetyn rangaistusajan suunnitelman mukaisesta ensimmäisestä valvontatapaamisesta.

Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että ehdotettu sääntely ei näytä sisältävän tarkempaa sääntelyä siitä, milloin täsmennetty rangaistusajan suunnitelma on laadittava. Valiokunnan mielestä ei ole perustuslain 6 §:ssä turvautun yhdenvertaisuuden ja sääntelyn tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden näkökulmasta täysin ongelmaton, että valvonta-ajan alkamisen ajankohta voi tosiasiallisesti huomattavastikin vaihdella tuomittujen kesken. Sääntelyä on täsmennettävä.

Oikeusministeriö toteaa, että ehdollisen vankeuden valvonta-ajan alkamista koskevaa sääntelyä ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan yhdyskuntapalvelun alkamisajankohtaa ja muiden yhdyskuntaseuraamusten alkamisaikaa, jotka jo voimassa olevien säännösten mukaisesti alkavat joko täsmennetyn rangaistusajan suunnitelman mukaisesta ensimmäisestä tapaamisesta, valvontalaitteiden asentamisesta tai muusta ensimmäisestä tapaamisesta. Kuten hallituksen esityksessä on kerrottu, ehdollisen vankeuden valvonta-ajan alkaminen voimassa olevien säännösten mukaisesti heti tuomion lainvoimaisuudesta on johtanut siihen, että valvonnan tosiasiallinen kesto voi vaihdella huomattavasti tuomittujen välillä.

Voimassa olevissa säännöksissä ei ole minkään yhdyskuntaseuraamuksen osalta sääntelyä siitä, milloin täsmennetty rangaistusajan suunnitelma on laadittava.

Ehdotetussa lain 14 §:n 2 momentissa säädettäisiin, että yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen, ehdollisen vankeuden, jonka tehosteeksi on tuomittu valvontaan, ja nuorisorangaistuksen täytäntöönpano on aloitettava ja seuraamus on pantava täytäntöön ilman aiheetonta viivytystä, kun rangaistusta koskeva tuomio on saanut lainvoiman tai se on pantavissa täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio. Säännös velvoittaa Rikosseuraamuslaitosta ryhtymään täytäntöönpanon aloittamistoimiin viivytyksettä. Tämä tarkoittaa niin yhdyskuntaseuraamusten täsmennetyn rangaistusajan suunnitelman laatimista kuin siihen liittyvää täytäntöönpanon aloittamisajan määrittämistä. Oikeusministeriö pitää tätä säännöstä lähtökohtaisesti riittävänä turvaamaan täytäntöönpanon alkamisen viivytyksettömyyden.

Oikeusministeriö ei pidä mahdollisena säätää yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon aloitustoillemille kiinteitä määräaikoja, koska täytäntöönpanon aloittamisessa on voitava jossain määrin huomioida esimerkiksi tuomitun elämäntilanne ja tuomitun tavoittamisen viemä aika. Kiinteät määräajat olisivat myös ongelmallisia, jos tuomittua ei tavoiteta. Tällöin olisi epäselvää, mitä esimerkiksi täsmennetyn rangaistusajan suunnitelman laatimisen viivästymisestä määräajan yli seuraisi. Lisäksi on syytä kiinnittää huomiota siihen, ettei tällaisia kiinteitä määräaikoja liity myöskään ehdottoman vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoon, vaan vankeuslain säännökset perustuvat vastaavalla tavalla vaatimukseen täytäntöönpanon aloittamisesta ilman aiheetonta viivytystä.

Oikeusministeriön tiedossa ei myöskään ole, että täsmennetyn rangaistusajan suunnitelman laatimisessa joutuisasti olisi ollut käytännössä mainittavia ongelmia. Jatkossa säännökset velvoittaisivat laatimaan täsmennetyn suunnitelman ilman aiheetonta viivästystä, eikä aloittamisajankohta voisi siten huomattavasti vaihdella tuomittujen välillä, jos tuomittu tavoitettaisiin ongelmitta. On selvä, että viivästyksiä voi syntyä, jos tuomittu esimerkiksi välttelee täytäntöönpanoa. Tällaisiin tilanteisiin täsmällisemmätkään aikamäärät eivät auttaisi.

Koska perustuslakivaliokunta on kuitenkin edellyttänyt sääntelyn täsmentämistä siltä osin, milloin täsmennetty rangaistusajan suunnitelma on laadittava, täytäntöönpanon viivytyksettömyyttä koskevan ehdotetun 14 §:n 2 momentin täydentämistä täsmennetyn rangaistusajan suunnitelman laatimisella on mahdollista harkita. Oikeusministeriö ehdottaa lakivaliokunnan harkittavaksi, pitäisikö 4. lakiehdotuksen 14 §:n 2 momenttia täydentää seuraavasti, jollei momentin ehdotettua sanamuotoa yksin voida pitää riittävänä:

Täytäntöönpanoon ryhtyminen

Yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen, ehdollisen vankeuden, jonka tehosteeksi on tuomittu valvontaan, ja nuorisorangaistuksen täsmennetty rangaistusajan suunnitelma on laadittava, täytäntöönpano on aloitettava ja seuraamus on pantava täytäntöön ilman aiheetonta viivytystä, kun rangaistusta koskeva tuomio on saanut lainvoiman tai se on pantavissa täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio.

2.5 Yhdyskuntaseuraamusten täsmennetty rangaistusajan suunnitelma ja tilapäinen poikkeaminen siitä

Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota täsmennetyn rangaistusajan sisältöä koskevaan sääntelyyn. Valiokunnan käsityksen mukaan jää epäselväksi, onko laissa säädetty perustuslain 80 §:n edellyttämällä tavalla yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka kuuluvat lain alaan. Valiokunta viittaa erityisesti esityksen perusteluissa mainittuihin suunnitelman sisältöön kuuluiin tuomitun velvollisuuksiin ja siihen, että suunnitelman sisällöstä on tarkoitus antaa tarkemmat säännökset valtioneuvoston asetuksella.

Oikeusministeriö toteaa, että täsmennetyn rangaistusajan suunnitelman sisällöstä säädettäisiin lain tasolla ehdotetussa lain 17 §:ssä, jonka mukaan täsmennettyyn suunnitelmaan tulee sisältyä täytäntöönpanon aikaa koskevat 11 §:n mukaisesti selvitysvaiheessa laadittua rangaistusajan suunnitelmaa tarkemmat tiedot sekä seuraamuksen täytäntöönpanon alkamis- ja päättymisaika ja yksityiskohtainen aikataulu. Suunnitelmaan tulee siten sisältyä lain 11 §:ssä säädetyt tiedot. Lain 11 §:n mukaisesti suunnitelmaan tulee sisältyä tiedot: 1) tuomitun velvollisuuksista; 2) täytäntöönpanoon sisältyvästä työstä, palkattomasta työstä, kuntoutuksesta, koulutuksesta tai muusta toiminnasta sekä valvontatapaamisista; 3) valvontatavoista sekä muista valvontaan liittyvistä yksityiskohdista; 4) täytäntöönpanoon liitettävistä, tuomitun elämänhallintaa ja rangaistuksen suorittamista edistävästä tukitoimenpiteistä. Valvontarangaistuksen osalta täsmennetyn suunnitelman sisällöstä säädetään lisäksi lain 46 §:ssä.

Täsmennetyn rangaistusajan suunnitelmaan sisältyvistä tuomitun velvollisuuksiin ja oikeuksiin liittyvistä seikoista säädetään siten lain tasolla. Valtioneuvoston asetuksessa on tarkoitus vain täsmentää laissa säädettyjä velvollisuuksia. Valtioneuvoston asetusluonnokseen on tarkoitus ottaa seuraavan sisältöinen säännös:

”Täsmennetty rangaistusajan suunnitelma sisältää tiedot:

- 1) täytäntöönpanon alkamispäivästä ja seuraamuksen suorittamisen päättymispäivästä;
- 2) työn, palkattoman työn, kuntoutuksen, koulutuksen tai muun toiminnan tavoitteista, sisällöstä, vaativuustasosta, suoritus- ja osallistumispaikoista sekä aikataulusta;
- 3) yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 46 §:ssä tarkoitetut tiedot valvontarangaistukseen tuomitun asunnossa pysymisvelvollisuudesta;
- 4) päihitteettömyysvelvollisuudesta ja tuomitun muiden velvollisuuksien sisällöstä;
- 5) valvontatapaamisista ja niiden aikataulusta sekä muusta yhteydenpidon tiheydestä valvojan ja tuomitun välillä;
- 6) teknisillä välineillä tapahtuvan valvonnan toteuttamisesta ja siihen liittyvistä velvollisuuksista;

- 7) yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanoon liittyvästä toiminnasta, kuntoutuksesta tai hoidosta, jolla tuetaan tuomitun elämänhallintaa ja rangaistuksen suorittamista;
- 8) tuomitun elämänhallintaa tukevan toiminnan jatkumisesta rangaistuksen tultua suoritetuksi;
- 9) muista kuin 1–8 kohdassa tarkoitetuista yhdyskuntaseuraamuksen suorittamisen välttämättömistä ehdoista sekä palvelupaikan ja -tehtävien olosuhteista johtuvista ehdoista.

Oikeusministeriön käsityksen mukaan ehdotetussa laissa täsmennetyn rangaistusajan suunnitelman sisällöstä säädettäisiin perustuslain 80 §:ssä edellytetyllä tavalla tuomitun oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista. Asetuksella olisi tarkoitus täsmentää laissa säädettyä. Näin ollen oikeusministeriö ei pidä tarpeellisenä täsmentää ehdotettuja säännöksiä täsmennetyn rangaistusajan suunnitelman sisällöstä. Myös vankeuslain rangaistusajan suunnitelmaa koskevat säännökset on toteutettu vastaavalla tavalla.

Tampereen yhdyskuntaseuraamustoimisto toteaa, että osa yhdyskuntaseuraamuksista on pitkäkestoisia. Tällaisten ajanjaksojen aikatauluttaminen täsmällisesti on haasteellista. Millä tarkkuudella täsmennetyssä rangaistusajan suunnitelmassa tulee määritellä aikataulu koko rangaistusajalle?

Tampereen yhdyskuntaseuraamustoimisto kiinnittää huomiota siihen, että nykyisin tilapäisestä poikkeamisesta rangaistusajan suunnitelmasta ei tehdä päätöksiä. Ehdotettu yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 23 §:n muutos muuttaisi käytäntöjä huomattavasti ja lisäisi päätöksentekoa. Alkuvaiheessa voisi tulla runsaasti rikkomuksia, kun tuomitut eivät osaisi ennakoida tarvetta poiketa suunnitelmasta.

Oikeusministeriö toteaa, että merkittävin muutos nykyiseen olisi se, että täsmennetty rangaistusajan suunnitelma määritellään jatkossa muutoksenhakukelpoiseksi hallintopäätökseksi. Täsmennetyn rangaistusajan suunnitelman sisältöön ei ehdoteta muutoksia. Suunnitelman on jo nykyisin tullut sisältää täytäntöönpanon alkamis- ja päättymisajat sekä yksityiskohtainen aikataulu. Myöskään lain 23 §:ään ei ehdoteta mainittavia sisällöllisiä muutoksia. Pykälän nojalla on jo nykyisinkin tehtävä päätös tilapäisestä poikkeamisesta täsmennetystä rangaistusajan suunnitelmasta.

Viitaten Tampereen yhdyskuntaseuraamustoimiston lausuntoon oikeusministeriö pitää mahdollisena, että nykyisin käytännöt vaihtelevat siinä, kuinka täsmennetty rangaistusajan suunnitelma laaditaan tai tehdäänkö tilapäisestä poikkeamisesta päätös. Säännösmuutosten tavoitteena on yhtenäistää käytäntöjä.

Täsmennetyn rangaistusajan suunnitelmaan yksityiskohdista oikeusministeriö toteaa seuraavaa:

Yhdyskuntaseuraamusten työ- tai toimintavelvollisuuksien pääsääntöiset sisällöt on yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa määritelty seuraavasti:

- yhdyskuntapalvelu sisältää 14-240 tuntia säännöllistä palkatonta työtä
- valvontarangaistus sisältää päivittäisen asunnossa pysymisvelvollisuuden ja 10-40 tuntia toimintaa viikossa
- ehdollisen vankeuden valvonta sisältää kuukausittain enintään 12 tuntia valvontatapaamisia
- nuorisorangaistus sisältää täytäntöönpanoon kuuluvia tilaisuuksia enintään kahdeksan tuntia viikossa

- ehdonalaisten vapauden valvonta sisältää kuukausittain enintään 12 tuntia valvontatapaamisia.

Jo nykyisin täsmennetyn rangaistusajan suunnitelman tulee sisältää rangaistuksen suorittamisen aikataulu laissa säädetyllä tarkkuudella. Käytännössä siis suunnitelmasta tulisi käydä ilmi yllä mainitulla tarkkuudella kunkin seuraamuksen velvoitteiden sisältö. Esimerkiksi nuorisorangaistuksen täsmennyksessä rangaistusajan suunnitelmasta tulee käydä ilmi, kuinka monta tuntia kullakin viikolla on täytönpanoon liittyviä tilaisuuksia.

Oikeusministeriön käsityksen mukaan suunnitelmassa ei ole tarpeen määritellä muiden seuraamusten kuin valvontarangaistuksen osalta aikataulua päivän tai kellonajan tarkkuudella, vaan on riittävää, että rangaistusajan suunnitelmasta näkyy se, kuinka säädetty tuntimäärä toimintavelvollisuuksia viikko- tai kuukausitasolla täyttyy.

Esimerkiksi yksittäisen valvontatapaamisen tarkka kellonaika sovitaan tuomitun ja valvojan kesken.

Tilapäinen poikkeaminen täsmennetystä rangaistusajan suunnitelmasta tarkoittaa siten esimerkiksi tilannetta, jossa valvontatapaamista ei voida lainkaan järjestää suunnitelmassa määrättyllä viikolla. Kyse on siis siitä, ettei esimerkiksi tuomitun sairastumisen vuoksi määrätty valvontatapaaminen peruuntuu kokonaan. Tällöin on perusteltua tehdä asiasta ehdotetulla tavalla päätös, koska rangaistukseen sisältyvä velvollisuus jää yksittäistapauksessa kokonaan suorittamatta. Sen sijaan kyse ei ole tilapäisestä poikkeamisesta, jos nuorisorangaistuksessa tietylle viikolle määrätty tilaisuus siirretäänkin viikon toiselle päivälle.

2.6 Kurinpito ja velvollisuuksien rikkominen

VVL ry toteaa, että kurinpitokäsittelyssä on aikaisemman säännöksen mukaan oltava paikalla vankilan johtaja, turvallisuudesta vastaava virkamies ja esteetön todistaja. Nyt halutaan laista poistaa käsittelyssä läsnä olevat henkilöt. Käsittelyssä pitää ehdottomasti edelleen olla paikalla yksikön johtaja sekä turvallisuudesta vastaava virkamies, sillä muuten kurinpitokäsittelyn tekee täysin ulkopuolinen virkamies ja päätöksen tekee virkamies näkemättä edes kurinpidossa olevaa vankia.

Oikeusministeriö toteaa, että kurinpitoasiat käsiteltäisiin edelleen suullisesti, jolloin läsnä olisivat vähintään päätöksentekijä ja vanki. Myös esittelijänä toimiva turvallisuudesta vastaava virkamies voisi edelleen olla läsnä. Koska kyse on hallintoasiasta, esitystä valmisteltaessa katsottiin, ettei laissa ole tarpeen säätää läsnäolijoista eikä myöskään esteettömän todistajan läsnäolosta.

Valtakunnansyyttäjän toimisto kiinnittää huomiota siihen, että yhdyskuntaseuraamusten täytönpanosta annettuun lakiin ehdotettu 26 §:n 2 momentin virke törkeän velvollisuuksien rikkomisen saattamisesta kärkeäoikeuden käsiteltäväksi ja syyttäjällä asiassa oleva harkintavalta on osin erilainen lain 39 §:n 62 §:n ja 75 §:n kanssa. Toimiston mielestä jälkimmäiset säännökset ovat riittävän kattavat ilmaisemaan syyttäjän velvollisuudet törkeän velvollisuuksien rikkomisen käsittelyssä. Toimisto kiinnittää myös huomiota siihen, että ehdotettu 26 §:n säännös on epäselvä myös siltä osin, missä tuomioistuimessa asia tulee käsitellä.

Oikeusministeriö pitää Valtakunnansyyttäjän toimiston esille nostamia säännösteknisiä huomioita perusteltuina. Esityksen tarkoituksena on ollut yhtenäistää sääntelyä, mutta ehdotettu 26 § ei ole sanamuodoltaan täysin onnistunut. Koska syyttäjän ja tuomioistuimen velvollisuuksista yksittäisten yhdyskuntaseuraamusten osalta säädetään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 26 §:n lisäksi lain 39, 54, 62, 66 ja 75 §:ssä, ehdotettuja säännöksiä on perusteltua muuttaa siten, ettei tulkinnanvaraisuutta synny.

Oikeusministeriö ehdottaa, että lain 26 §:n 2 momentista poistettaisiin virke syyttäjän velvollisuuksista, jolloin säännös koskisi vain Rikosseuraamuslaitoksen velvollisuuksia. Syyttäjän velvollisuudet määräytyisivät siten yksinomaan 39, 54, 62, 66 ja 75 §:n nojalla. Näin olisi yksiselitteistä, miten törkeän velvollisuuksien rikkomisen käsittely eri yhdyskuntaseuraamusten osalta tapahtuu.

Oikeusministeriö ehdottaa lakivaliokunnan harkittavaksi, että 4. lakiehdotuksen 26 §:n 2 momentti muutetaan seuraavasti:

4. lakiehdotus

26 §

Velvollisuuksien rikkomisen käsittely

Jos tuomitun epäillään rikkoneen velvollisuuksiaan törkeästi 24 a §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitetulla tavalla, Rikosseuraamuslaitoksen on toimitettava 25 §:ssä tarkoitettu selvitys syyttäjälle. ~~Jos syyttäjä katsoo tuomitun rikkoneen velvollisuuksiaan törkeästi, hänen on viipymättä saatettava asia tuomioistuimen ratkaistavaksi.~~ Rikosseuraamuslaitoksen on kiellettävä täytäntöönpanon aloittaminen tai keskeytettävä täytäntöönpano, jos kyse on yhdyskuntapalvelusta, valvontarangaistuksesta, 21 vuotta täyttäneelle määrätystä ehdollisen vankeuden valvonnasta tai nuorisorangaistuksesta.

Helsingin hallinto-oikeus kiinnittää huomiota siihen, miten eri lakiehdotuksiin sisältyvät huomautukset eroavat varoituksista, millä edellytyksillä huomautus tai varoitus voidaan antaa ja ovatko huomautukset oikeusvaikutuksiltaan sellaisia, että muutoksenhakuoikeuden laajentaminen niihin on tarpeen.

Sosiaalityöntekijä Henna Carleson kritisoi muistutuksen korvaamista huomautuksella, koska huomautukseen olisi mahdollista hakea muutosta. Carlesonin mielestä olisi edelleen perusteltua neuvoa, ohjata ja huomauttaa ilman kurinpitörangaistuksen määräämistä.

Oikeusministeriö toteaa, että voimassa olevissa säännöksissä käytetään käsitteitä muistutus, suullinen huomautus ja kirjallinen huomautus. Kaikki näistä tarkoittavat rikkomisen syyksi lukevaa ratkaisua, jolla voi myös olla vaikutuksia vangin tai tuomitun asioiden käsittelyyn jatkossa. Esitystä valmisteltaessa katsottiin, että eri lakien käsitteet on perusteltua yhtenäistää huomautukseksi. Koska myös huomautus tarkoittaa rikkomisen lukemista vangin tai tuomitun syyksi, on perusteltua, että huomautus annetaan kirjallisesti ja siihen voi hakea muutosta. Oikeusministeriö kiinnittää huomiota myös

siihen, että koska muutoksenhakua muistutukseen tai huomautukseen ei ole nykyisinkään nimenomaisesti kielletty, kyse on periaatteessa jo voimassa olevan lainsäädännön nojalla muutoksenhakukelpoisista päätöksistä.

Vankien kurinpitoasioissa ja yhdyskuntaseuraamukseen tuomittujen velvollisuuksien rikkomisasioissa on edelleen mahdollista huomautuksen tai varoituksen määräämisen sijaan neuvoa tai ohjeistaa vankia tai tuomittua. Tällöin asian johdosta ei anneta huomautusta. Esityksen tarkoituksena ei ole muuttaa käytäntöjä sen suhteen, milloin kynnys huomautuksen (nykyisin muistutus, suullinen huomautus tai kirjallinen huomautus) antamiseen ylittyy.

Voimassa olevissa säännöksissä eroa huomautuksen ja varoituksen antamisen välillä on täsmennetty esimerkiksi siten, että jos velvollisuuksien rikkomisen todetaan olevan vähäistä eikä se ole toistuvaa, tuomitulle voidaan antaa varoituksen sijasta huomautus. Esitystä valmisteltaessa katsottiin, että ero huomautuksen ja varoituksen välillä olisi riittävän selvä ilman mainitunlaista täsmennystäkin.

Helsingin hallinto-oikeuden lausuntoon viitaten oikeusministeriö pitää kuitenkin perusteltuna, että huomautuksen ja varoituksen soveltamisalan täsmentämistä harkitaan. Säännöksistä olisi perusteltua käydä ilmi, että huomautus voidaan määrätä vähäisemmistä rikkomuksista kuin varoitus. Oikeusministeriö ehdottaa lakivaliokunnan harkittavaksi, että lakiehdotusten sanamuotoja muutettaisiin seuraavasti:

2. lakiehdotus

15 luku

Vankilan järjestys ja kurinpito

4 §

Vangille määrättävät kurinpitorangaistukset

Vangille voidaan määrätä kurinpitorangaistuksena:

~~1) huomautus;~~

1) varoitus;

2) vapaa-ajan toimintaan osallistumisen, rahan tai muiden maksuvälineiden käytön tai omaisuuden hallussapidon rajoittaminen enintään 30 vuorokauden ajaksi (oikeuksien menetys); tai

3) sijoittaminen yksinäisyyteen enintään kymmenen vuorokauden ajaksi (yksinäisyysrangaistus).

Varoituksen sijasta vangille voidaan antaa huomautus, jos järjestysrikkomus on vähäinen eikä se ole toistuva.

Oikeuksien menetys ei saa estää vangin mahdollisuuksia pitää yhteyksiä vankilan ulkopuolelle.

3. lakiehdotus

10 luku

Vankilan järjestys ja kurinpito

4 §

Tutkintavangille määrättävät kurinpitorangaistukset

Tutkintavangille voidaan määrätä kurinpitorangaistuksena:

1) huomautus;

1) varoitus;

2) vapaa-ajan toimintaan osallistumisen, rahan tai muiden maksuvälineiden käytön tai omaisuuden hallussapidon rajoittaminen enintään 30 vuorokauden ajaksi (oikeuksien menetys); tai

3) sijoittaminen yksinäisyyteen enintään kymmenen vuorokauden ajaksi (yksinäisyysrangaistus).

Varoituksen sijasta tutkintavangille voidaan antaa huomautus, jos järjestysrikkomus on vähäinen eikä se ole toistuva.

Oikeuksien menetys ei saa estää tutkintavangin mahdollisuuksia pitää yhteyksiä vankilan ulkopuolelle.

4. lakiehdotus

24 a §

Velvollisuuksien rikkominen

Tuomitulle voidaan antaa ~~huomautus tai~~ varoitus, jos hän rikkoo 21, 22, 38, 49, 72 tai 73

§:ssä säädettyjä velvollisuuksiaan. Varoituksen sijasta tuomitulle voidaan antaa huomautus, jos velvollisuuksien rikkominen on vähäistä eikä se ole toistuvaa.

5. lakiehdotus

25 a §

Velvollisuuksien rikkominen

Valvottuun koevapauteen sijoitetulle voidaan antaa ~~huomautus tai~~ varoitus, jos hän

rikkoo 17 tai 18 §:ssä säädettyjä velvollisuuksiaan. Varoituksen sijasta koevapauteen sijoitetulle voidaan antaa huomautus, jos velvollisuuksien rikkominen on vähäistä eikä se ole toistuvaa.

6. lakiehdotus

17 a §

Velvollisuuksien rikkominen

Valvottavalle voidaan antaa ~~huomautus tai~~ varoitus, jos hän rikkoo 12 tai 13 §:ssä säädettyjä velvollisuuksiaan. Varoituksen sijasta valvottavalle voidaan antaa huomautus, jos velvollisuuksien rikkominen on vähäistä eikä se ole toistuvaa.

2.8 Valvotun koevapauden edellytysten selvittäminen

VVL ry ja Kriminaalihuollon tukisäätiö kiinnittävät huomiota siihen, että kun vangin suostumus valvotun koevapauden ehtoihin pyydetään vain yhtenä suostumuksena noudattaa koevapauden kaikkia ehtoja, vangin kanssa tulee käydä huolellisesti läpi nämä ehdot.

Oikeusministeriö toteaa, että esityksessä ehdotetaan usean eri suostumuksen ja sitoutumisen antamisen sijasta yhden suostumuksen antamista sijoittamiseen valvottuun koevapauteen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö vanki tällä suostumuksellaan sitoutuisi kaikkiin koevapauden ehtoihin ja etteikö näitä ehtoja tulisi huolellisesti käydä läpi hänen kanssaan koevapauden edellytyksiä selvittäessä. Ehdotetussa valvotusta koevapaudesta annetun lain 9 §:ssä säädettäisiin nimenomaisesti, että vangille on tarkoin selvitettävä valvottuun koevapauteen liittyvien määräysten ja rajoitusten merkitys sekä seuraamukset niiden rikkomisesta.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää edelleen epäselvänä, missä vaiheessa ja kenen toimesta valvotun koevapauden edellytykset arvioidaan. Sääntelyn tulisi kuitenkin olla yksiselitteinen sekä vangin, viranomaisen että laillisuusvalvonnan näkökulmasta. Apulaisoikeusasiamiehen näkemyksen mukaan esitetty sääntely voisi olla selkeämpääkin. Lisälausunnossaan apulaisoikeusasiamies käsittelee asiaa laajemmin ja katsoo, ettei ehdotettujen säännösten perusteella ole selvää, tuleeko koevapauteen sijoittaminen selvittää jokaiselle vangille.

Kriminaalihuollon tukisäätiö on huolissaan siitä, milloin koevapauden edellytysten selvittäminen aloitetaan. Säätiö ei pidä hyvänä sitä, että säännös edellytysten selvittämisestä vangin aloitteesta poistetaan, koska vangit eivät ole nykyisinkään tietoisia tästä mahdollisuudesta.

Oikeusministeriö toteaa, että niin voimassa olevan valvotusta koevapaudesta annetun lain kuin ehdotetun lainkin mukaan vankilassa on selvitettävä edellytykset sijoittaa vanki valvottuun koevapauteen, jollei sijoittaminen ole rangaistusajan lyhyiden vuoksi ilmeisen tarpeetonta. Säännöksen perusteella tulisi siten selvittää jokaisen vangin edellytykset sijoittua valvottuun koevapauteen lyhyitä rangaistuksia lukuun ottamatta. Edellytysten selvittäminen on siten ollut ja tulee edelleen olemaan Rikosseuraamuslaitoksen velvollisuus ja koskee jokaista vankia. Oikeusministeriön käsityksen mukaan säännöksen sanamuoto on yksiselitteinen.

Kuten apulaisoikeusasiamieskin lausunnossaan toteaa, käytäntöihin on mahdollisesti aiheuttanut epäselvyyttä se, että vangin mahdollisuudesta hakea koevapauteen sijoittamista on erikseen säädetty. Tästäkään syystä oikeusministeriö ei pidä jatkossa perusteltuna säätää erikseen siitä, että vanki voi itsekin laittaa hakemuksen vireille, koska edellytysten selvittäminen on Rikosseuraamuslaitoksen velvollisuus.

Myös vanki voi edelleen laittaa asian itsekin vireille hallintolain nojalla, kuten minkä tahansa muunkin vankeuteen liittyvän hallintoasian. Asian vireille panemiseen sovelletaan siten hallintolain säännöksiä. Koska Rikosseuraamuslaitoksella on velvollisuus selvittää koevapauden edellytykset, on tarve tällaiseen verrattain harvinaista. Tällaisia tilanteita voisi syntyä esimerkiksi silloin, jos edellytysten selvittäminen on johtanut kielteiseen päätökseen ja vanki haluaa myöhemmin käynnistää selvittämisen uudelleen.

Käytännössä asiassa on aiheuttanut epäselvyyttä myös se, ettei selvittämisen jälkeen ole aina tehty päätöstä niissä tapauksissa, joissa vankia ei sijoiteta valvottuun koevapauteen. Myös muutoksenhakuoikeus on voimassa olevan lain mukaan koskenut vain tilanteita, joissa koevapaushakemus on tehty vangin aloitteesta.

Ehdotetuissa säännöksissä on pyritty selkeyttämään sitä, että valvottuun koevapauteen sijoittamisesta tulee tehdä aina joko kielteinen tai myönteinen päätös, johon vangilla on oikeus hakea muutosta. Näiden muutosten voidaan katsoa parantavan vankien oikeusturvaa. Oikeusministeriö pitää ehdotettua sääntelyä yksiselitteisenä sen suhteen, että koevapauden edellytykset on selvitettävä kaikille vangeille lukuun ottamatta lyhyitä vankeusrangaistuksia. Selvittämisen päätteeksi on aina tehtävä myönteinen tai kielteinen päätös, johon vangilla on oikeus hakea muutosta.

Kriminaalihuollon tukisäätiö pitää tärkeänä, että valvotun koevapauden rangaistusajan suunnitelmaan kirjattaisiin edelleen valvottuun koevapauteen sijoitetun toimeentulo, vaikka nimenomaisesta säännöksestä ehdotetaankin luovuttavaksi.

Sosiaalityöntekijä Henna Carleson kiinnittää huomiota siihen, että rangaistusajan suunnitelmasta on ehdotettu poistettavaksi tiedot valvottuun koevapauteen sijoitetun taloudellisesta toimeentulosta koevapauden aikana. Tämä voisi olla hyvä edelleen säilyttää, jotta edellytyksiä selvittäessä kartoitetaan ja kirjataan ylös koevapautta suorittavan toimeentulo ja voidaan antaa palveluohjausta oikean etuuden ja tuen piiriin.

Oikeusministeriö toteaa, että koska valvottuun koevapauteen sijoitettu on yhteiskunnan yleisen sosiaaliturvan piirissä, valvotun koevapauden rangaistusajan suunnitelmaan ei ole tarpeellista kirjata tietoja koevapauteen sijoitetun toimeentulosta. Koevapauteen sijoitetun oikeus sosiaalietuuksiin määräytyy sosiaaliturvalainsäädännön perusteella ja osa koevapauteen sijoitetuista saa toimeentulonsa työskentelemällä. Näin ollen koevapauteen sijoitetun toimeentuloon liittyvät kysymykset kuuluvat ensi sijassa sosiaaliturvasta päättävien viranomaisten tehtäviin eivätkä niinkään osaksi rangaistusajan suunnitelmaa. Ehdotettu sääntely vastaisi yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annettua lakia.

On kuitenkin selvää, että jo vankeusaikana vapautumista ja erityisesti valvottua koevapautta valmisteltaessa tulee selvittää vangin toimeentuloon liittyviä kysymyksiä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi sosiaalietuuksien hakeminen selvitetään jo vankilassa yhdessä vangin kanssa.

2.9 Pääteettömyyden valvonta

Helsingin vankila ehdottaa, että säädettäisiin vangin mahdollisuudesta sitoutua pääteettömyyden valvontaan silloinkin, kun hän on sijoitettuna niin sanotulle tavanomaiselle osastolle.

Oikeusministeriö toteaa, että pääteettömyyden valvonta merkitsee puuttumista vangin henkilökoh- taiseen koskemattomuuteen ja yksityiselämän suojaan. Tästä syystä on perusteltua, että valvontaan sitoutuminen on kytketty vain laissa nimenomaisesti säädettyihin tilanteisiin kuten sopimusosastolle tai avolaitokseen sijoittamiseen. Vankiloissa on mahdollista perustaa useampia sopimusosastoja, jos pääteettömyyden valvontaan sitoutuvia vankeja on niin paljon, ettei kaikkia voida sijoittaa olemassa oleville sopimusosastoille.

Sosiaalityöntekijä Henna Carleson ehdottaa, että lakiin lisättäisiin vangille mahdollisuus antaa päihdenäyte omasta pyynnöstään tai toisen viranomaisen pyynnöstä. Tämä tukisi kuntoutusta ja päih- teettömänä pysymistä.

Oikeusministeriö toteaa, että ehdotus on ollut esillä esitystä valmisteltaessa. Valmistelun aikana katsottiin, että Rikosseuraamuslaitokselle ei ole perusteltua säätää päihdevalvontatoimivaltaa rangastusten täytäntöönpanon ulkopuolisiin tehtäviin. Tällaisissa tilanteissa tulee soveltaa muuta lainsäädäntöä ja menetellä päihdetestauksessa siinä säädetyllä tavalla.

Helsingin vankila kiinnittää huomiota siihen, että mahdollisuus päihhteettömyyden valvontaan tulisi turvata myös sinä väliaikana, joka voi muodostua avolaitokseen sijoittamispäätöksen tai valvottuun koevapauteen sijoittamispäätöksen ja varsinaisen sijoittamisen alun välille. Nykyään näissä tilanteissa voi syntyä tarpeettomia siirtoja takaisin suljettuun vankilaan, jos päihhteettömyyttä ei testata välittömästi ennen avolaitossijoituksen tai valvotun koevapauden alkua.

Oikeusministeriö toteaa, että ehdotetun vankeuslain 16 luvun 7 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla päihhteettömyyden valvonta esimerkiksi avolaitossijoituksen yhteydessä voi tapahtua edellytysten selvittämiseksi taikka päihhteettömyysvelvollisuuden valvomiseksi. Esityksen perusteluissa on viitattu esimerkiksi päihhteettömyysvelvollisuuden valvomiseen sijoituksen aikana. Oikeusministeriö toteaa, että säännöksellä on tarkoitus mahdollistaa päihhteettömyyden valvonta paitsi sijoittamisen edellytysten selvittämisvaiheessa myös myöhemmin sen varmistamiseksi, että vanki noudattaa päihhteettömyysvelvollisuutta. Oikeusministeriö katsoo, että säännöksen sanamuoto kattaa Helsingin vankilan lausunnossa mainitut tilanteet, joissa testaus on perusteltua tehdä välittömästi ennen koevapauden alkua tai avolaitossiirtoa. Näissä tilanteissa päihdetesti otetaan päihhteettömyysvelvollisuuden valvomiseksi.

Kriminaalihuollon tukisäätiö pitäisi perusteltuna, että päihderikkomuksen selvittämisen ajaksi vankia ei lähtökohtaisesti siirrettäisi suljettuun vankilaan, vaan että avolaitoksissa olisi tiloja tällaisia tilanteita varten. Näin vangin toiminnot eivät keskeytyisi retkahduksen vuoksi.

Oikeusministeriö toteaa, että väliaikainen siirto avolaitoksesta suljettuun vankilaan päihderikkomuksen selvittämisen ajaksi on harkinnanvarainen eikä vankia kaikissa tapauksissa siirretä suljettuun vankilaan. Harkinnassa olennaista on se, voidaanko esimerkiksi vahvasti päihtynyttä vankia turvallisesti säilyttää avolaitoksen tiloissa. Avolaitosten olosuhteet ovat huomattavasti suljettuja vankiloita vaipaammat, joten varsinkin vakavammissa päihtymysepäilytilanteissa on koko laitoksen turvallisuuden kannalta perusteltua voida siirtää vanki välittömästi suljettuun vankilaan.

Päihdevalvonnan tuloksen varmistuttua vanki voi siirtyä takaisin avolaitokseen, jos perusteita pysyvään siirtoon suljettuun vankilaan ei ole. Tällaisissa tilanteissa keskeytys vangin toiminnoissa jää joka tapauksessa lyhyeksi.

Sosiaalityöntekijä Henna Carleson kiinnittää huomiota menettelyyn verinäytteen ottamisessa. Kuka päättää siitä, ja millä edellytyksillä näyte voidaan ottaa? Tuleeko esitys lisäämään verinäytteiden ottamista?

Oikeusministeriö toteaa, että verinäytteen ottamisesta vankilassa päättää vankilan johtaja, turvallisuudesta vastaava virkamies tai ohjauksen ja valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies. Näytteen ottamisen edellytyksenä on puhalluskokeesta tai sylki- tai virtsanäytteen antamisesta kieltäytyminen, päihhteettömyyden valvonnan turvaaminen tai luotettavan koetuloksen saaminen. On mahdollista, että verinäytteen ottamisen soveltamisalan laajentaminen tulee jossain määrin lisäämään

verinäytteiden ottamista nykyisestä. Erityisesti tämä olisi mahdollista tilanteissa, joissa vanki ei pysty antamaan virtsanäytettä. Näissä tilanteissa voidaan inhimillisistä syistä pitää perusteltuna, että virtsanäytteen sijaan voidaan tarvittaessa ottaa verinäyte.

2.10 Päätösvalta

Helsingin hallinto-oikeus huomauttaa, että yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 30 §:n 5 momentin 4 kohdassa on huomautuksen antamista koskevan päätösvalan osalta viitattu lain 24 §:n 1 momenttiin, jossa ei säädetä huomautuksen antamisesta. Oletettavasti viittauksen kuuluisi olla 24 a §:n 1 momenttiin.

Oikeusministeriö toteaa, että virheellinen viittaus tulisi korjata lakiehdotuksesta 4. Pykälän muutosehdotus esitetään alla.

Oikeusministeriö toteaa, että esitykseen liittyvän asetusvalmistelun yhteydessä säännösehdoituksissa on havaittu seuraavanlainen puute.

Esityksessä yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 18 §:n säännökset velvollisuuksien rikkomisen aikaisesta täytäntöönpanon aloittamisen kieltämisestä ja täytäntöönpanon keskeyttämisestä siirrettäisiin kokonaisuudessaan 25 §:n 2 momenttiin ja 26 §:n 2 momenttiin. Päätösvalta täytäntöönpanon kieltämiseen ja keskeyttämiseen 26 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa määräytyy ehdotetun 30 §:n 1 momentin nojalla, mutta 30 §:ssä ei säädetä päätösvalasta 25 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa nykyistä sääntelyä vastaavasti. Oikeusministeriö ehdottaa, että 4. lakiehdotuksen 30 §:ää täydennettäisiin seuraavasti:

4. lakiehdotus

30 §

Päätösvalta

Yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja päättää toimenpiteistä, joita 24 a §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettu törkeästä velvollisuuksien rikkomisesta aiheutuu.

Yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja päättää:

- 1) 15 §:ssä tarkoitettu rangaistuksen alkamisajasta;
- 2) 16 §:ssä tarkoitettu täytäntöönpanon aloittamisen lykkäyksestä ja keskeytyksestä sekä lykkäyksen ja keskeytyksen peruuttamisesta;
- 3) 17 ja 46 §:ssä tarkoitettu täsmennetystä rangaistusajan suunnitelmasta;
- 4) 22 §:ssä tarkoitettu verinäytteen ottamisesta;
- 5) 24 §:ssä tarkoitettu noudon pyytämisestä;
- 6) 24 a §:n 1 momentissa tarkoitettu huomautuksesta ja varoituksesta;
- 7) 25 §:n 2 momentissa tarkoitettu täytäntöönpanon aloittamisen kieltämisestä tai täytäntöönpanon keskeyttämisestä;
- 8) 60 §:n 4 momentissa ja 76 §:ssä tarkoitettu valvonnan lakkauttamisesta.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies kiinnittää huomiota siihen, kenelle tulisi säätää päätösvalta siirrettäessä vanki avolaitoksesta suljettuun vankilaan välittömästi. Apulaisoikeusasiamiehen käsityksen mukaan päätösvalta soveltuisi parhaiten tehtäväksi lähettävässä avolaitoksessa, jossa on paras tieto tilanteeseen liittyvistä turvallisuushkista.

Oikeusministeriö toteaa, että ehdotettu päätösvalta vastaisi muissa lyhytaikaisissa siirroissa noudatettavaa päätösmenettelyä. On perusteltua, että näissä tilanteissa päätöksen tekee sen vankilan johtaja, johon vanki tullaan sijoittamaan, koska siirron jälkeen myös vastuu vangista siirtyy vastaanottavalle vankilalle.

Helsingin vankila ehdottaa, että päätösvalta huomautuksen antamisesta voitaisiin antaa rikosseuraamusiesimiehelle.

Oikeusministeriö toteaa, että huomautus on kurinpitorangaistus, jolla voi myös olla vaikutusta myöhemmässä vankia koskevassa päätöksenteossa. Tästä syystä päätösvaltaa ei ole perusteltua laskea ehdotettua alemmalle virkamiestasolle.

Helsingin vankila esittää, että säännöksissä päätöstoimivaltaa ohjaus- ja valvontatehtävissä toimiville virkamiehille rajattaisiin siten, että toimivalta on työjärjestyksessä määrätyillä virkamiehillä.

Oikeusministeriö toteaa, että tätä esitystä valmisteltaessa ei ole kattavasti arvioitu sääntelytekniikkaa siltä osin, milloin päätösvaltaisten virkamiesten piiriä on perusteltua täsmentää työjärjestyksessä. Tätä kysymystä on mahdollista arvioida myöhemmissä lainvalmisteluhankkeissa esimerkiksi Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiouudistushankkeen myöhemmissä vaiheissa.

Kriminaalihuollon tukisäätiö huomauttaa, että esityksessä ehdotettu päätösvaltadelegointi edellyttää koulutusta päätösvalan käytöstä ja hallintolain säädöksistä ja koulutusta tulee antaa laajasti yksiköiden henkilöstölle. Vaarana on vankeihin kohdistuvan mielivallan ja vankien välisen eriarvoisuuden lisääntyminen.

Oikeusministeriö viittaa edellä hallinnollisen päätöksenteon ohjeistuksesta ja koulutuksesta todettuun.

Tampereen yhdyskuntaseuraamustoimisto ei pidä perusteltuna sitä, että yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja päättää kaikista yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 30 §:ssä ehdotetuista asioista. Toimisto ei myöskään pidä perusteltuna, että päätösvalta matkakustannusten korvaamisesta voisi olla valvojalla. Olisi perustellumpaa, että valvoja esittelee asian rikosseuraamusiesimiehelle.

Oikeusministeriö toteaa, että yhdyskuntaseuraamustoimiston johtajan päätösvaltaa laajennetaan ainoastaan siten, että täsmennetty rangaistusajan suunnitelma lisätään johtajan toimivaltaan kuuluiin päätöksiin. Koska täsmennetty rangaistusajan suunnitelma on merkittävin yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanoa koskeva päätös, on perusteltua, että päätösvalta on toimiston johtajalla.

Esityksessä ehdotetaan, että huomautuksen voisi antaa myös valvoja, joten lievemmissä velvollisuuksien rikkomisasioissa päätösvaltaa olisi toimiston johtajaa matalammalla tasolla.

Matkakustannusten korvaamisen osalta päätösvalta olisi valvojalla tai muulla työjärjestyksessä määrättyllä virkamiehellä. Sääntely vastaa muihin lakeihin ehdotettuja muutoksia. Työjärjestyksissä voidaan määrätä päätösvalta myös muulle virkamiehelle kuin valvojalle.

2.11 Muutoksenhaku kurinpitoasioissa ja velvollisuuksien rikkomisessa

Perustuslakivaliokunta viittaa lausuntoonsa PeVL 36/2020, jossa se on pitänyt tärkeänä, että oikeusministeriössä selvitetään kokonaisuutena vankeuslain mukaisten turvallisuus- ja valvontatoimien lailisuusvalvonta sekä muutoksenhakusäännösten yhteensopivuus perustuslain 21 §:n oikeusturvasääntelyyn ja kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Valiokunta korostaa edelleen tällaisen tarkastelun välttämättömyyttä.

Oikeusministeriö toteaa, että perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeVL 36/2020 todettua ei ole ollut mahdollista huomioida tässä esityksessä. Oikeusministeriö on asettanut työryhmän arvioimaan vankeuslain ja tutkintavankeuslain muutostarpeita. Työryhmä on asetettu 8.9.2020 (VN/11810/2021). Työryhmän tehtävänantoon kuuluu muutoksenhakusääntelyn arviointi perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla.

Helsingin vankila katsoo, että ehdotettu muutoksenhakuoikeus erillään pitämisestä järjestyksessä rikkomuksen selvittämisen ajan yhtyy muutoksenhakuoikeuteen itse kurinpitotapausta koskevan päätöksen kanssa silloin, jos kurinpitopäätöksessä silloin, kun erilläänpito tulee huomioiduksi kurinpitopäätöksessä.

Oikeusministeriö toteaa, että muutoksenhaku erillään pitämistä järjestyksessä rikkomuksen selvittämisen ajan ja muutoksenhaku varsinaiseen kurinpitopäätökseen ovat eri asioita. Ensimmäisessä on kysymys siitä, onko erilläänpito ollut perusteltua ja jälkimmäisessä varsinaisen kurinpitotapaustuksen perusteista. Erillään pidon kesto tulee huomioida kurinpitopäätöksessä riippumatta siitä, onko erilläänpitoon haettu muutosta. Näin ollen mahdollinen muutoksenhakuasiasia ei yhdy Helsingin vankilan esittämällä tavalla.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies kiinnittää huomiota siihen, että vankeuslaissa muutoksenhakumahdollisuutta ehdotetaan kurinpitoasioissa laajennettavaksi vain huomautukseen johtaneeseen päätökseen. Vangin voidaan kuitenkin katsoa syyllistyneen rikkomukseen myös antamatta huomautusta. Tällaisilla syyksi lukevilla päätöksilläkin voi olla vangin kannalta merkitystä, joten voidaan kysyä, pitäisikö kaikkiin syyksi lukeviin päätöksiin voida hakea muutosta.

Oikeusministeriö toteaa, että esitystä valmisteltaessa todettiin, että lainsäädäntöteknisesti on ymmärrettävintä, että vankeuslain 20 luvun 1 §:n 1 momentin 14 kohtaa täydennetään uudella kurinpitotapaustuksella huomautuksella. On kuitenkin totta, että sääntely jättää tulkinnanvaraiseksi, koskeeko muutoksenhakuoikeus kaikkia kurinpitoasioissa tehtäviä päätöksiä.

Oikeusministeriö pitääkin parempana ratkaisuna selventää pykälän 14 kohtaa siten, että siitä käy ilmi, että muutoksenhakuoikeus koskee myös sellaisia päätöksiä, joissa kurinpitotapausta ei määrätä. Oikeusministeriö ehdottaa, että lakiehdotuksia 2. ja 3. muutettaisiin seuraavasti:

2. lakiehdotus

20 luku

1 §

--

14) 15 luvun 4 §:ssä tarkoitettua huomautusta, varoitusta, oikeuksien menetystä, ~~tai~~ yksinäisyysrangaistusta tai kurinpitorangaistuksen määräämättä jättämistä taikka 11 §:ssä tarkoitettua erillään pitämistä;

3. lakiehdotus

15 luku

1 §

6) 10 luvun 4 §:ssä tarkoitettua huomautusta, varoitusta, oikeuksien menetystä, ~~tai~~ yksinäisyysrangaistusta tai kurinpitorangaistuksen määräämättä jättämistä taikka 11 §:ssä tarkoitettua erillään pitämistä;

Oikeusministeriö katsoo, että vastaavat muutokset olisi selvyiden vuoksi perusteltua tehdä myös lakiehdotuksiin 4., 5. ja 6. Muutosehdotukset esitetään alla.

Oikeusministeriö toteaa lisäksi, että kuten jaksossa 2.9 on todettu, muutosehdotusten vuoksi säännösehdoituksista ei käy selvästi ilmi, miten päätösvallasta ja muutoksenhakuoikeudesta säädetään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 25 §:n 2 momentissa ja 26 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa velvollisuuksien rikkomisen aikaisissa täytäntöönpanon aloittamisen kieltämisessä ja täytäntöönpanon keskeyttämisessä. Oikeusministeriö ehdottaa, että säännöksiä täydennettäisiin myös tältä osin vastaamaan nykyistä seuraavasti:

4. lakiehdotus

86 §

Muutoksenhakukelpoiset päätökset

Tuomittu saa vaatia oikaisua tai valittaa Rikosseuraamuslaitoksen päätöksestä, joka koskee:

1) 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua täytäntöönpanon lykkäystä tai keskeytystä sekä mainitun pykälän 5 momentissa tarkoitettua täytäntöönpanon lykkäyksen tai keskeytyksen

peruuttamista;

2) 17 ja 46 §:ssä tarkoitettua täsmennettyä rangaistusajan suunnitelmaa tai 18 §:ssä tarkoitettua täsmennetyn rangaistusajan suunnitelman muuttamista;

3) 23 §:n 1 momentissa tarkoitettua lupaa

olla noudattamatta tilapäisesti rangaistusajan suunnitelmaa;

4) 24 a §:n 1 momentissa tarkoitettua huomautusta tai varoitusta taikka huomautuksen tai varoituksen määräämättä jättämistä;

5) 25 §:n 2 momentissa ja 26 §:n 2 momentissa tarkoitettua täytäntöönpanon aloittamisen kieltämistä tai täytäntöönpanon keskeyttämistä;

6) 32 §:ssä tarkoitettua matkakustannusten

korvaamista;

7) 47 §:n 2 momentissa tarkoitettua valvontarangaistuksen rangaistusaikaa;

8) 70 §:ssä tarkoitettuun valvontaan asettamista sekä 76 §:ssä tarkoitettua valvonnan lakkauttamista;

9) muuta kuin 1–7 kohdassa tarkoitettua tämän lain nojalla tehtyä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 6 §:ssä tarkoitettua ratkaisua, jollei muutoksenhakua ole tämän lain 86 a §:n nojalla kielletty.

5. lakiehdotus

40 §

Muutoksenhaku

Valvottuun koevapauteen sijoitettu saa vaatia oikaisua tai valittaa Rikosseuraamuslaitoksen päätöksestä, joka koskee:

- 1) 2 §:ssä tarkoitettuun koevapauteen sijoittamista;
- 2) 14 §:ssä tarkoitettua rangaistusajan suunnitelmaa ja 16 §:ssä tarkoitettua rangaistusajan suunnitelman muuttamista;
- 3) 21 §:n 1 momentissa tarkoitettua lupaa olla tilapäisesti noudattamatta rangaistusajan suunnitelmaan sisältyvää velvollisuutta;
- 4) 22 §:n 3 momentissa tarkoitettua valvotun koevapauden peruuttamista;
- 5) 25 §:ssä tarkoitettua valvotun koevapauden peruuttamista;
- 6) 25 a §:ssä tarkoitettua huomautusta, varoitusta tai valvotun koevapauden peruuttamista taikka huomautuksen, varoituksen tai koevapauden peruuttamisen määräämättä jättämistä;
- 7) 28 §:ssä tarkoitettua rangaistusajaksi lukemista;
- 8) 33 §:ssä tarkoitettujen matkakustannusten korvaamista;
- 9) muuta kuin 1–8 kohdassa tarkoitettua tämän lain nojalla tehtyä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 6 §:ssä tarkoitettua ratkaisua, jollei muutoksenhakua ole tämän lain 40 a §:n nojalla kielletty.

Muutoin oikaisuvaatimuksen ja valituksen käsittelyssä noudatetaan vankeuslain 20 luvun 3–9 §:ää.

6. lakiehdotus

35 §

Muutoksenhaku

Valvottava saa vaatia oikaisua ja valittaa Rikosseuraamuslaitoksen päätöksestä, joka koskee:

- 1) 8 §:ssä tarkoitettua rangaistusajan suunnitelmaa ja 15 §:ssä tarkoitettua rangaistusajan suunnitelman muuttamista;
- 2) 14 §:n 1 momentissa tarkoitettua lupaa olla tilapäisesti noudattamatta rangaistusajan suunnitelmaan sisältyvää velvollisuutta;
- 3) 17 a §:n 1 momentissa tarkoitettua huomautusta tai varoitusta taikka huomautuksen tai varoituksen määräämättä jättämistä;
- 4) 22 §:ssä tarkoitettua valvonta-ajaksi ja rangaistusajaksi lukemista;
- 5) 33 §:ssä tarkoitettujen matkakustannusten korvaamista;
- 6) muuta kuin 1–6 kohdassa tarkoitettua tämän lain nojalla tehtyä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 6 §:ssä tarkoitettua ratkaisua, jollei muutoksenhakua ole tämän lain 36 §:n nojalla kielletty.

2.12 Muut lausunnoissa esitetyt huomiot

Helsingin vankila ehdottaa, että skype-tapaamisen soveltamisalaa laajennettaisiin muihin henkilöihin kuin vangin läheisiin ja asianajajiin.

Oikeusministeriö toteaa, että vangin yhteydenpitoa koskevat säännökset on tarkoitus arvioida kokonaisuudessaan edellä mainitussa vankeuslain uudistamista valmisteleavassa työryhmässä. Kysymys skype-tapaamisten soveltamisalan laajentamisesta on perusteltua arvioida tuossa hankkeessa.

Helsingin vankila katsoo, että vankeuslakia vastaavasti tutkintavankeuslaissa tulisi olla mahdollisuus kieltää tutkintavangeilta omien vaatteiden käyttö vankilassa tai sen osastolla.

Oikeusministeriö toteaa, että syyttömyysolettaman vuoksi ei ole perusteltua säätää tutkintavankiosastoille vankeuslakia vastaavaa omien vaatteiden käyttökieltoa. Oikeusministeriö viittaa myös apulaisoikeusasiamiehen lisälausunnossaan esittämään.

Professori Tomi Voutilainen kiinnittää huomiota siihen, että laki oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä (372/2010) on korvattu lailla oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta annetulla lailla (955/2020). Lakiehdotuksissa 2. ja 4. olevat viittaukset tulisi korjata.

Oikeusministeriö toteaa, että viittaukset tulisi korjata. Kuitenkin on huomattava, että myös vankeuslain 2 luvun 1 a §:ssä viitataan oikeushallinnon valtakunnalliseen tietojärjestelmään sen osalta, mitä tietoja sinne tallennetaan vankeusrangaistuksen täytäntöönpanokirjaa varten ja asianomistajan esitutkintalain (805/2011) 4 luvun 19 §:ssä tarkoitetusta pyynnöstä ilmoittamista varten. Selkeyden vuoksi tietojen tallentamista koskeva sääntely olisi perusteltua toteuttaa vain yhdessä pykälässä.

Voimassa olevissa säännöksissä käytetään käsitteitä tallettaa ja merkitä. Kielitoimiston sanakirjan mukaan sanalla tallettaa tarkoitetaan äänen, kuvan t. tietojen talteen ottamisesta teknisillä keinoin niin, että tulos on toistettavissa alkuperäisen kaltaisena. Sanalla tallettaa puolestaan tarkoitetaan antaa säilytettäväksi, talteen, panna säilöön. Oikeusministeriö pitää perusteltuna, että säännösten käsitteet yhtenäistetään ja niissä puhutaan tietojen tallentamisesta.

Oikeusministeriö ehdottaa, että 2. lakiehdotuksen 2 luvun 1 §:ää muutettaisiin ja lakiehdotukseen lisättäisiin 2 luvun 1 a § seuraavasti sekä 4. lakiehdotuksen 14 § muutettaisiin seuraavasti:

2. lakiehdotus

lain johtolauseeseen lisättäisiin: muutetaan ... 2 luvun... 1 a § sellaisena kuin niistä on 2 luvun 1 a § laissa 14/2016

2 luku

Täytäntöönpanon aloittaminen

1 §

Vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoon ryhtyminen

Tuomioistuimen on ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava Rikosseuraamuslaitokselle ratkaisustaan, jolla se on tuominnut ehdottoman vankeusrangaistuksen. ~~Ratkaisua koskevat tiedot talletetaan oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään. Merkinnän tekemisestä säädetään oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetussa laissa (372/2010).~~ Rangaistus on pantava täytäntöön ilman aiheetonta viivytystä, kun vankeusrangaistusta koskeva tuomio on saanut lainvoiman tai se on pantavissa täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio.

1 a §

Täytäntöönpanokirja ja tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuus

Tuloste oikeushallinnon valtakunnallisen tietovarannon tietojärjestelmän ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä toimii tuomion täytäntöönpanokirjana. Suomeen muusta maasta täytäntöön pantavaksi siirretyn vankeusrangaistuksen täytäntöönpanokirjana on oikeusministeriön tai Rikosseuraamuslaitoksen päätös.

Tuomioistuimen on ~~talletettava~~ tallennettava täytäntöönpanokirjaa varten tarpeelliset tiedot tämän luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitetusta ratkaisustaan oikeushallinnon valtakunnallisen tietovarannon tietojärjestelmän ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään. Jos tuomioistuin asiaa ratkaistessaan määrää tuomitun vangittavaksi tai pidettäväksi vangittuna, tuomioistuin voi tietojärjestelmään tallentamisen merkitsemisen sijasta merkitä tiedot vankipassiin. Tällainen vankipassi toimii väliaikaisena täytäntöönpanokirjana.

Tuomioistuimen on ilmoitettava esitutkintalain (805/2011) 4 luvun 19 §:ssä tarkoitetusta asianomistajan pyynnöstä Rikosseuraamuslaitokselle ~~tallettamalla~~ tallentamalla sitä koskevat tiedot oikeushallinnon valtakunnallisen tietovarannon tietojärjestelmän ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään tai toimittamalla tiedot Oikeusrekisterikeskukselle niiden välittämiseksi Rikosseuraamuslaitokselle.

Edellä 2 ja 3 momentissa ~~tarkoitettua merkinnän tekemisestä~~ tarkoitettua tietojen tallentamisesta säädetään oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta annetussa laissa (955/2020). ~~ja tietojen toimittamiseen sovelletaan, mitä oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetussa laissa (372/2010) ja sen nojalla säädetään.~~

4. lakiehdotus

14 §

Täytäntöönpanoon ryhtyminen

Tuomioistuimen on ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava Rikosseuraamuslaitokselle ratkaisustaan, jolla se on tuominnut yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen, ehdollisen vankeuden, jonka tehosteeksi on tuomittu valvontaan, tai nuorisorangaistuksen. Ratkaisua koskevat tiedot ~~talletetaan~~ tallennetaan oikeushallinnon valtakunnallisen tietovarannon tietojärjestelmän ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään. Tietojen tallentamisesta ~~Merkinnän tekemisestä~~ säädetään oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta tietojärjestelmästä annetussa laissa (955/2020) ~~(372/2010)~~.

Sosiaalityöntekijä Henna Carleson onko lakiehdotuksen tarkoituksena viedä kehitystä Rikosseuraamusalalla siihen suuntaan, ettei erityishenkilöstöä kuten sosiaalialan ammattilaisia enää esim. vankilassa olisi tarvetta olla, vaan kuntoutus ja sosiaalityö tulisivat ulkopuolisten toimijoiden, kuntien ja kolmannen sektorin tuottamina, jolloin yhdyshenkilönä ja palveluneuvojina vankilassa riittäisivät esim. vastuuvirkamies tai rikosseuraamustyöntekijä?

Oikeusministeriö toteaa, että esitys koskee rekisteritietojen käsittelyä ja menettelysäännöksiä. Ehdotukset eivät vaikuta Rikosseuraamuslaitoksen virkarakenteeseen eikä vastuunjakoon siinä, mikä taho järjestää rangaistukseen tuomituille toimintaa rangaistusaikana.

3 Asetusvalmistelun yhteydessä havaitut täsmennystarpeet

Oikeusministeriö toteaa lisäksi, että esitykseen liittyvän asetusvalmistelun yhteydessä on noussut esille seuraavia teknisluonteisia täsmennystarpeita esitettyihin lakeihin.

3.1 Miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun puuttuminen

Miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun puuttumista koskevat säännökset on tutkintavankeuslaissa toteutettu viittaamalla vankeuslakiin tutkintavankeuslain 11 luvun 2 a §:ssä. Esityksessä tutkintavankeuslakiin on ehdotettu säännöstä miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun puuttumisen kirjaamisesta (11 luvun 9 §:n 4 momentti ja asetuksenantovaltuutta (11 luvun 11 §). Näiden säännösten sijasta olisi perustellumpaa tältäkin osin lisätä 11 luvun 2 a §:ään viittaus vankeuslain 16 luvun 11 §:ään.

Oikeusministeriö ehdottaa, että 3. lakiehdotusta muutetaan seuraavasti:

3. lakiehdotus

Lain johtolauseeseen lisättäisiin: muutetaan 11 luvun 2 a §, sellaisena kuin se on laissa 508/2019
11 luku

Vankilan tilojen ja tutkintavangin tarkastaminen

2 a §

Miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun puuttuminen

Tutkintavankeuden toimeenpanossa sovelletaan vankeuslain 16 luvun 2 a, 8 a, ~~9, ja 10 §:n~~ sekä 9-11 §:n säännöksiä miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun puuttumisesta.

9 §

Menettely ja päätösten kirjaaminen

~~Miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun puuttuminen, n~~ Henkilöntarkastus, päihitteettömyyden valvonta, erityistarkastus ja henkilönkatsastus on kirjattava.

11 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkemmat säännökset ~~miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun puuttumisen~~, henkilöntarkastuksen, päihitteettömyyden valvonnan, erityistarkastuksen ja henkilönkatsastuksen kirjaamisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

3.2 Esineiden pois ottamisen kirjaaminen

Vankeuslain 17 luvun 4 §:ssä ja tutkintavankeuslain 12 luvun 4 §:ssä säädetään Rikosseuraamuslaitokselle toimivalta ottaa vankilassa käyvältä henkilöltä pois tiettyjä aineita ja esineitä. Laeissa ei ole säännöksiä tällaisen pois ottamisen kirjaamisesta eikä asetuksenantovaltuutta säätää kirjausten sisällöstä, kuten muiden vastaavien toimenpiteiden osalta.

Oikeusministeriö ehdottaa, että 2. ja 3. lakiehdotusta täydennettäisiin seuraavasti:

2. lakiehdotus

17 luku

7 §

Menettely ja päätösten kirjaaminen

Tapaajan henkilöntarkastus, esineiden ja aineiden pois ottaminen, alueelta poistaminen, kiinniottaminen ja säilöissäpito on kirjattava.

9 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset tapaajan henkilöntarkastuksen, esineiden ja aineiden pois ottamisen, alueelta poistamisen, kiinniottamisen ja säilöissäpidon kirjaamisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

3. lakiehdotus

12 luku

7 §

Menettely ja päätösten kirjaaminen

Tapaajan henkilöntarkastus, esineiden ja aineiden pois ottaminen, alueelta poistaminen, kiinniottaminen ja säilöissäpito on kirjattava.

9 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset tapaajan henkilöntarkastuksen, esineiden ja aineiden pois ottamisen, alueelta poistamisen, kiinniottamisen ja säilöissäpidon kirjaamisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

3.4 Lainvoimaa vailla olevan tuomion täytäntöönpano yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanossa

Esityksessä ehdotetaan, että yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 16 §:ssä säädetystä mahdollisuudesta aloittaa täytäntöönpano ennen tuomion lainvoimaisuutta luovuttaisiin. Koska nykyinen säännös kumottaisiin, olisi perusteltua täsmentää lain 68 §:ssä ja 84 §:ssä olevia viittaussäännöksiä. Niissä viitataan edelleen 16 §:ssä tarkoitettuun lainvoimaa vailla olevan tuomion täytäntöönpanoon.

Oikeusministeriö ehdottaa, että 4. lakiehdotusta täydennettäisiin seuraavasti:

4. lakiehdotus

johtolauseeseen lisättäisiin: muutetaan 68 § ja 84 §

68 §

Suoritetun nuorisorangaistuksen osan huomioon ottaminen

Kun nuorisorangaistukseen tuomittu tuomitaan uuteen rangaistukseen rikoslain 7 luvun 8 §:ssä taikka tämän lain ~~16 §:ssä tai~~ 67 §:n 1 momentissa tarkoitetussa tapauksessa, jo suoritettu nuorisorangaistuksen osa on otettava kohtuuden mukaan huomioon uutta rangaistusta alentavana seikkana. Kahden nuorisorangaistuspäivän katsotaan vastaavan yhtä päivää ehdotonta vankeutta, jollei tästä jo suoritetun rangaistuksen osan sisältö huomioon ottaen ole erityistä syytä poiketa.

84 §

Täytäntöön pannun rangaistuksen vähentäminen

~~Jos yhdyskuntapalveluun, valvontarangaistukseen tai nuorisorangaistukseen tuomittu 16 §:ssä tarkoitettu tapauksessa muutoksenhaun johdosta tuomitaan vankeusrangaistukseen, Rikosseuraamuslaitoksen on vähennettävä täytäntöönpantavasta vankeusrangaistuksesta määrä, joka vastaa yhdyskuntaseuraamuksena valvontarangaistuksena jo suoritettua osaa, -Vastaava vähennys on tehtävä,~~ kun tuomioistuim on kieltänyt valvontarangaistuksen täytäntöönpanon, muttei ole määrännyt vankeusrangaistuksena täytäntöönpantavaksi jäävän rangaistuksen pituutta. Jos tuomittu on päässyt valvontarangaistuksesta ehdonalaiseen vapauteen, noudatetaan vastaavasti, mitä vankeuslain 3 luvun 6 §:ssä säädetään erotuksen täytäntöönpanosta.

3.5 Asetuksenantovaltuudet

Oikeusministeriö toteaa, että hankkeeseen liittyvän asetusvalmistelun yhteydessä on havaittu, että lakiehdotusten asetuksenantovaltuudet eivät ole kaikilta osin tarpeellisia. Yhdistelmä rangaistuksesta annetun lain 38 §:n 1 momentin 1 ja 7 kohdassa säädetään asetuksenantovaltuuksista valvontaan liittyvien asiakirjojen laatimisesta, käsittelystä ja sisällöstä ja säilöönottopäätöksen muodosta ja

sisällöstä. Asetuksenantovaltuus ei ole näistä asioista tarpeen, koska tarvittavat asetustasoiset säännökset päätöksentekoon ja tosiasialliseen hallintotoimintaan liittyvistä kirjauksista voidaan antaa muiden asetuksenantovaltuuksien nojalla.

Oikeusministeriö ehdottaa, että 6. lakiehdotusta muutettaisiin seuraavasti:

6. lakiehdotus

38 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä:

~~1) yhdistelmärangaistuksen valvonta-aikaan liittyvien asiakirjojen laatimisesta, käsittelystä ja sisällöstä;~~

1) turvatarkastuksesta ja sen kirjaamisesta;

2) päihitteettömyyden valvonnan kirjaamisesta;

3) velvollisuuksien rikkomisen selvittämisestä ja kirjaamisesta;

4) toiminnasta, joka voidaan hyväksyä 6 §:ssä tarkoitetuksi toiminnaksi;

5) poliisille luovutettavien esineiden ja aineiden kirjaamisesta;

~~7) säilöönottopäätöksen muodosta ja sisällöstä;~~

6) sallituista voimankäyttövälineistä ja sitomisvälineistä sekä voimankäyttövälineen käytön ja sitomisen kirjaamisesta;

7) valvottavalle aiheutuneiden matkakustannusten korvaamisesta;

8) vapauttamisen ajankohdan määräytymisestä.

Samoista syistä myös valvotusta koevapaudesta annetun lain 41 §:n 1 momentin 3 kohtaa voidaan pitää tarpeettomana. Momentin 5 kohdassa on kirjoitusvirhe, joka olisi perusteltua korjata.

Oikeusministeriö ehdottaa, että 5. lakiehdotusta muutettaisiin seuraavasti:

5. lakiehdotus

41 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä:

1) lääkehoitoa koskevien määräysten noudattamisen valvonnasta;

2) apuvalvojan määräämiseen liittyvästä menettelystä;

~~3) valvottuun koevapauteen liittyvien asiakirjojen laatimisesta, käsittelystä ja sisällöstä;~~

3) turvatarkastuksesta ja sen kirjaamisesta;

4) koevapauteen sijoitetun päihitteettömyyden valvonnan kirjaamisesta;

5) valvotun koevapauden ehtojen rikkomisen selvittämisestä ja kirjaamisesta;

6) toiminnasta, joka voidaan hyväksyä 5 §:ssä tarkoitetuksi toiminnaksi;

7) voimankäyttövälineistä, sitomiseen käytettävistä välineistä ja voimankäyttövälineiden käytön ja sitomisen kirjaamisesta;

8) koevapauteen sijoitetulle aiheutuneiden matkakustannusten korvaamisesta.
